

Stanovništvo Barbana u matičnim knjigama XIX. stoljeća

Radola, Tea

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:220533>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-01**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA POVIJEST

TEA RADOLA

STANOVNIŠTVO BARBANA PREMA MATIČNIM KNJIGAMA XIX. STOLJEĆA

Diplomski rad

Pula, srpanj, 2016.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA POVIJEST

TEA RADOLA

STANOVNIŠTVO BARBANA PREMA MATIČNIM KNJIGAMA XIX. STOLJEĆA

Diplomski rad

JMBAG: 0140004023, redoviti student

Studijski smjer: diplomski studij povijesti

Predmet: Povijesna demografija

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Povijest

Znanstvena grana: Hrvatska i svjetska povijest ranog novog vijeka

Mentor: prof. dr. sc. Ivan Jurković

Komentorica: dr. sc. Danijela Doblanović, viša asist.

Pula, srpanj, 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidatkinja za magistricu _____ ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom _____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	7
2. UKRATKO O BARBANU	9
3. BROJ STANOVNIKA.....	11
4. MATIČNE KNJIGE KRŠTENIH ŽUPE SV. NIKOLE.....	15
4.1. Rođenja/krštenja.....	16
4.2. Sezonska kretanja rođenja i začeca.....	19
4.3. Izvanbračna djeca.....	24
4.4. Broj i tempo poroda.....	29
4.5. Napuštena djeca.....	32
4.6. Rođenja blizanaca.....	33
4.7. Imena, prezimena i nadimci.....	36
4.8. Pomoćnici na porodu – primalje i liječnik.....	48
4.9. Kumovi na krštenju, njihova zanimanja i socijalni status.....	50
4.10. Krstitelji – svećenici, primalje, kapelani, sakristan i liječnik.....	55
5. MATIČNA KNJIGA VJENČANIH ŽUPE SV. NIKOLE.....	58
5.1. Godišnje kretanje broja sklopljenih brakova.....	59
5.2. Sezonalnost vjenčanja.....	60
5.3. Odabir dana vjenčanja.....	63
5.4. Dob ulaska u brak.....	65
5.5. Struktura bračnih parova.....	68
5.6. Razlike u godinama među zaručnicima.....	69
5.7. Ponovljeni brakovi.....	71
5.8. Mjesto porijekla zaručnika.....	73
5.9. Dozvole za brak i razlozi prepreka.....	75
5.10. Svjedoci na vjenčanjima.....	78
6. MATIČNA KNJIGA UMRLIH ŽUPE SV. NIKOLE.....	81
6.1. Godišnje kretanje umrlih.....	82
6.2. Sezonsko kretanje umrlih.....	84
6.3. Spolna i dobna struktura umrlih.....	88
6.4. Uzroci smrti.....	95
7. ZAKLJUČAK.....	102
8. IZVORI.....	105

9. LITERATURA	106
SAŽETAK	110
SUMMARY	112

1. UVOD

Matične knjige javne su isprave koje sadrže podatke o rođenim/krštenim, vjenčanim i umrlim osobama na nekom području. Istraživačima one pružaju podatke o natalitetu, mortalitetu, migracijskim kretanjima, prosječnom životnom vijeku, epidemijama, smrtnosti novorođenčadi, izboru bračnih drugova, odabiru imena djeteta i još mnoštvo podataka.¹ Preteče današnjih matičnih knjiga bile su evidencije o katekumenima u kršćanskim biskupskim crkvama u III. stoljeću, u koje su se osim podataka o novim vjernicima, bilježili i podatci o njihovim kumovima, ali i o umrlim članovima zajednice. Prekretnica u vođenju matičnih knjiga bila je odluka donešena na Tridentinskom koncilu (11. studenog 1563.), kojom je utvrđeno da svi župnici moraju voditi popise krštenih i vjenčanih župljana svoje župe. Ova odredba dopunjena je 1614. Rimskim obrednikom (*Rituale Romanum*), kojim je određeno da župnici osim matica krštenih i vjenčanih moraju voditi i matičnu knjigu umrlih osoba, te knjigu stanja duša (*Status animarum*).² Neki župnici vodili su matične knjige svojih župljana i prije tridentinske odluke. Takve matice su prava rijetkost, a neke od njih nalaze se u Istri. Najstarija matična knjiga na istarskom području je matica krštenih župe Umag iz 1483., dok je matica krštenih župe Labin nešto mlađa i datira iz godine 1536.³ Vrlo značajan datum za matične knjige je i 20. veljače 1784. kada je donešena odredba austrijskih vlasti da se matične knjige ne vode više narativno već tabelarno, zbog bolje preglednosti i točnosti podataka, koji su u narativnim maticama često bili netočni ili manjkavi jer su ovisili o volji i revnosti župnika.⁴

Ova se analiza temelji na podacima matičnih knjiga krštenih, vjenčanih i umrlih župe sv. Nikole biskupa u Barbanu. Cilj ovog rada je pokazati neke značajke stanovništva u razdoblju od 1820. do 1840. Na temelju podataka iz matica krštenih, vjenčanih i umrlih analizirati će se natalitet, nupcijalitet i mortalitet u promatranom razdoblju u barbanskoj župi, sezonalnosti začeca, vjenčanja i umiranja, te specifični podatci koje donose svaka od analiziranih matica. Tako će se prema podacima u matičnoj knjizi krštenih analizirati nezakonita djeca, blizanci, broj i tempo poroda, napuštena djeca, način odabira i socijalni status kumova, način odabira imena

¹ Dražen Vlahov, „Matične knjige u povijesnom arhivu u Pazinu“, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 2 – 3, 1992. – 1993., str. 277.

² Isto, str. 278-279.

³ Isto, str. 282-283.

⁴ Isto, str. 284.

novorođenčeta, prezimena i nadimci zabilježeni u maticama, osobe koje su izvršile obred krštenja, te osobe koje su pomogle pri porodu. U matičnoj knjizi vjenčanih obradit će se podatci o dobi ulaska u brak, danu vjenčanja, strukturi bračnih parova, dobnim razlikama među zaručnicima, ponovljenim brakovima, mjestu porijekla zaručnika i zaručnica, razlozima dobivanja dozvola za brak od crkvenih vlasti, te svjedocima na obredima vjenčanja. Spolna će i dobnna struktura te uzroci smrti biti pak analizirani prema barbanskoj matici umrlih. Svi dobiveni podatci usporedit će se s podacima o demografskim pokazateljima u drugim istarskim i hrvatskim mjestima.

2. UKRATKO O BARBANU

Barban je malo mjesto akropolskog tipa u južnoj Istri. Postanak mjesta datira se u vrijeme Bizanta.⁵ Prvi put se spominje u crkvenoj ispravi iz 740. godine, u kojoj stoji da se novoosnovanoj župi Barban dodjeljuje benediktinska opatija Svetog Trojstva, u narodu poznata kao Sveta Nedjelja.⁶ Zajedno s Gočanom, Barban se spominje i u Istarskom razvodu, glagoljskoj ispravi o uređenju granica feudalnih općina.⁷ Od XIV. stoljeća postupno veliki dijelovi Istre dolaze pod mletačku vlast, 1516. i Barban. Zajedno s Rakljom mletačka vlast je Barban prodala obitelji Loredan de Santo Stefano za oko 14.000 dukata. Tako nastaje Barbansko-rakljanski feud koji su osim Barbana i Raklja činili još i porezne jedinice Gočan, Prnjani i Šaini. Feud će u vlasništvu obitelji Loredan ostati dugo nakon pada Mletačke Republike, točnije do 1869. godine.⁸

Godine 1701. sredstvima koja je prikupilo 13 bratovština i kaptol gradi se župna crkva sv. Nikole. Crkva je građena u baroknom stilu sa četverokutnim svetištem, a posvećena je 6. ožujka iste godine. Dogradnja je nastavljena od 1708. U crkvi se nalazi pet mramornih oltara posvećenih sv. Nikoli, Gospi od svete Krunice, svetom Sebastijanu, Svim Svetima i svetom Roku.⁹ Opis kaštela i okolice u vrijeme gradnje crkve nalazi se u Statutu feudalne gospoštije Barban-Rakalj. U to vrijeme kaštel Barban ima nekoliko desetaka kuća. Uz crkvu se nalaze vlastelinska zgrada s kancelarijom, spremištem i dvorištem, a sve su to opasavale zidine s kulama. U kaštelu je boravio kapelan koji je barbansko-rakljanskim feudom upravljao u ime obitelji Loredan. Izvan zidina stanovali su svećenici, obrtnici većinom Krnjeli, te liječnik. Pored crkve sv. Jakova nalazila se i skromna bolnica. Preostalo stanovništvo stanovalo je po selima i zaseocima u okolici Barbana i većinom se bavilo poljoprivredom.¹⁰ Do XIX. stoljeća župnom crkvom sv. Nikole upravljalo je pet kanonika, a nakon ukidanja crkvene desetine njihov broj smanjen je na tri.¹¹ Jedan od kanonika nosio je naziv župnik i nadsvećenik ili arhiprezbiter. Kanonici su djelovali

⁵ Slaven Bertoša, *Barban i Mletački Loredani: Život u pokretu, ljudi i događaji*, Katedra čakavskog sabora Pazin – Općina Barban – Državni arhiv u Pazinu – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pazin – Barban – Pula, 2015., str. 30.

⁶ Dario Alberi, *Istria, storia, arte, cultura*, LINT, Trst, 2009., str. 1620.

⁷ Klara Buršić-Matijašić – Robert Matijašić, „Barban i barbanština kroz povijest“ u: *Prstenac- Društvo trke na prstenac*, Grafički zavod Hrvatske d.o.o, Pula, 2005., str. 23.

⁸ D. Alberi, *Istria, storia, arte, cultura*, str. 1624.

⁹ S. Bertoša, *Barban i Mletački Loredani: Život u pokretu, ljudi i događaji*, str. 108–109.

¹⁰ Isto., str. 34–35.

¹¹ Isto., str. 110.

u okolnim selima u kojima su se nalazile crkve, a za svoju su službu dobivali novčanu naknadu od vjernika. Nakon osnutka kapelanija u Hreljićima 1724., Šainima 1750. i Prnjanima 1756. godine, kapelani su pored mise dijelili i sakramente, ali su ovisili o župniku u Barbanu, kojem su bili dužni dostavljati podatke o krštenima, vjenčanim i umrlima u svojoj kapelaniji, a zaduženi barbanski svećenik te je podatke upisivao u barbanske matične knjige. Obaveza kapelana bila je da za vrijeme velikih crkvenih blagdana Božića, Uskrsa, Duhova, Trojstva, Svih Svetih i blagdana Sv. Nikole prisustvuju zajedno sa svojim vjernicima na svečanoj misi u župnoj crkvi sv. Nikole. Također su se na blagdan Cvjetnice za sve župljane održavale vazmene ispovijedi.¹²

Početak XIX. stoljeća u Barbanu živio je i djelovao kanonik Pietro Stancovich (Petar Stanković), svećenik i polihistor. Rođen je u Barbanu 1771., školovao se u Rovinju i Padovi. U Puli je 1795. zaređen za svećenika. Osim djelatnosti kanonika župne crkve sv. Nikole u Barbanu, bavio se i književnošću, prirodnim znanostima, poviješću i agronomijom. U vlastitoj nakladi objavio je oko dvadeset djela, uglavnom na talijanskom jeziku. Nekoliko djela napisao je na hrvatskom jeziku kao katekizam namijenjen hrvatskim župljanima *Kratak nauk krstjanski* iz 1828. godine. Svoju bogatu knjižnicu oporučno je ostavio gradu Rovinju, gdje se ona i danas nalazi pod nazivom *Stancoviciana*. Umro je u Barbanu 1852., i pokopan je na mjesnom groblju sv. Križa.¹³

U isto vrijeme u Barbanu žive i djeluju braća Capponi, koji su obavljali dužnosti liječnika i advokata.¹⁴

Barbansko groblje nalazilo se izvan mjesta, na brijegu zvanom Gradišće. Na groblju se nalazila i crkvica sv. Križa koja je srušena za potrebe preuređenja groblja 1843. godine. Prije preuređenja groblje je bilo veoma zapušteno o čemu svjedoči i biskup Peteani prilikom svoje vizitacije barbanske župe 1831. godine.¹⁵

¹² Isto., str.122.

¹³ Mislav Elvis Lukšić, „Stancovich (Stanković), Pietro Mattia (Petar Matija)“, u: Miroslav Bertoša – Robert Matijašić (ur.), *Istarska enciklopedija* (dalje IE), Leksikografski zavod Miroslava Krležje, Zagreb, 2005., str. 43-44.

¹⁴ D. Alberi, *Storia, arte, cultura*, str. 1627.

¹⁵ S. Bertoša, *Barban i Mletački Loredani: Život u pokretu, ljudi i događaji*, str. 113.

3. BROJ STANOVNIKA

Mletačka Republika je u više navrata popisivala stanovništvo za različite potrebe. Barban se spominje u mnogima od njih. Već 1504. u *Libri Commemoriali della Republica di Venezia* nalazi se podatak da Barban ima 70 ognjišta tj. naseljenih kuća i između 350 i 400 stanovnika. Prema navedenim podacima kućanstva su imala oko pet članova. Pola stoljeća kasnije (1554.) popis mletačkih sindika Landija, Bragadina i Morosinija sadrži podatak o 1.600 stanovnika za barbanski kaštel i teritorij koji mu gravitira. U XVIII. stoljeću točnije 1740. koparski načelnik i kapetan Paolo Condulmer sastavlja popis prema kojem Barban i 11 okolnih sela imaju 3.000 stanovnika.¹⁶ Brojka od 3.000 stanovnika učinila se pretjeranom nekim istarskim povjesničarima. Egidio Ivetic je na temelju dostupnih izvora izračunao da je vjerojatnija brojka od 2.000 stanovnika.¹⁷

Popis koji donosi prve detaljne demografske podatke o Barbanu i okolici proveden je 1770. godine. U tom popisu osim broja stanovnika nalaze se i podatci o broju obitelji, prosječnoj veličini obitelji, broju muškaraca i žena, kao i brojčanom odnosu muškaraca i žena. Prema njemu je u župi Sv. Nikole u Barbanu bilo 1.879 stanovnika, od toga 943 muškarca i 936 žena raspoređenih u 377 obitelji. Prosječno se obitelj sastojala od po pet članova. Odnos broja muškaraca i žena je bio gotovo podjednak.¹⁸

Mletačka Republika prestala je postojati 1797. godine. U samo četrnaest godina vlast u Istri se promijenila dva puta, a u tom kratkom periodu provedeno je čak pet popisa stanovništva. Kod izrade popisa stanovništva vlasti su se vrlo često služile popisima i podacima koje je prikupila prethodna vlast, tako su se austrijski popisi oslanjali na mletačke, a francuski na austrijske. Austrijska vlast prvi popis stanovništva na području Istre provodi 1803. godine zbog uvida u crkvenu jurisdikciju koju su htjeli promijeniti, i uvesti novu sudsko-administrativnu organizaciju.¹⁹ Do tada je župa bila osnovna popisna jedinica kako u crkvenim tako i u svjetovnim popisima. Župa Barban se nalazila u puljskoj biskupiji i u njenom

¹⁶ Miroslav Bertoša, *Istra: doba Venecije (XVI. – XVIII: stoljeće)*, ZN „Žakan Juri“, Pula, 1995., str. 675.

¹⁷ Egidio Ivetic, *La popolazione dell'Istria nell'eta moderna, Lineamenti evolutivi*, Unione italiana Fiume - Università popolare di Trieste, Trst – Rovinj, 1997., str. 323.

¹⁸ Ivan Erceg, „Broj i veličina porodica u Istri (2. polovica 18. stoljeća)“, *Acta Historico - oeconomica Iugoslaviae*, 8, 1981., str. 9.

¹⁹ ISTI, „Kretanje stanovništva u bivšoj mletačkoj Istri za vrijeme austrijskog i francuskog vladanja (1803. - 1811.)“, *Zbornik Zavoda za povijesne znanosti HAZU*, sv. 13, 1981., str. 15

sastavu su se nalazile još tri kapelanije (Prnjani, Šaini i Hrelići), odnosno veća mjesta sa crkvama, čiji su kapelani bili ovisni o barbanskom kaptolu. Na području župe se nalazio čitav niz sela i zaselaka u kojima je prema tom popisu živjelo 1.416 stanovnika.²⁰ Unatoč teritorijalnim prekrajanjima kojima je svaka vlast nastojala prilagoditi teritorij svojim potrebama, crkvena podjela teritorija zadržala se još dugo.

Već nakon dvije godine austrijske vlasti ponovno sastavljaju popis stanovništva primjenjujući za neka mjesta novu administrativno-sudsku podjelu. Barban je naveden kao dio Barbansko-rakljanskog feuda, posebne feudalne-sudbene jurisdikcije, kojoj je pripadao još od mletačke vladavine. Taj teritorij se poklapa s teritorijem barbanske župe, samo je uvećan za teritorij Raklja. Popis je poslužio kao okvir prvom francuskom popisu koji je nova, sad Napoleonova vlast, provela u listopadu 1806. godine.²¹ Francuski popis donosi identične podatke, samo su Francuzi administrativno-teritorijalnu podjelu prilagodili svojim potrebama. U ovom popisu su Barban i Rakalj navedeni posebno i kao dio pulskog teritorija, pa je ukupan broj stanovnika barbanskog područja 1.427. Sljedeći popis proveden je već iduće godine. Popis iz 1807. godine je nepouzdan i nepregledan, a podaci su sumarni i šturi, ali su ipak poslužili za organizaciju života i učvršćenje francuske vlasti u Istri.²² U tom popisu Barban je naveden zajedno s Prnjanima i njegovim zaseocima, Šainima, Belavićima, Marčanom, Krnicom, Mutvoranom, Rakljom i Proštinom, dakle u obzir su uzeti dijelovi barbanske župe i barbansko-rakljanskog feuda. Za to područje je navedeno da ima ukupno 2.920 stanovnika.²³

Francuske vlasti često su na svom teritoriju provodile popise stanovništva kako bi uvijek imali svježije podatke za različite porezne ili vojne potrebe. Popis iz 1807. bio je samo priprema za temeljitiji popis koji je proveden 1811. godine. U tom popisu su evidentirana mnoga naselja od kojih se veliki broj spominje po prvi puta. Mjesta su kategorizirana po broju kuća (grad: više od 200 kuća, trgovište: više od 100, selo: više od 20, a zaselak: do 20 kuća). Barban je kategoriziran kao selo. Imao je 115 stanovnika, nažalost točan broj kuća nije naveden. U ovom popisu smo po prvi puta dobili točan broj stanovnika za samo mjesto Barban kao i kategorizaciju svakog naselja u župi zajedno s brojem stanovnika za svako mjesto. U popisu su navedena i

²⁰ Isto, str. 1- 5.

²¹ Isto, str. 15.

²² Isto, str. 21.

²³ ISTI, „Dva i pol stoljeća kretanja stanovništva Istre (1554.-1807.)“ u: S. Gunjača i I. Erceg (ur.), *Gunjačin zbornik*, Zagreb, 1980., str. 242.

sela i zaseoci rakljanskog feuda kao i trgovište Marčana s 569 stanovnika, pa je ukupan broj stanovnika barbansko-rakljanskog feuda 3.190 stanovnika.²⁴

Za izračun približnog broja stanovnika u barbanskoj župi 1811. godine, zbrojeni su stanovnici svih sela i zaseoka koji se spominju u barbanskim matičnim knjigama, a broj stanovnika je naveden u francuskom popisu iz te godine. Župi sv. Nikole pripadalo je 6 sela i 34 zaseoka. U 40 mjesta barbanske župe živjelo je 1.713 stanovnika.

Gregorio Miccoli je 1814. godine sastavio zemljopisni i administrativno-gospodarski opis kaštela Barban i njegove jurisdikcije. Miccoli donosi podatak da na tom području živi 458 obitelji i 2.000 stanovnika.²⁵

Najpoznatiji barbanski kanonik Petar Stanković za vrijeme obavljanja dužnost svećenika u župnoj crkvi sv. Nikole biskupa vodio je *Knjigu župnih, kapitularnih, administrativnih i mješovitih pisama* od 30. kolovoza 1827. do 15. kolovoza 1838. Osim zanimljivih podataka o Barbanu i Barbanštini Stanković je u izvještaju od 5. prosinca 1833. zabilježio podatke o broju stanovnika svoje župe. Barban i okolna mjesta imali su 498 stanovnika, Prnjani sa zaseocima 1.283, Šaini sa zaseocima 389 i Hrelići sa zaseocima 306 stanovnika.²⁶ Dakle, čitava je župa imala 2.476 stanovnika.

²⁴ ISTI, „Kretanje stanovništva u bivšoj mletačkoj Istri“, str. 21-30.

²⁵ M. Bertoša, *Istra: Doba Venecije*, str. 677-678.

²⁶ Jakov Jelinčić, „Matične knjige župe Barban s posebnim osvrtom na matičnu knjigu krštenih (1815. – 1831.)“, u: *Barbanski zapisi sv. 1.*, Libar d.o.o., Pićan, 2013., str. 122.

Tablica 1. Teritorij Župe Sv. Nikole Barban²⁷

BARBAN	KAPELANIJA PRNJANI	KAPELANIJA ŠAINI	KAPELANIJA HRELJIĆI
Celići	Bateli	Bičići	Belavići
Diminići	Camlići	Bulići	Beloči
Fumeti	Draguzeti	Glavani	Biletići
Grabri	Grandići	Škitača	Bratulići
Hrboki	Gubavica	Trlji	Dobrani
Ivanušići	Jurićev Kal		Kuići
Frkeči	Kancelari		Manjadvorci
Kvarantija	Koromani		Rebići
Majčići	Kožljan		
Matohani	Mavrići		
Melnica	Orihi		
Plehući	Petehi		
Puntera	Pavlići		
Rodići	Poljaki		
Špadići	Prhati		
Želiski	Rajki		
	Regulići		
	Rojnići		
	Sankovići		
	Špadi		
	Šugari		
	Vadriž		
	Valići		
	Trošti		

Tablica 2. Broj stanovnika Barbana i njegovog teritorija u ranom novom vijeku

GODINA	OBUHVAĆENI TERITORIJ	BROJ STANOVNIKA
1504.	Mjesto Barban	350-400
1554.	Kaštel i teritorij	1.600
1740.	Barban i 11 okolnih sela	2.000
1770.	Župa Sv. Nikole	1.879

²⁷ Marijan Bartolić, Ivan Grah i suradnici, *Crkva u Istri*, III. dopunjeno izdanje, Pazin, 1999., str. 53.

Tablica 3. Stanovništvo barbanskog teritorija po dobnim skupinama 1770.

POPISNA JEDINICA	MUŠKARCI PO GODINAMA STAROSTI				UKUPNO ŽENA SVIH DOBI	UKUPNO ŽENA I MUŠKARACA
	DO 14	OD 14 DO 60	PREKO 60	UKUPNO		
BARBAN	316	602	25	934	936	1.879
%	18,6	32	1,3	49,7	49,8	100

Tablica 4. Broj stanovnika župe Sv. Nikole u Barbanu u XIX. stoljeću

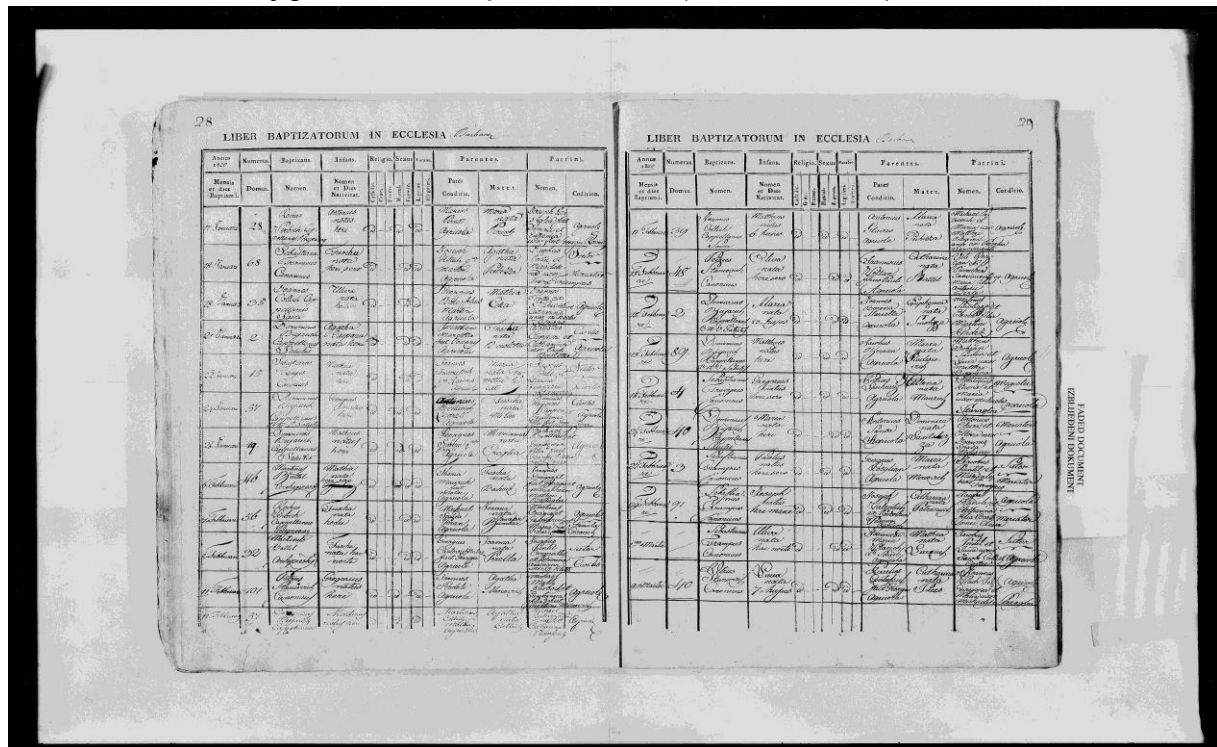
GODINA	BROJ STANOVNIKA
1803.	1.416
1811.	1.713
1833.	2.476

4. MATIČNE KNJIGE ROĐENIH ŽUPE SV. NIKOLE

Za potrebe ovog rada korištene su dvije matične knjige krštenih koje nose naziv Matična knjiga kolegijalne i arhiprezbiteralne crkve sv. Nikole u Barbanu (*Liber Baptizatorum in ecclesia insigni collegiata archipresbiterali Sancti Nicolai Barbane ab anno 1815 1. octobris, 1816-1831 28 agosto, Libro Dei Battezzati Dell Insigne Collegiata Parocchiale Arcipretale di S. Nicolò di Barbana dal anno 1831-1840*). Prva obuhvaća razdoblje od listopada 1815. do kolovoza 1831., a druga je nastavak prve, i obuhvaća razdoblje od rujna 1831. do kraja prosinca 1840. godine. Knjige su vođene tablično, a u svaku rubriku je svećenik upisivao datum, broj kuće, ime djeteta i dan rođenja, vjeroispovijest, spol, zakonitost, ime, prezime i zanimanje oca, ime i djevojačko prezime majke, ime i prezime kumova, te svoje ime i titulu. Na početku svake knjige se nalazi manja knjižica s abecedno složenim prezimenima koja je

služila svećeniku za lakše snalaženje u matičnoj knjizi. Jezik matičnih knjiga je talijanski, osim razdoblja od listopada 1815. do prosinca 1820. kada su upisi na latinskom jeziku.

Slika 1. Matična knjiga krštenih župe sv. Nikole (1820. – 1840.)

Izvor: "Croatia, Church Books, 1516-1994," database with images, FamilySearch (<https://familysearch.org/pal:/MM9.3.1/TH-1942-28343-16298-54?cc=2040054> : 16 July 2014), Roman Catholic (Rimokatolička crkva) > Barban > Births (Rođeni) 1815-1831 > image 20 of 85; Arhiva Hrvatske u Zagrebu (Croatia State Archives, Zagreb). (pristupljeno 26.06.2016.)

4.1. Rođenja/krštenja

U razdoblju od 1820. do 1840. godine u župi Barban rođeno je 1.850 djece. U promatranom razdoblju rođeno je više dječaka (986 prema 864 ili 53,2% prema, 46,7%). Župa Barban prati trend drugih mjesta u Istri i Hrvatskoj u kojima je rođeno više dječaka nego djevojčica. Veći udio rođenih dječaka bilježe i Vrsar u kojem je u razdoblju od 1681. do 1780. omjer u korist muške djece iznosio 1022 : 950²⁸ i Tinjan gdje je u razdoblju od 1847. do 1880. omjer iznosio 852 : 734.²⁹ U ostalim hrvatskim mjestima nešto više rođenih dječaka od djevojčica rođeno je u slavonskim

²⁸ Marino Budicin, „Alcune linee e fattori di sviluppo demografico di Orsera nei secoli XVI-XVIII”, *Atti del Centro di ricerche storiche Rovigno*, vol. XVIII, Rovigno, 18, 1987/1988, str. 111-113.

²⁹ Lana Krvopić, „Matična knjiga krštenih župe Tinjan 1847. – 1880.“, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 20, 2013., str. 41.

Drenovcima s omjerom od 419 : 411³⁰, Blatu na Korčuli sa 912 : 83,³¹ župi Rogotin u dolini Neretve 85 : 70.³² Istu je pojavu zabilježio i Stjepan Krivošić u nekim župama sjeverozapadne Hrvatske: križevačka župa (12.423 : 11.660), ludbreška župa (6.448 : 6.153) i kuzminečka župa (9.417 : 9.072).³³ No, nisu u svim župama u Hrvatskoj prevladavala rođenja muške djece. Primjerice, više je djevojčica rođeno u župama Novigrad (1765 : 1795),³⁴ Buzet (729 : 760),³⁵ i Samobor (1606 : 1639).³⁶

Veći broj muške novorođenčadi izražava se faktorom maskuliniteta, donosno brojem rođene muške djece na 1.000 ženske, a faktor feminiteta brojem rođene ženske djece na 1.000 muške.³⁷ Za župu Barban faktor maskuliniteta u razdoblju od 1820. do 1840. iznosi 1.139, dok faktor feminiteta iznosi 877. U barbanskoj župi godišnje se rađalo prosječno 88 djece.

³⁰ Tamara Alebić, Irena Ipšić, Božena Vranješ-Šoljan, „Stanovništvo Drenovaca (1870. – 1880.): predtranzicijsko razdoblje“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, br. 47, 2009., str. 77.

³¹ Ivana Lazarević i Nenad Vekarić, „Stanovništvo Blata na Korčuli (1870. – 1880.): početak tranzicije“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, br. 47, 2009., str. 227.

³² Maja Šunjić, „Stanovništvo Rogotina na kraju 18. i u prvoj polovici 19. stoljeća na temelju matičnih knjiga i stanja duša“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, br. 45, 2007., str. 356.

³³ Stjepan Krivošić, *Stanovništvo i demografske prilike u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u XVIII. i prvoj polovini XIX. stoljeća*, Zavod za znanost HAZU, Varaždin, , 1991. str. 45-46.

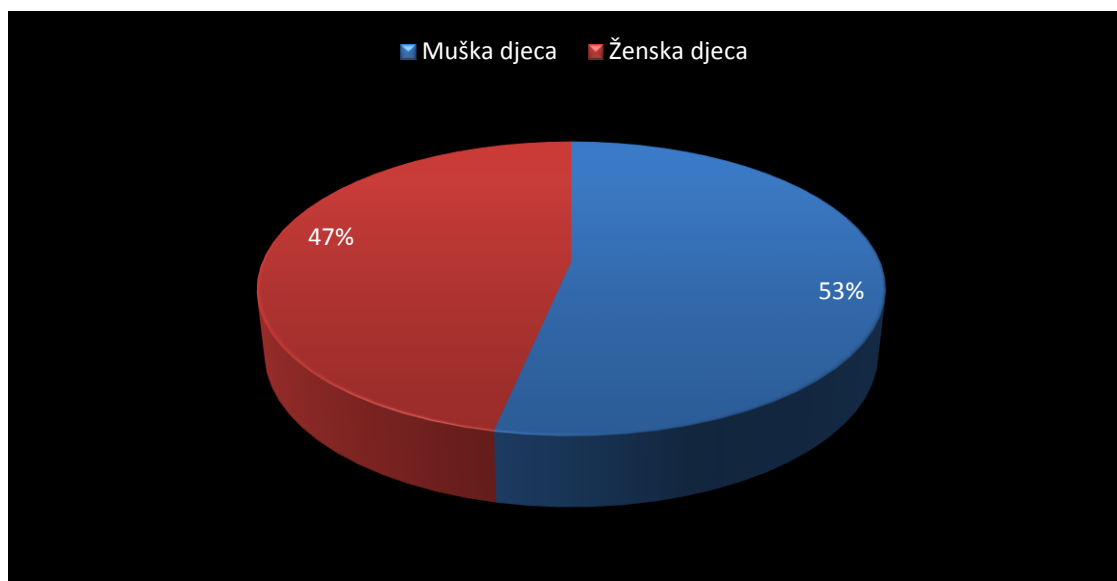
³⁴ Marino Budicin, „L'andamento della popolazione a Cittanova nei secoli XVI-XVIII“, *Atti del Centro di ricerche di Rovigno*, 19, 1988/1989., str. 93.

³⁵ Rina Kralj-Brassard, Jelena Obradović-Mojaš, Miroslav Bertoša, „Stanovništvo Buzeta (1870. – 1880.): početak tranzicije mortaliteta“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, br. 47, 2009., str. 128.

³⁶ Tihana Luetić, „Demografska analiza stanovništva grada Samobora od kraja 18. stoljeća do 1857. godine“, *Zbornik Odsjeka za povijesne i društvene znanosti HAZU*, br. 21, 2003, str. 201.

³⁷ S. Krivošić, *Stanovništvo i demografske prilike u sjeverozapadnoj Hrvatskoj*, str. 45.

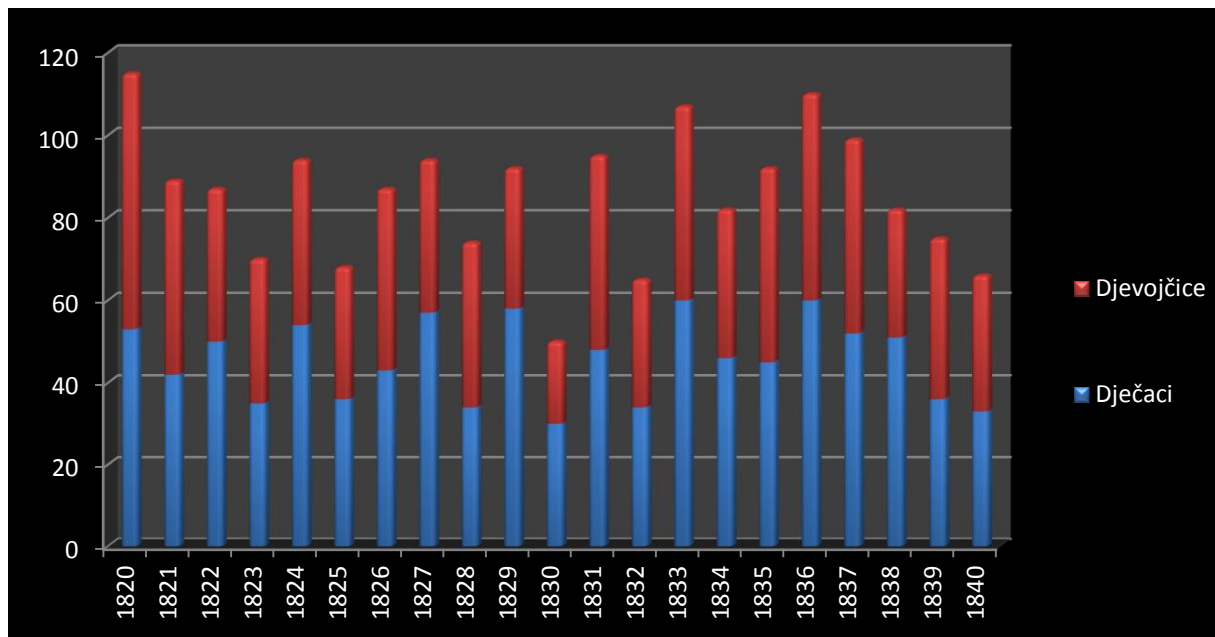
Grafikon 1. Odnos broja muške i ženske djece rođene u župi sv. Nikole (1820. - 1840.)

Tablica 5. Pregled rođenih po godinama u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

GODINA	BROJ ROĐENIH	GODINA	BROJ ROĐENIH
1820.	114	1831.	95
1821.	89	1832.	66
1822.	87	1833.	107
1823.	70	1834.	82
1824.	94	1835.	92
1825.	80	1836.	110
1826.	87	1837.	99
1827.	94	1838.	82
1828.	74	1839.	75
1829.	92	1840.	111
1830.	50	UKUPNO	1.850

Grafikon 2. Odnos muške i ženske novorođenčadi po godinama u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

4.1. Sezonska kretanja rođenja i začeca

U predindustrijskoj Europi, na područjima gdje je poljoprivreda bila glavna gospodarska grana, a stanovništvo u velikoj većini katoličke vjeroispovijesti, na ritmove života pa tako i začeca i rođenja, najviše utjecaja imali su opsežni poljoprivredni radovi, društveno-religijska pravila i intenzitet seksualnih poriva.³⁸ Pregledom matične knjige krštenih župe sv. Nikole biskupa u Barbanu uočljivo je da je najviše djece kršteno, odnosno rođeno početkom godine (siječanj 11,6%, veljača 11,6%, ožujak 10,2%, travanj 9,5%), dakle njihovo začecje dogodilo se u proljeće i ljeto (svibanj, travanj, lipanj, srpanj). Velik broj začeca u proljetnom razdoblju rezultat je završetka korizmenog razdoblja koje simbolizira vrijeme odricanja i proljetnog buđenja seksualnosti. Veći broj začeca bilježi se i u ljetnim mjesecima, kada se ne obavljaju značajniji poljoprivredni radovi. Nakon velikog broj rođenja u prva četiri mjeseca u godini, slijedi nagli pad rođenih u svibnju, lipnju i srpnju (4,9% do 5,8%) što je rezultat malog broja začeca u kasno ljeto i ranu jesen, vrijeme koje je

³⁸ Jasna Čapo, „Sezonske varijacije demografskih pokazatelja u sjevernoj Hrvatskoj u 18. i 19. stoljeću“ u: A. Sekulić (ur.), *Zbornik Slavonija, Srijem, Baranja i Bačka*, Zagreb, Matica hrvatska, 1993., str. 124–125.

rezervirano za obavljanje žetve i berbu plodova (kolovoz, rujan, listopad), koji su u vrijeme prije upotrebe strojeva bili dugotrajni i mukotrpnji, pa su parovi svoju seksualnu aktivnost u tom periodu godine svodili na minimum. Krajem godine broj začeca ponovno počinje rasti (6,2% do 8%), što možemo pripisati vremenu dokolice i dugim zimskim večerima, koji su uslijedili nakon velikih poljoprivrednih radova. Broj rođenih će nastaviti rasti do maksimuma u proljetnom razdoblju. Ožujak i prosinac su mjeseci u kojima je Crkva savjetovala bračnim partnerima da se suzdrže od intimnih odnosa, kako bi se što bolje duhovno pripremili za svetkovanje Uskrsa i Božića. Crkvene zabrane nisu se odnosile na čitav mjesec, ipak broj začeca u ova dva mjeseca je prilično visok (8,0 do 9,1%). Visok broj začeca u prosincu može biti rezultat nastavka seksualne aktivnosti iz perioda kasne jeseni, a trajao je do početka Adventa. Veći broj začeca početkom ožujka može se objasniti buđenjem seksualnosti u rano proljeće. U to vrijeme često se odvijaju i pokladne svečanosti koje su sinonim za popuštanje moralnih kočnica prije Korizme. Također valja imati na umu da blagdan Uskrsa ne pada svake godine u isto vrijeme, pa tako korizmena četrdesetnica može biti ograničena samo na mjesec ožujak, a ponekad može početi tek sredinom ožujka i trajati do sredine travanja. Može se zaključiti da su na raspored začeca i rođenja u župi sv. Nikole biskupa u Barbanu najveći utjecaj imali raspored velikih poljoprivrednih radova i društveno- religijska pravila.

Sezonska kretanja rođenja i začeca koje određuje obujam poljskih radova, crkvena pravila i intenzitet seksualnih poriva imaju i druga mjesta u Hrvatskoj. Veći broj začeca u proljetnom razdoblju i manji u jesenskom razdoblju, što rezultira većim brojem poroda početkom godine i manjim brojem poroda u proljeće, bilježe i župa Svetvinčenat (1664. – 1699. i 1700. – 1799.), Poreč (18. st.), Novigrad (18. st.), Pula (1781. – 1815.), Rogotin (18. – 19. st), Konavle, Cavtat i Lastovo.³⁹ Sva ova mjesta imaju izrazito ruralni karakter. Drugačiju sliku sezonalnosti pruža Dubrovnik koji živi od pomorstva i trgovine. Tamo je najveći broj začeca zabilježen u prosincu, a

³⁹ Danijela Dobljanović, „Sezonska kretanja začeca/rođenja: župe Svetvinčenat u 18. stoljeću“, *Povijesni prilozi*, 43, 2012., str. 216-221.; Egidio Ivetić, „La popolazione di Parenzo nel settecento: Aspetti, problemi ed episodi del movimento demografico“, *Atti del Centro di ricerche storiche di Rovigno*, 21, 1991., str. 170-171; M. Budicin, „L'andamento della popolazione di Cittanova“, str. 84.; Slaven Bertoša, *Život i smrt u Puli. Starosjeditelji i doseljenici od 17. do početka 19. stoljeća*, Skupština udruga Matice hrvatske Istarske županije, Pazin, 2002., str. 344.-348., (Tab. br. 2); M. Šunjić, „Stanovništvo Rogotina“, str. 359.

najmanji u travnju, prema tome najviše rođene djece Dubrovnik ima u rujnu, a najmanje u siječnju.⁴⁰

Na području barbanske župe su osim žitelja, čija je primarna djelatnost bila poljoprivreda, živjeli i stanovnici koji su se bavili drugim djelatnostima. Oni su većinom stanovali u kaštelu i bavili su se trgovinom, obrtima ili su bili građani. U matičnoj knjizi rođenih pored njihovih imena (Kleva, Kropp, Didoj, Pontil, Vlačić-Sorić, Micoli, Mignuleschi) navedeno je i mjesto porijekla Karnija ili Labin, kao i zanimanje kojim su se bavili trgovac, tkalac, krojač, mesar, postolar, zidar, ili status građanin. U promatranom razdoblju u obiteljima trgovaca, građana i obrtnika rođeno je 84 djece. Najviše djece rođeno je obrtnicima (57), čijih obitelji najviše živi na području župe, zatim građanima (16), a najmanje trgovcima (11). Njihove djelatnosti nisu usko povezane uz poljoprivredne poslove pa je za očekivati da će njihov sezonski raspored rođenja i začeca biti drugačiji. Najviše rođenih zabilježeno je u ožujku (16,6%), siječnju (11%) i svibnju (9,5%) što znači da su začeti u lipnju, travnju i kolovozu. Proljetni maksimum koji je rezultat proljetnog buđenja seksualnosti uočljiv je i kod ove skupine stanovnika. U kolovozu obrtnici imaju više slobodnog vremena jer je to vrijeme početka intenzivnih poljoprivrednih radova, pa dolazi do smanjenja potražnje za njihovim proizvodima i uslugama. Zbog toga je broj začeca nešto viši u kolovozu (9,5%) u odnosu na srpanj (8,3%) i rujnu (7,1%). Nešto je veći broj začetih u prosincu (7,1%) zbog blagdanskog raspoloženja, a najmanji broj začetih u godini zabilježen je u ožujku (4,7%) mjesecu Korizme. Može se zaključiti da su na mjesečni raspored rođenja i začeca kod obrtnika, trgovaca i građana najviše utjecaja imali proljetno seksualno buđenje i društveno-religijska pravila. Određeni utjecaj imaju i poljski radovi, jer oni određuju platežne mogućnosti poljoprivrednika, što utječe na posao obrtnika i trgovaca.

Obrtnike i trgovce koji žive u većem mjestu i poljoprivrednike naseljene u okolnim selima i zaseocima, osim župe Barban, ima i župa Savičenta. Rezultati istraživanja pokazuju da razlika u godišnjem rasporedu začeca nema. Najviše začeca kod obrtnika i trgovaca zabilježeno je u svibnju, a najmanje u rujnu, što se poklapa sa

⁴⁰ Nenad Vekarić, Irena Benyovsky, Tatjana Buklijaš, Maurizio Levak, Nikša Lučić, Marija Mogorović i Jakša Primorac, *Vrijeme ženidbe i ritam poroda: Dubrovnik i njegova okolica od 17. do 19. stoljeća*, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik, 2000), str. 84-87.

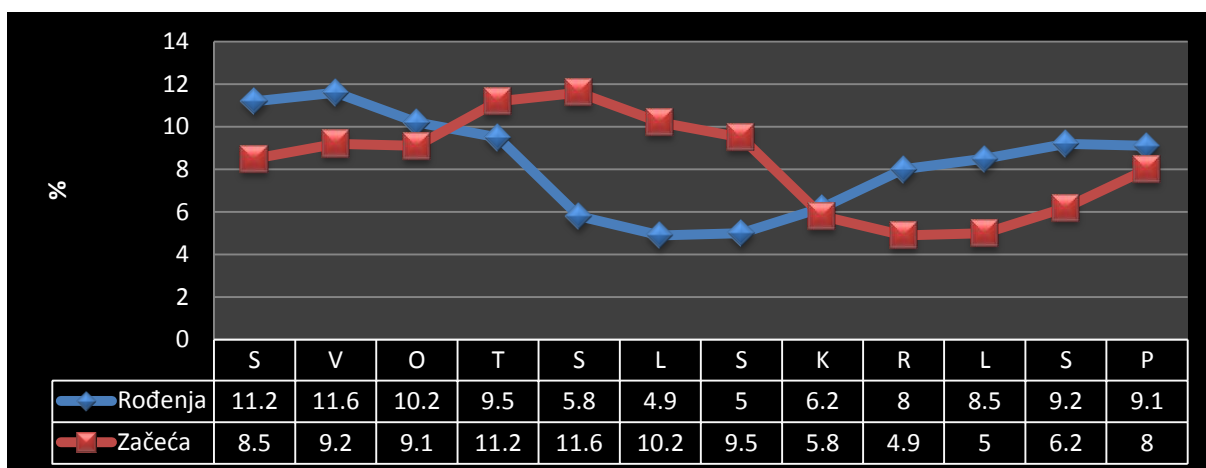
sezonskim ritmovima poljoprivrednika. ⁴¹ Na primjeru župa Barban i Savičenta uočljivo je da su se ritmovi života (začeca i rođenja), prilagođavali najvažnijoj gospodarskoj djelatnosti, poljoprivredi. Dobro poslovanje obrtnika i trgovaca ovisilo je o uspješnosti žetve i berbe poljoprivrednika.

Tablica 6. Mjesečna distribucija rođenja i začeca u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

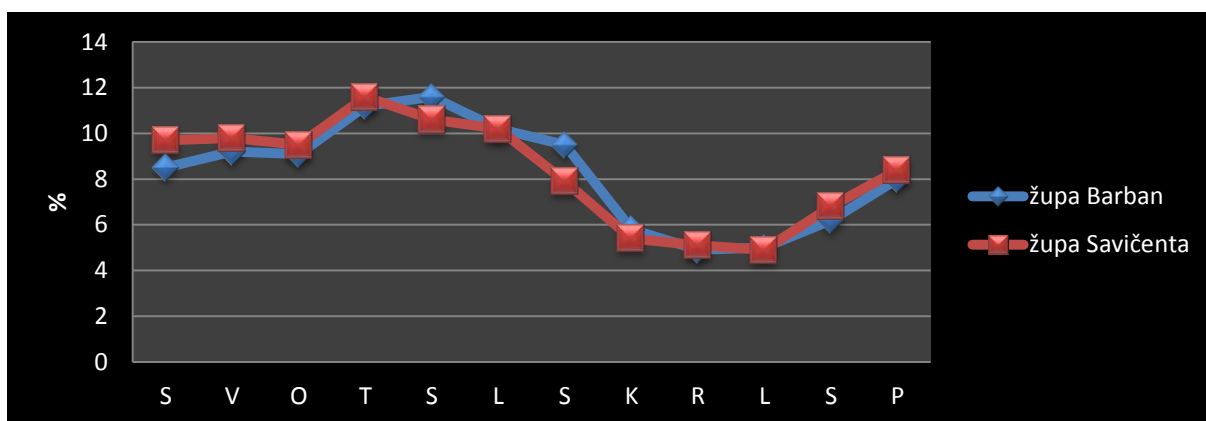
MJESEC	BROJ ROĐENIH	%	BROJ ZAČETIH	%
Siječanj	208	11,6	159	8,5
Veljača	216	11,6	171	9,2
Ožujak	190	10,2	170	9,1
Travanj	177	9,5	208	11,2
Svibanj	108	5,8	216	11,6
Lipanj	92	4,9	190	10,2
Srpanj	94	5,0	177	9,5
Kolovoz	116	6,2	108	5,8
Rujan	149	8,0	92	4,9
Listopad	159	8,5	94	5,0
Studeni	171	9,2	116	6,2
Prosinac	170	9,1	149	8,0
UKUPNO	1.850	100	1.850	100

⁴¹ D. Doblanović, „Sezonska kretanja začeca/rođenja: župe Svetvinčenat u 18. st.“, str. 221.

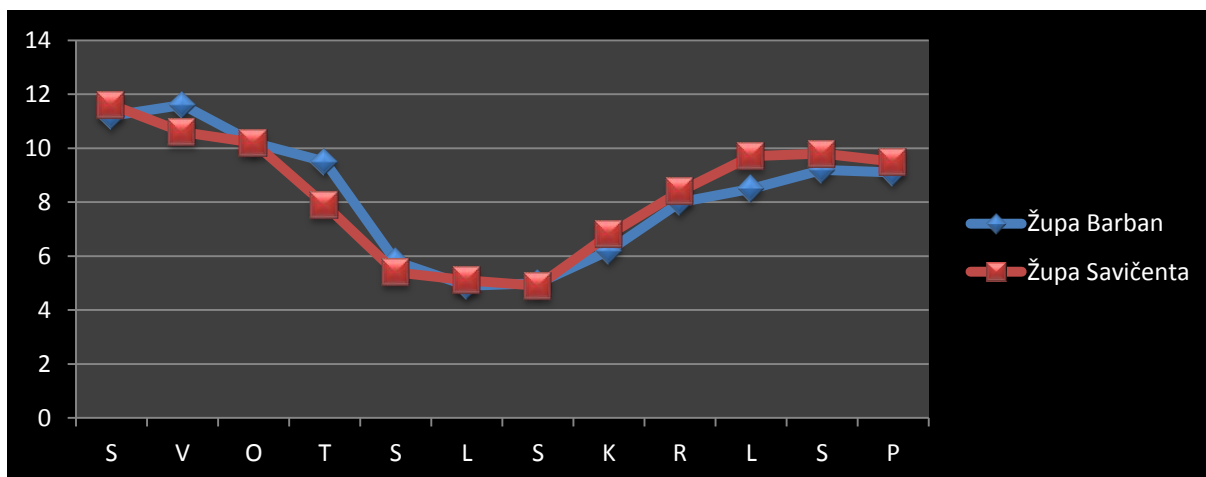
Grafikon 3. Sezonsko kretanje rođenja i začeca u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

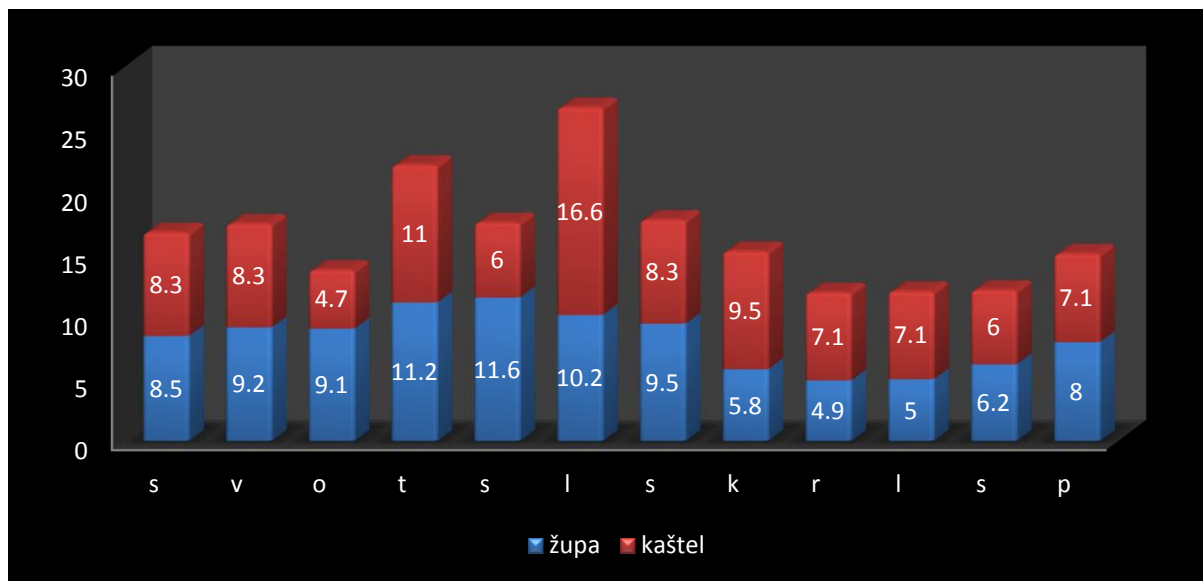
Grafikon 4. Mjesečna distribucije začeca u župi Barban (1820. – 1840.) i župi Savičenta (1700. – 1799.)

Grafikon 5. Mjesečna distribucija rođenja u župi Barban i župi Savičenta

Grafikon 6. Mjesečna distribucija začeca u kaštelu Barban i župi sv. Nikole (1820. 1840.)

4.2. Izvanbračna djeca

Tijekom srednjeg i novog vijeka postojalo je puno tumačenja o tome tko je bio zakonito rođen. Svi koji su se bavili ovom problematikom uglavnom su se slagali da su sva djeca rođena u zakonitom braku bila zakonita čak i kada je muž smatrao da je žena zaniijela s drugim muškarcem.⁴² Odredbe Tridentskog koncila (1545. – 1563.) propisivale su da kod svakog upisa djeteta u matičnu knjigu krštenih mora biti zabilježeno je li to dijete plod ozakonjenog braka ili nezakonite veze njegovih roditelja. Prema toj definiciji u matičnim knjigama krštenih postojale su dvije rubrike u koje je svećenik upisivao *legitimus/legitima* odnosno *non legitimus/non legitima*, ako su upisi bili na latinskom jeziku. Na talijanskom su korišteni nazivi *legittimo/legittima* odnosno *illegittimo/illegittima*.⁴³

Osim definiranja djeteta prema statusu veze njegovih roditelja često se uz njegovo ime dodavalo i posebno nazivlje kojim je svećenik htio naglasiti da je dijete

⁴² Marija Mogorović Crljenko, „Odnos prema nezakonitoj djeci u istarskim komunalnim društvima od kraja 15. do sredine 17. stoljeća“, u M. Mogorović Crljenko i E. Uljančić Vekić (ur.), *Filii, filiae...: položaj i uloga djece na jadranskom prostoru. Zbornik IV. povijesnog biennala*, Državni arhiv u Pazinu - Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Zavičajni muzej Poreštine, Poreč., 2011., str. 146.

⁴³ Zoran, Ladić i Goran, Budeč, „O nekim aspektima demografske, društvene i obiteljske povijesti Pićna u drugoj polovici 17. stoljeća prema matičnim krštenih rođenih“, u R. Matijašić (ur.), *Pićanska biskupija i pićanština, Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa*, Državni arhiv u Pazinu, Pazin, 2012., str. 97.

plod avanture, preljuba ili konkubinatske veze. Tako je uz ime djeteta svećenik često upisivao i *bastardo*, *figlio naturale*, *figlio d'amore*, *spurio* i sl. U matičnim knjigama krštenih župe sv. Nikole u Barbanu uz ime nezakonitog djeteta najčešće se upotrebljavao naziv *spurio/spuria*. Samo je u jednom slučaju pored imena djeteta upisano *figlia naturale*. Za djevojčicu Amaliju Hergešić krštenu 23. siječnja 1836. svećenik je naveo da je *figlia naturale* Stjepana pok. Ivana Hergešića po zanimanju vojnika iz Stupna u Hrvatskoj i Apolonije Grebenz iz Ljubljane. Kumovi su bili gospodin Antun Micoli građanin i Marija žena Dominika Viškovića poljoprivrednica. Roditelji male Amalije su očito bili u konkubinatskoj vezi, možda i više godina, i možda Amalia nije jedini plod ove veze. Nažalost, ovo je jedini trag ove obitelji u matičnim knjigama župe sv. Nikole u razdoblju od 1820. do 1840. godine.

U razdoblju od 1820. do 1840. u župi sv. Nikole rođeno je 72 nezakonite djece, odnosno 3,89% u ukupnom broju rođenih. Udio nezakonite djece u župi Barban sličan je drugim istarskim mjestima u 19. stoljeću. Tako Tinjan u razdoblju od 1847. do 1880. ima 3,49% izvanbračne djece, a u Labinu u razdoblju od 1861. do 1871. udio izvanbračnih iznosi 4,88%.⁴⁴ Nešto manji udio izvanbračne djece ima Buzet (1870. - 1880.) 2,35%.⁴⁵ Vrlo mali udio izvanbračne djece bilježe istarska mjesta u 18. stoljeću. Novigrad 1,25%, Vrsar (1701. – 1780.) 1,8%. Neka istarska mjesta u 17. stoljeću imaju dvostruko više izvanbračne djece nego spomenuta mjesta u 19. stoljeću. Udio izvanbračne djece u Pićnu od 1664. do 1677. iznosi 6%, a u Puli od 1613. do 1678. 7,22%.⁴⁶ Ovi podaci se zbog vremenske udaljenosti ne mogu međusobno usporediti. Može se zaključiti da su se kroz vrijeme mijenjale društvene i moralne norme. Društveni i demografski trendovi utjecali su na stvaranje i mijenjanje moralnih normi. Tako su se izmjenjivala razdoblja čistunstva i razdoblja raskalašenosti. U razdoblju kriza češće su se kršile moralne norme dok se čistunstvo javlja u razdoblju nade.⁴⁷

Djeca rođena kao nezakonita, mogla su postati zakonita, naknadnim vjenčanjem roditelja. U matičnoj knjizi krštenih župe Barban u promatranom razdoblju naknadnim vjenčanjem roditelja ozakonjeno je dvoje djece. Dana 9. srpnja 1820.

⁴⁴ Lana Krvopić, „Matična knjiga krštenih župe Tinjan 1847. – 1880.“, str. 47; Davor Salihović, „Rođenja i krštenja u Labinu od 1861. do 1871.“, *Vjesnik Istarskog Arhiva*, sv. 20., 2013, str. 103.

⁴⁵ R. Kralj-Brassard, J. Obradović-Mojaš i M. Bertoša, „Stanovništvo Buzeta“, str. 136.

⁴⁶ Z. Ladić – G. Budeč, „O nekim aspektima demografske, društvene i obiteljske povijesti Pićna“, str. 97.; S. Bertoša, *Život i smrt u Puli*, str. 201.

⁴⁷ N. Vekarić i dr., *Vrijeme ženidbe*, str. 92-93.

rođen je Jakov, nezakoniti sin Ivane Lucatella, kumovi su bili Ivan Radola i Foška žena Mihaela Kerboka, oboje poljoprivrednici. Jakov je ozakonjen brakom roditelja 17. ožujka 1823. Tada je svećenik u matičnoj knjizi krštenih prekrizio da je Jakov nezakonit, i upisao zakonit. Antun nezakoniti sin Matije Durasić Paris rođen je 12. siječnja 1836, kumovi su bili Matej Dračun poljoprivrednik i gospođa Marija Manzoni građanka. Antun postaje zakonit samo 5 mjeseci nakon svog rođenja, 19. svibnja 1836. kada se Matija udala za njegovog oca Antuna Sanzu. Matiji Antun nije prvo izvanbračno dijete. Izvanbračnu kćer Uliku rodila je 26. ožujka 1831. Čini se da Antun Sanza nije Ulikin otac, jer ona i nakon vjenčanja majke ostaje nezakonita.

Kada vjenčanje iz nekog razloga nije bilo moguće, otac je mogao u prisutnosti svjedoka prisegnuti da je dijete njegovo. Tada dijete ne postaje zakonito, kao u slučaju vjenčanja, nego otac prihvaća odgovornost očinstva i ublažava sramotu za majku i dijete. Martin Vukota sin pokojnog Ivana u prisutnosti svjedoka Petra Vidušića i Antuna Kleve priseže da je otac Ivana sina Foške Razunić udovice Ivana sina pokojnog Ivana Vukote, rođenog 27. travnja 1823. Martin je dakle, imao vezu s udovicom svog brata. Plod te veze bio je Ivan. Svjedoci su morali biti ugledni ljudi pa je izabran Antun Kleva trgovac porijeklom iz Karnije, koji se često spominje u barbanskim matičnim knjigama toga razdoblja kao kum na krštenjima i vjenčanjima. Nažalost Petar Vidušić se u matičnim knjigama ne spominje. Drugi primjer priznavanja očinstva je kraći upis i ima mnogo manje podataka. Ivan Kožljan priseže u prisutnosti dva svjedoka kojima nisu navedena imena, da je otac Martina rođenog 18. listopada 1830. Martinova majka bila je Katarina Brgić udovica Antuna Kvarante. Katarina je nakon smrti supruga, a prije rođenja priznatog Martina rodila troje nezakonite djece. Blizanke Fumu i Ivanu rodila je 30. studenog 1826., a sina Ivana 30. prosinca 1827. Ivan i Martin nisu ozakonjeni brakom roditelja. Martin Vukota je godinu dana nakon rođenja sina oženio Fošku Rojnić Božac iz Žminja. U matičnoj knjizi vjenčanih spominju se dva Ivana Kožljana. Kako nema detaljnijih podataka, ne može se sa sigurnošću utvrditi o kojem Ivanu se radi. U trenutku rođenja djeteta jedan Ivan je već oženjen, dok se drugi vjenčao dvije godine nakon djetetova rođenja. Foška Razunić i Katarina Brgić ne spominju se u matičnim knjigama vjenčanih do 1840. Priznavanjem očinstva Martin i Ivan pristali su se brinuti za svoje izvanbračne potomke. Zašto Ivan nije ozakonio svoju izvanbračnu vezu ne može se sa sigurnošću

utvrditi, dok je u Martinovom slučaju možda postojala zapreka sklapanja braka zbog tazbinskog srodstva.

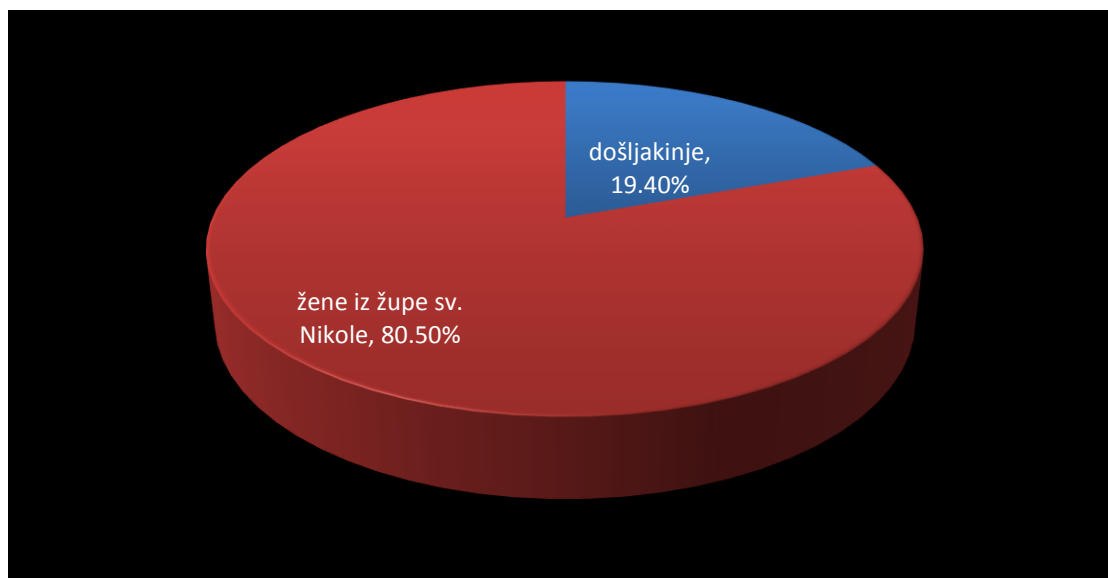
Za rođenje izvanbračnog djeteta moralnu odgovornost snosila je žena. Ženina nevjera smatrana je težim prijestupom od nevjere muškarca. Njena nevjera donosila je sramotu ne samo njoj nego i članovima obitelji, suprugu, ako je bila već udata, ili ocu i braći ako je bila neudata.⁴⁸ Sramota i osuda okoline bili su razlog zašto su žene često napuštale svoje domove i odlazile roditi u druga mjesta. Tako su na području barbanske župe izvanbračnu djecu rodile žene iz Raklja (1), Savičente (1), Žminja (1), Labina (4), Pićna (1), Svete Nedelje (1), Šumbera (1), Draguča (1), Grimalde (1) i Čepića (1). Marija Halaburinka na teritorij barbanske župe doselila se sa labinskog područja. Sina Mateja rodila je 9. studenog 1838., a kćer Mariju 20. lipnja 1840. godine. Većina tih žena bile su neudane djevojke (69,5%), dok je udovica bilo nešto maje (30,5%). Neke od tih žena imale su više izvanbračne djece, najčešće dvoje. Zanimljiv je slučaj već spomenute Katarina Brgić udovice Antuna Kvarante. Antun je umro 1825. godine. Krajem sljedeće godine, točnije 30. studenog 1826. Katarina rađa izvanbračne blizanke Fumu i Ivanu, a krajem prosinca 1827. također nezakonitog sina Ivana. Najvjerojatnije ovo troje djece ima istog oca. Nakon nekog vremena ljubavna veza je najvjerojatnije završila i Katarina započinje vezu sa Ivanom Kožljanom kojem će 18. listopada 1830. roditi sina Martina, kojeg će Ivan pred svjedocima priznati. Većina tih žena bile su poljoprivrednice, a dvije su bile sluškinje. Najniži socijalni status imala je Katarina N. iz Draguča koja je bila skitnica. Nezakonitog sina Paškvala rodila je 20. travnja 1832.

⁴⁸ M. Mogorović Crljenko, „Odnos prema nezakonitoj djeci u istarskim komunalnim društvima“, str. 147.

Grafikon 7. Odnos broja zakonite i nezakonite djece u župi sv. Nikole (1820. - 1840.)

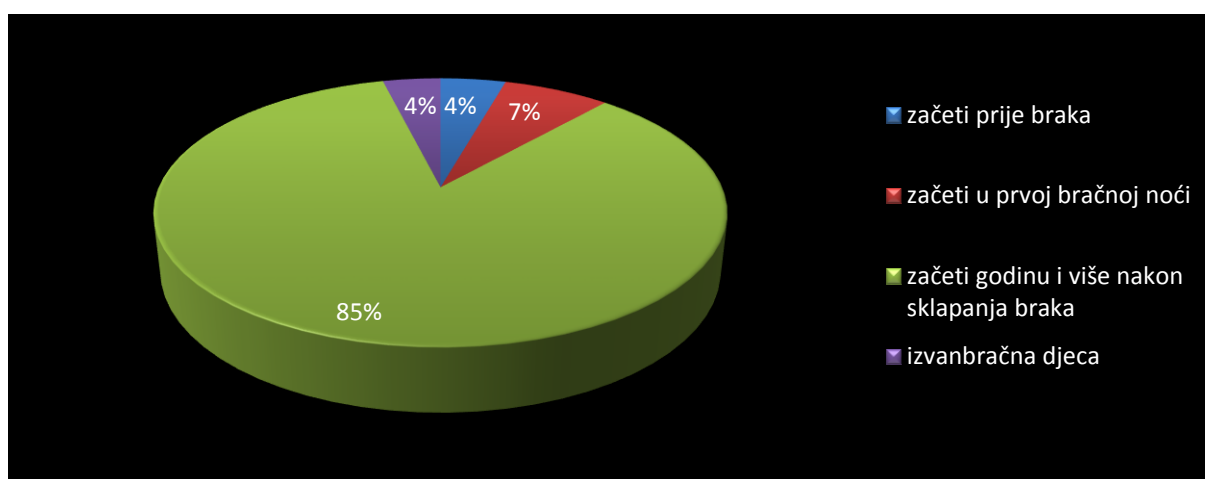
Grafikon 8. Porijeklo žena koje su rodile izvanbračnu djecu u župi sv. Nikole (1820. - 1840.)

Crkva je nezakonitima smatrala i djecu koja su začeta dok su roditelji još bili zaručnici. Status takve djece reguliran je činom vjenčanja. Ako je dijete začeto prije vjenčanja, a rođeno nakon ozakonjenja veze roditelja, dijete nije dobivalo nikakav

pogrdni nadimak kao *spurio* ili *bastardo*. U promatranom razdoblju u župi sv. Nikole vjenčala su se 153 para mladenaca kojima se prvo dijete rodilo u prvoj godini braka. Najviše djece začeto je u narednih nekoliko mjeseci od sklapanja braka roditelja (84,4%). Očekivano, broj predbračnih začeca niži je (4,4%) od broja začeca u prvoj bračnoj noći (7,2%), što dokazuje da su žitelji barbanske župe bili tradicionalni i poštivali crkvene preporuke o predbračnoj čistoći. Mali udio predbračnih začeca reguliran je naknadnim brakom budućih roditelja. U nekoliko slučajeva brakovi su sklopljeni dok su zaručnice bile u visokom stupnju trudnoće. Josip Valentić i Katarina Petrinčić oboje iz Pićna vjenčali su se 17. studenog 1819. u Barbanu. Sin Josip rođen je 29. veljače 1820. godine. Šimun Jakona iz Galižane i Lucija Razunić iz Šaini vjenčali su se 23. studenog 1825., a 12. veljače 1826. dobili su sina Mateja.

Grafikon 9. Udio začeca prije vjenčanja, u prvoj bračnoj noći, nakon vjenčanja i izvanbračne djece u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

4.3. Broj i tempo poroda

Na broj poroda mogu utjecati gospodarski ili tradicijski čimbenici. Tradicijski čimbenici kao čekanje na rođenje muškog djeteta mogu biti prisutni u svim sredinama, dok su gospodarski najutjecajniji u seoskim sredinama.⁴⁹

U promatranom razdoblju u župi sv. Nikole prosječan broj djece rođene u svim brakovima (njih 280) iznosi 2,76. Ako se promotre samo prvi brakovi povećanje je nezatno i iznosi 2,77, dok je u ponovljenim brakovima broj rođene djece nezatno

⁴⁹ M. Šunjić, „Stanovništvo Rogotina na kraju 18. i prvoj polovici 19. stoljeća“, str. 367.

manji i iznosi 2,75. Mala razlika u broju djece između brakova koji su sklopljeni prvi put i onih sklopljenih drugi put rezultat je većeg broja brakova koje su udovci sklapali sa ženama kojima je to bio prvi brak i koje su u trenutku sklapanja tog braka bile na početku fertilnog razdoblja (18, 19 ili 20 godina), pa je u takvim brakovima rođen veći broj djece. Nešto je više djece rođeno u dalmatinskoj župi Komin, gdje prosječan broj djece u svim brakovima iznosi 4,51, a nešto je veći broj u prvim brakovima gdje iznosi 4,56, dok u ponovljenim brakovima iznosi 3,72.⁵⁰ Najveći broj djece (10) zabilježen je u braku Ivana Trošta i Ivane Iveta. Njihov brak je i najdugovječniji u promatranom razdoblju, a trajao je od 1819. od 1841. Na broj djece koja će se roditi u braku svakako utječe i duljina braka. Po jedno dijete rađa se u kratkotrajnim brakovima koji su prekinuti smrću jednog od supružnika.⁵¹ U barbanskoj župi zabilježeno je 85 brakova u kojima je rođeno samo jedno dijete, dok je u 73 braka rođeno dvoje djece. Na ove podatke, osim brakova koji su prekinuti smrću, sigurno ima utjecaja i vremenska ograničenost ovog istraživanja, pa je moguće da je više parova imalo više od jednog ili dvoje djece u godinama koje nisu istražene u ovom radu. Također zanimljivo je primijetiti da je zabilježeno 11 brakova u kojima se na rođenje prvog i jedinog djeteta čekalo od 4 do 10 godina.

Duljina preporođajnih intervala, odnosno vremenskog razmaka između sklapanja braka i rođenja prvog djeteta iznosi 25,9 mjeseci, što znači da je od sklapanja braka do rođenja prvog djeteta u prosjeku prošlo više od godine dana. Na duljinu preporođajnog intervala može utjecati i dob žene pri ulasku u brak. Žene koje se udaju kasnije nastoje nadoknaditi propušteno, dok žene koje u brak ulaze veoma mlade mogu produljiti preporođajni interval.⁵² U barbanskoj župi sklopljena su 34 braka u kojima su zaručnice na dan vjenčanja imale između 13 i 18 godina. Preporođajni intervali u ovim brakovima iznose 36,6 mjeseci, što znači da su veoma mlade žene odgađale rođenje prvog djeteta i po nekoliko godina. Posebno dugi intervali (129, 118, 99 i 74) primjećeni su kod žena koje su u prvi brak stupile sa 13 ili 14 godina. Žene koje su prvi brak sklopile između 27 i 40 godine života znatno skraćuju preporođajni interval koji iznosi samo 13,6 mjeseci, što potvrđuje tvrdnju o nadoknađivanju propuštenog.

⁵⁰ Ista, „Prirodno kretanje stanovništva Komina na kraju 18. i u prvoj polovici 19. stoljeća“, str. 377

⁵¹ Isto.

⁵² N. Vekarić i dr., *Vrijeme ženidbe*, str. 77.

Nakon rođenja prvog djeteta na rođenje drugoga čekalo se nešto duže (tablica br.7). Zanimljivo je primijetiti da su od rođenja prvog do trećeg djeteta međuporođajni intervali gotovo jednake duljine, te nešto kraći kod rođenja trećeg i četvrtog djeteta. Najdulji je međuporođajni interval između rođenja petog i šestog djeteta. Možda su gotovo jednaki međuporođajni intervali rezultat upotrebe kontracepcije. Dojenje je u novom vijeku bila raširena metoda kontracepcije. Na odgodu nove trudnoće znatnu ulogu imalo je dugotrajno dojenje starijeg djeteta.⁵³ U župi Barban vremenski intervali između rođenja prvog i drugog te drugog i trećeg djeteta iznose oko dvije i pol godine, i poklapaju se sa vremenom kada se djeca obično odvajaju od majčinog mlijeka. No, malo je vjerojatno da je u ruralnoj sredini kao Barban, ženama bilo omogućeno tako dugotrajno dojenje djeteta.

Sva djeca koja su rođena u braku nisu u braku i začeta. U barbanskoj župi zabilježeno je 19 (4,4%) brakova kod kojih je od sklapanja braka do rođenja prvog djeteta prošlo manje od 7 mjeseci. U samo četiri slučaja radi se o ponovljenim brakovima, a ostalih petnaest oboje zaručnika sklapa prvi put. Zanimljivo je da je većina tih brakova sklopljena dok je zaručnica bila u visokom stupnju trudnoće, pa je od sklapanja braka do rođenja proteklo između 1 i 3 mjeseca. Najkraći razmak od samo deset dana zabilježen je kod Dominika Griparića Barbića i Foške Petrić Kancelar koji su brak sklopili 5. studenog 1828., a jedino dijete u tom braku, kći Marija, rođena je 15. studenog 1828. Zanimljiv pogled na predbračna začeca, izvanbračnu djecu i moralnost donosi Miroslav Bertoša koji o tom problemu na istarskom području zaključuje: „... *No, dok neki zapadnoeuropski demografi prema broju predbračnih začeca donose sudove o stupnju „moralnosti“ žiteljstva pojedinih zemalja... ..u Istri mogu se donositi obratni zaključci: predbračna začeca svjedoče o moralnosti mladih Istrana! Trećina djece začeta je, doduše, u predbračnim odnosima, ali su gotovo sva rođena u braku, rijetko je kada brak sklopljen nakon rođenja djeteta, a broj nezakonite djece bio je relativno malen. Moralnost se ogleda, dakle, u poštivanju zadane riječi.*“⁵⁴

⁵³ M. Šunjić, „Prirodno kretanje stanovništva Komina“, str. 378.

⁵⁴ Miroslav Bertoša, „Biskupske vizitacije kao izvor za društvenu povijest Poreštine u XVII. stoljeću“, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 1, 1991., str. 81.

Tablica 7. Međuporođajni intervali u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

Vremenski razmak između rođenja	Prosječni mjesečni intervali (u mjesecima)	Veličina uzorka (broj brakova)
Prvog i drugog djeteta	32,68	197
Drugog i trećeg djeteta	32,17	123
Trećeg i četvrtog djeteta	29,41	72
Četvrtog i petog djeteta	31,29	51
Petog i šestog djeteta	33,04	22
Šestog i sedmog djeteta	27,72	11
Sedmog i osmog djeteta	25,4	5
Osmog i devetog djeteta	32	1
Devetog i desetog djeteta	26	1

4.5. Napuštena djeca

Žene koje su nosile neželjeno dijete imale su na raspolaganju nekoliko rješenja. Zadržati dijete koje je u mnogo slučajeva bilo plod nezakonite veze i time izvrnuti sebe i dijete osudi sredine u kojoj žive, roditi dijete u drugom mjestu ili napustiti ga. Zbog očaja su žene pribjegavale i po zdravlje opasnom pobačaju ili u ekstremnim slučajevima zlokobnom čedomorstvu. Ako se majka ipak nije odlučila zadržati dijete, napuštanje je sigurno bilo najprihvatljivije rješenje.⁵⁵ Razlozi za napuštanje su osim izvanbračne trudnoće mogli biti i krivi spol djeteta, deformiteti, bolesti, kao i trudnoće koje su bile posljedica preljubničkih i incestuoznih veza ili silovanja. Veoma česti bili su i ekonomski razlozi, pa se napuštanje često pravdalo siromaštvom. Napuštanju se pribjegavalo i kada se željelo regulirati veličinu obitelji ili riješiti problem nasljeđivanja.⁵⁶

U predindustrijskoj Europi napuštanje djece bilo je veoma raširena pojava. Kada bi se roditelji, ili najčešće samo majka, nakon poroda odlučili novorođenče napustiti, ostavljali su ga pred crkvom ili u *ruoti* tj. kružnom kolu u koje se dijete stavljalo s jedne strane a preuzimalo s druge. *Ruote* su se nalazile u sastavu

⁵⁵ Marija Mogorović Crljenko, *Druga strana braka, Nasilje i ilegitalnost u (izvan)bračnim vezama na području Porečke biskupije u prvoj polovici 17. stoljeća*, Srednja Europa, Zagreb, 2012., str. 273.

⁵⁶ Zdenka Janeković Römer, „O napuštanju, udomljavanju i posvajanju djece u srednjovjekovnom Dubrovniku i Dalmaciji“, u M. Mogorović Crljenko i E. Uljančić Vekić (ur.), *Filii, filiae... položaj i uloga djece na jadranskom prostoru. Zbornik IV. istarskog povijesnog biennala*, Državni arhiv u Pazinu, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Zavičajni muzej Poreštine, Poreč, 2011., str. 50.

hospicija.⁵⁷ U Istri su takve ustanove bile malobrojne, pa su majke najčešće djecu ostavljale pred vratima crkava, uz put ili na nekoj stanciji, kako bi prolaznici što prije pronašli dijete i tako spriječili smrzavanje ili napade domaćih ili divljih životinja.⁵⁸

U župi sv. Nikole u promatranom razdoblju zabilježen je samo jedan slučaj napuštanja djeteta. U selu Grandići rano ujutro 20. lipnja 1823. mještani su na zaprežnim kolima pronašli žensko novorođenče. Dijete je kršteno isti dan. Na krštenju je djevojčica dobila ime Marija. Kao kumovi su zabilježeni Josip Sozzini Krnjelac po zanimanju krojač i Marija supruga Mihaela Staraglie, po zanimanju poljoprivrednica. Vjerojatno je Marija ime dobila po marijanskom blagdanu Gospe Karmelske koji se obilježava tih dana (16. srpnja), dok prezime s obzirom da su joj roditelji nepoznati, nije zabilježeno. Svećenik je u rubrike o roditeljima upisao *incogniti* odnosno nepoznati. Također je zabilježio da je dijete nezakonito. Valja napomenuti da djeca koju su roditelji, najčešće majke, odlučili ostaviti nisu nužno morala biti nezakonita, iako je to bio najčešći razlog. Ako se pretpostavi da je Marija plod neželjene trudnoće, možda je njena majka zatrudnjela u rujnu, pa je većina trudnoće protekla u zimskom periodu, što je najvjerojatniji razlog zašto trudnoća nije otkrivena. Vjerojatnije je da nije stanovala u Grandićima, nego je tamo samo došla izložiti dijete da zametne trag. Daljnja Marijina sudbina nije poznata, jer se ona u matičnim knjigama župe sv. Nikole više ne spominje.

U župi Kaštel je u razdoblju od 1749. do 1800. godine zabilježeno šestero napuštene djece. Sva napuštena djeca pronađena su pred crkvama i sve su bile djevojčice. Razlozi napuštanje djevojčica mogu biti ekonomski kao siromaštvo i glad, ili mnoštvo djece u obitelji.⁵⁹

4.6. Rođenja blizanaca

U razdoblju do 1820. do 1840. u župi sv. Nikole krštena su 24 para blizanaca i jedne trojke. Broj rođenih blizanaca u usporedbi s ukupnim brojem rođene djece je

⁵⁷ Miroslav Bertoša, „Matične knjige – arhivsko vrelo o demografskim previranjima predindustrijske Europe“, *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci*, 41/42, 2000., str. 321.

⁵⁸ M. Mogorović Crijenko, *Druga strana braka*, str. 273.

⁵⁹ Marino Manin, „Prilog o gospodarsko-socijalnim odnosima i o demografskim kretanjima u Istri tijekom 18. stoljeća“, *Acta Historico – oeconomica*, vol. 21, 1994., str. 128.

veoma mali i iznosi samo 2,6%. Mali broj rođenih blizanaca bilježe i Tinjan (2,6%), Labin (2%) i Buzet (2,8%).⁶⁰

Stopa rađanja jednojajčanih blizanaca iznosi 3,5 na 1.000 porođaja, a stopa dvojajčanih blizanaca varira u različitim populacijama od 5 do 49 na 1.000 porođaja. Također učestalost jednojajčanih blizanaca odnosno blizanaca koji nastaju naknadnom podjelom oplođenog jajašca u dvije genske jednake jedinice, pokazuje vrlo male varijacije u odnosu na demografske varijable kao što su dob, rasa ili socijalni status majke. Stopa rađanja dvojajčanih blizanaca koji nastaju oplodnjom dva jajašca od strane dva spermija, ovisi o nizu činitelja kao što su dob majke (maksimum 37-38 godina), rasa (najveća učestalost kod crne rase, zatim bijele, najmanje žute) i paritet (višestrukne rodilje češće rađaju dvojajčane blizance od prvorođkinja).⁶¹

Spolna raspoređenost unutar parova blizanaca pokazuje da je u promatranom razdoblju najviše rođeno muško-ženskih parova (45,8%), zatim žensko-ženskih parova (29,1%), a najmanje muško-muških parova blizanaca (25,1%). Nešto drugačiju spolnu raspoređenost imala je Pula gdje je najviše rođeno muško-muških parova (40,16%), zatim muško-ženskih parova (31,97%), a najmanje je rođeno žensko-ženskih parova (22,95%).⁶² Od ukupnog broja blizanaca nešto je više rođeno djevojčica (52,1%) od dječaka (47,9%).

U matičnoj knjizi krštenih župe sv. Nikole zabilježen je i slučaj rođenja trojki. Dana 12. travnja 1835. Ivanu Borini Marčeti i Fumi Smolica rođene su dvije djevojčice i jedan dječak. O težini poroda svjedoči podatak da je djevojčice zbog bojazni od smrti odmah krstila primalja, čije se ime u matičnoj knjizi ne spominje, dok dječak nije kršten jer je u trenutku rođenja već bio mrtav. Obje djevojčice su na krštenju dobile ime Ulika. Možda je riječ o pogrešnom upisu svećenika, jer su obje umrle, a možda je mlađa naslijedila ime starije blizanke koja je umrla samo nekoliko trenutaka prije. Slučaj istoimenih blizanaca koji su ubrzo nakon poroda preminuli zabilježen je i u

⁶⁰ L. Krvopić, „Matična knjiga krštenih župe Tinjan“ str. 45.; D. Salihović, „Rođenja i krštenja u Labinu“, str. 91.; R. Kralj - Brassard, J. Obradović – Mojaš, M. Bertoša, „Stanovništvo Buzeta“, str. 136.

⁶¹ N. Vekarić i dr., *Vrijeme ženidbe*, str. 70.

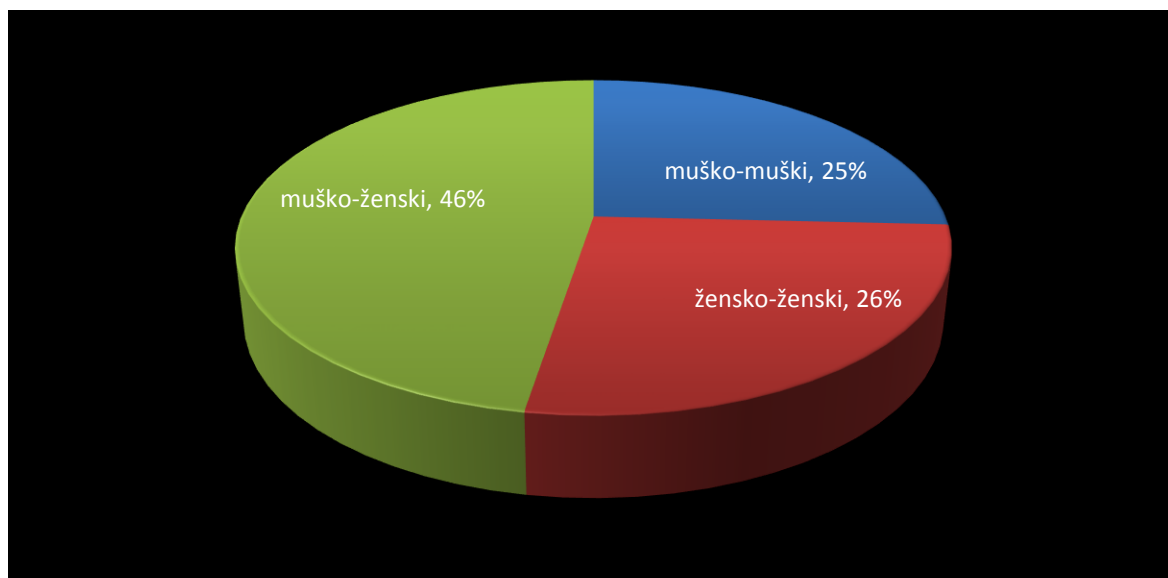
⁶² Slaven Bertoša, „*Nati nel medesimo parto: Slučajevi rođenja blizanaca u Puli – prema podacima iz novovjekovnih matičnih knjiga*“, u M. Mogorović Crljenko i E. Uljančić Vekić (ur.), *Filii, filiae... položaj i uloga djece na jadranskom prostoru. Zbornik IV. istarskog povijesnog biennala*, Državni arhiv u Pazinu, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Zavičajni muzej Poreštine, Poreč, 2011., str.166.

pulskoj matičnoj knjizi umrlih iz 1712. godine. U dobi od četiri dana umrli su blizanci Francesca Pozza i obojica su na krštenju dobili ime Giovanni Battista.⁶³

Grafikon 10. Udio blizanaca u ukupnom broju krštene djece u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

Grafikon 11. Spolna raspoređenost blizanaca u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

⁶³ Isto, str. 170.

4.7. Imena, prezimena i nadimci

Na Tridentinskom koncilu je odlučeno da su župnici dužni savjetovati roditelje da na krštenju djetetu daju svetačko ili biblijsko ime.⁶⁴ Sustav osobnih imena u župi sv. Nikole obuhvaćao je uglavnom kršćanska imena, što dokazuje da su se i krstitelji i roditelji držali ove tridentinske odredbe. U razdoblju od 1820. do 1840. zabilježena su 32 ženska i 41 muško ime, od toga je jednočlanih 55%, dvočlanih 42,3%, tročlanih 2,1%, te četveročlanih i peteročlanih 0,6%. Visok broj višečlanih imena možda se može pripisati modi, koju su u jednakom broju pratili i došljaci Krnjeli i domaći stanovnici. Pregledom matičnih knjiga vjenčanih i umrlih za razdoblje od 1820. do 1840. uočljivo je da se višečlana imena koriste samo u matičnoj knjizi krštenih. Osobe koje su na krštenju dobile višečlano ime u ostalim matičnim knjigama su ubilježene samo sa prvim imenom koje su dobile na krštenju. U matičnu knjigu krštenih imena su pisana na latinskom do sredine 1820., a do kraja promatranog razdoblja svećenici pišu talijanskim jezikom. Da je župa Barban područje gdje je većina stanovnika govorila hrvatskim jezikom svjedoče i upisi imena rodbine krštenih u hrvatskom obliku. Tako su u rubrikama roditelja često upisani Mate, Miho, Mikula, Jure, Foška ili Ulika.

Najzastupljenija muška imena su (abecednim redom): Antun, Grgur, Ivan, Josip, Juraj, Martin, Matej, Mihovil, Nikola, i Pavao. Najčešća ženska imena su (abecednim redom): Agata, Eufemija, Foška, Ivana, Katarina, Lucija, Marija, Matija, Ulika i Vicenza. Najčešća imena na krštenju je dobilo 80,5% dječaka i 94,3% djevojčica. Među ženskim imenima je veoma rijetko ime Ana, koje je na krštenju dobilo samo 7 djevojčica i Dominika čije ime nose samo dvije djevojčice. Kod dječaka slabo je zastupljeno ime Petar koje su dobila tri dječaka, dok je samo jedan dječak dobio ime Luka. Župna crkva u Barbanu posvećena je sv. Nikoli biskupu, ipak ime Nikola dobilo je samo 3,4% dječaka, i nalazi se na sedmom mjestu po brojnosti.

Osim popularnih kršćanskih imena djeca su dobivala i imena koja su bila pomodna u određeno vrijeme kao Amalia, Karolina, Luigia. Jedino hrvatsko zabilježeno ime je Stanislava. Kod dječaka se pojavljuju Ferdinand, Karlo, Konrad, Perfeto, Giacinto i Luigi, što se može pripisati sve većim talijanskim i austrijskim utjecajima.

⁶⁴ Kristijan Juran, „Stanovništvo Murtera u 18. stoljeću i početkom 19. stoljeća – Građa iz matičnih knjiga 1718. – 1815.“, *Povijesni prilozi*, 25., 2003., str. 260.

Kod odabira imena djeteta roditelji su slijedili neke ustaljene obrasce dodjeljivanja imena. Veoma je rijetko da novorođenče dobije sasvim novo ime. Najraširenija praksa bila je dodjeljivanje imena prema svetačkom kalendaru, a djeca su također mogla dobiti ime po ocu, majci, djedovima i sl. Zabilježeni su i slučajevi kada je dijete nasljeđivalo ime preminulog starijeg brata ili sestre.

U matičnim knjigama krštenih postoji puno primjera nadijevanja imena novorođenčetu prema svetačkom kalendaru. Neka imena pojavljuju se samo oko blagdana sveca čije ime dijete nosi, dok se neka češća imena pojavljuju u svim mjesecima, ali je njihov broj veći u mjesecu slavljenja tog sveca. Najbolji primjeri dodjeljivanja imena po svetačkom kalendaru su dječak koji je kršten 30. listopada 1824. i dobio je ime Santo Martin, i djevojčica koja je krštena 21. siječnja 1820. i dobila ime Agata Gašpara. Santo Martin Didoj bio je sin Ivana Didoja i Dominike Silić. Dječak je dobio ime po dva važna blagdana koji se obilježavaju oko njegova rođenja. Blagdan Svih Svetih obilježava se dan nakon djetetova rođenja, i u čast tog blagdana je dobio ime Santo, te u čast popularnog sv. Martina čiji se blagdan slavi 11. studenog. Dječak je preminuo nakon tri dana i u matičnu knjigu umrlih upisan je kao Santo Didoj. I Agati Gašpari su roditelji Matej Marčeta i Foška Bužleta odabrali imena prema popularnim blagdanima koji se obilježavaju u vrijeme kada je djevojčica rođena, sv. Agati djevici i mučenici čiji je spomendan 5. veljače i Gašparu jednom od mudraca čiji se blagdan Bogojavljenje obilježava 6. siječnja.

Imena kao Blaž, Valentin, Bartolomej ili Andrija pojavljuju se samo u mjesecu slavljenja blagdana tih svetaca (veljača, kolovoz i studeni). U ostalim mjesecima u godini ova imena nisu zabilježena. Ime Paškva ili Paškvalin i Ulika česta su kod djece rođene oko Uskrsa. U ostalim mjesecima u godini ova imena nisu zabilježena. Popularnija imena koja su se češće nadijevala djeci, i koja su prisutna tijekom cijele godine kao Katarina ili Mihovil, bilježe veću učestalost u vrijeme oko blagdana tih sveca. Čak 56,4% dječaka rođenih u kolovozu i rujnu dobilo je ime Mihovil, odnosno oko blagdana sveca, dok je u ostalim mjesecima zastupljenost ovog imena mnogo manja (grafikon 17). Slična je situacija sa imenom Katarina. Učestalost imena u mjesecu svetičinog blagdana iznosi 30,3%, u odnosu na druge mjesece kad je učestalost manja (grafikon 19). Kod imena Martin situacija je nešto drugačija. Ime se nalazi na četvrtom mjestu najpopularnijih imena. Zanimljivo je uočiti da je najveća učestalost ovog imena (34,4%) zabilježena u listopadu, odnosno u mjesecu prije

svečevog blagdana, dok je učestalost u studenom, mjesecu svečevog blagdana, upola manja (17,7%) (grafikon 17). U promatranom razdoblju niti jedan dječak rođen u travnju nije dobio ime Martin. Popularno ime Antun, i u barbanskoj župi rijetko Antonija, roditelji su nadijevali u čast dvaju svetaca: sv. Antuna opata čiji je blagdan 17. siječnja i sv. Antuna Padovanskog koji se slavi 13. lipnja. Ime je zastupljeno u svim mjesecima u godini, ipak najučestalije je u siječnju u čast sv. Antuna opata (37,1%), kome je posvećena i jedna crkva u Barbanu s freskama iz 15. stoljeća. U čast sv. Antuna Padovanskog više je dječaka dobilo ime Antun u mjesecu koji prethodi blagdanu, odnosno u svibnju (13,4%), nego u mjesecu svečevog blagdana u lipnju (5,1%).

Najpopularnija imena u župi u promatranom razdoblju su Ivan i Marija. Sv. Ivanu, a posebno Bogorodici posvećeno je više blagdana u crkvenoj godini. Ime Ivan najčešće je muško ime u promatranom razdoblju, a žensko Ivana nalazi se na četvrtom mjestu po učestalosti. Učestalost ovog imena najveća je u prosincu (16,3%) kada se slavi sv. Ivan Evanđelist, a nešto je manja u lipnju (12,7%) kada je blagdan Rođenja sv. Ivana Krstitelja. U nekim mjesecima obilježavaju se dva ili više blagdana nekih svetaca. Tada se prema broju imena djece može zaključiti kojem svecu je domaći puk bio privrženiji. Tako su u prosincu roditelji dječacima radije davali ime Ivan prema sv. Ivanu Evanđelistu (4,5%) nego prema sv. Nikoli biskupu (1,1%) zaštitniku župe. U lipnju se slave sv. Antun Padovanski (13. lipnja) i Rođenje sv. Ivana Krstitelja (24. lipnja). Kao i u prethodnom slučaju više je djece u lipnju dobilo ime Ivan (3,5%) nego ime Antun (0,5%). Slabija učestalost imena Antun u lipnju možda se može pripisati izbacivanju sv. Antuna Padovanskog iz Tridentinskog kalendara, zbog pritiska protestantskih teologa koji su dovodili u pitanje istinitosti svečevog životopisa.⁶⁵ Ipak, s obzirom na agrarno-stočarsku usmjerenost istarskog stanovništva u 19. stoljeću, sv. Antun pustinjač, kao zaštitnik životinja koji se u ikonografiji i prikazuje s malom svinjom pored nogu, morao je biti omiljeniji.

Marija, najčešće žensko ime u župi, nadijevalo se djevojčicama tijekom cijele godine zbog mnogobrojnih blagdana kojima se štuje Bogorodica. Ipak, i u ovom slučaju je uočljivo da je u nekim mjesecima učestalost ovog imena veća. Obično je tome razlog važna marijanska svetkovina u tom mjesecu. Tako je u siječnju, veljači i

⁶⁵ Z. Ladić – G. Budeč, „O nekim aspektima demografske, društvene i obiteljske povijesti Pićna“, str. 100.

ožujku ime Marija dobilo 35,5% djevojčica, što se povezuje s blagdanima Marije Bogorodice (01. siječnja), Očišćenja (02. veljače) i Navještenja Marijina (25. ožujka). U listopadu i studenom udio iznosi 22% i pripisuje se blagdanima Gospe od Ružarija (07. listopada) i Gospe od Zdravlja (21. studenog). Nešto manji, ali ipak značajan udio od 18,3% zabilježen je u kolovozu i rujnu kada se obilježavaju blagdani Uznesenja (15. kolovoz) i Male Gospe (8. rujna) (grafikon 16).

Praksa nadijevanja imena Marija u znak poštovanja prema Bogorodici nije se koristila uvijek. U župi Postira na Braču zabilježen je suprotan učinak. Zbog velikog štovanja Bogorodice, ime Marija nije se uopće nadijevalo djevojčicama na krštenju.⁶⁶

Ivan i Marija bila su najčešća imena i u župi Čepić (1782. – 1861.). Usporedbom ženskih imena u župama Čepić i Barban primjećuju se razlike. U župi Čepić osim imena Marija veoma su popularna bila imena Dominika, Franciska, Ivana, Matija, Lucija, Katarina, Antonija, Helena i Margareta. Neka od ovih imena su česta i u župi Barban, kao Ivana, Katarina, Lucija i Matija, dok je ime Helena ili Elena nešto slabije zastupljeno. Ostala imena su veoma rijetka. Ime Antonija i Franciska dobila je po jedna djevojčica, a Dominika i Margareta po dvije djevojčice. Ime Eufemija, koje je u župi Barban veoma često, u župi Čepić uopće nije zabilježeno, dok je Ulika, ime koje je veoma zastupljeno u vrijeme oko Uskrsa, u župi Čepić rijetko. I kod muških imena postoje neke razlike. Osim veoma zastupljenih svetačkih imena kao Ivan, Antun, Matej, Martin i Juraj, u Čepiću se često nadijevaju imena Bartol, Andrej i Šime, koja su u barbanskim matičnim knjigama veoma rijetka. Ime Bartol i Andrej dobili su na krštenju po dva dječaka, dok je ime Šimun dobilo njih sedam. Često ime Mihovil u župi Čepić je veoma rijetko. Običaj davanja imena prema svetačkom kalendaru prisutan je i u toj župi. Kao i u slučaju Barbana, neka se imena pojavljuju samo u mjesecu blagdana kao Toma u prosincu, Blaž u veljači, ili Ulika, ime vezano za Uskrs, u travnju. Česta imena kao Martin ili Antun učestalija su u mjesecu slavljenja svečevog blagdana. U obje je župe više djece dobilo ime Ivan u prosincu zbog blagdana sv. Ivana Evanđelista nego u lipnju u čast Rođenja sv. Ivana Krstitelja.

⁶⁶ Jakov Jelinčić, *Na postirskim vrelima: Matična knjiga župe Postira (1586. – 1671.)*, Župni ured sv. Ivana Krstitelja u Postirama – Općina Postira, Postira, 2004., str. 35.

Situacija je identična s imenom Antun zastupljenijim u siječnju oko blagdana sv. Antuna opata, nego u lipnju oko blagdana sv. Antuna Padovanskog.⁶⁷

Dijete je osim po svecu moglo dobiti i ime po ocu, nekom drugom članu obitelji ili pretku. Praksa dobivanja imena po precima bila je ustaljena u južnoj Hrvatskoj, dok je u Istri ovakav način dodjeljivanja imena nešto slabije zastupljen.⁶⁸ Pregledom matičnih knjiga krštenih 9,3% dječaka dobilo je ime po ocu, dok je po očevom ocu ime dobilo 4,5% dječaka. U samo tri slučaja je zabilježeno dobivanje imena po majčinom ocu, jer su svećenici u matičnu knjigu krštenih najčešće upisivali samo majčino djevojačko prezime. Osim dječaka koji su ime dobili po ocu, i djevojčice su mogle dobiti ime po majci. Takvih slučajeva u matičnim knjigama župe Barban zabilježeno je 6,5%. U matičnoj knjizi krštenih nisu pronađeni primjeri muške djece koja su ime dobila po majci. Najčešća imena podudaraju se sa najčešćim imenima dobivenim prema svetačkom kalendaru. Dječaci su od oca najčešće naslijedili ime Ivan, po djedu Matej, a najčešće ime koje su djevojčice naslijedile od majke bilo je Marija, no u ovom slučaju valja biti na oprezu, jer je ime Marija bilo najčešće žensko ime, koje se veoma često nadijevalo prema svetačkom kalendaru u čast Bogorodice.

Kako je smrtnost novorođenčadi i male djece u predindustrijskoj Europi bila velika često su djeca dobivala imena po umrloj braći i sestrama. Običaj nasljeđivanja imena umrlog brata ili sestre može se protumačiti kao roditeljska privrženost životu i potreba kontinuiteta. Naime, kada bi dijete umrlo u povojima ili u najranijoj dobi, bivalo je zamijenjeno novorođenim kojem se ako je bilo istog spola davalo ime preminulog brata ili sestre.⁶⁹ U matičnim knjigama krštenih zabilježeni su slučajevi da par roditelja ima nekoliko djece istog imena. Josip Sozzini i Elena Burić su 1821. i 1824. dobili dvije kćeri koje su na krštenju dobile ime Marija Magdalena. U razdoblju do 1820. do 1827. godine Martin Pupac i njegova supruga Helena Podgorac krstili su dvije kćeri imenom Katarina i dvije kćeri imenom Marija. Pregledom matičnih knjiga župe Barban u promatranom razdoblju 3,8% djece naslijedilo je ime umrlog brata ili sestre.

⁶⁷ Danijela Doblanić, „Povijesnodemografske crtice o stanovništvu župe Čepić (1782. – 1861.)“, *Tabula*, 12, 2014., str. 94-95.

⁶⁸ Isto, str. 94.

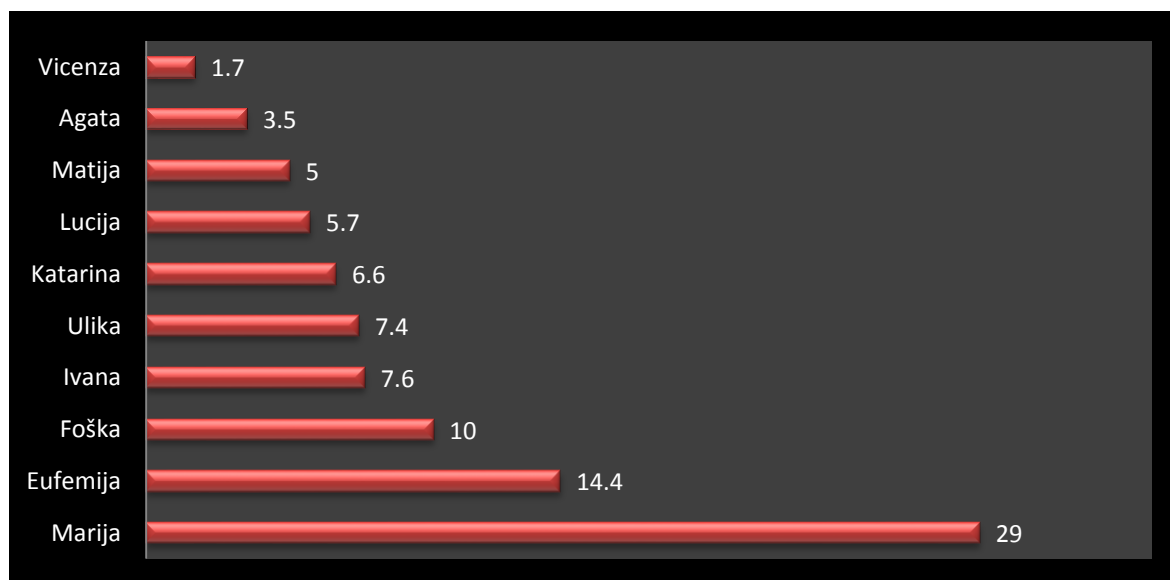
⁶⁹ M. Bertoša, „Matične knjige – arhivsko vrelo“, str. 347.

Prezimana koja se nalaze u matičnoj knjizi krštenih župe sv. Nikole u Barbanu su većinom hrvatska, mali broj talijanskih i krnjelskih prezimana pripada građanima i obrtnicima koji su na teritorij župe doselili zbog posla. Zbog većeg broja nositelja istog prezimena, a i velikog broja ljudi koji su nosili isto osobno ime, često su obitelji uz prezime dobivale i obiteljski nadimak, koji je naznačen u zagradi pored prezimena. Veoma česta prezimana koja su na tom području imala veliki broj nositelja (Kolić, Kalčić ili Mirković) imala su tri ili čak četiri različita obiteljska nadimka. Obiteljska imena koja se spominju u matičnim knjigama krštenih župe sv. Nikole za razdoblje od 1820. do 1840. jesu (abecednim redom) : Adamić (Golub), Andrijančić, Antić (Bianco), Augustinis, Baćac (Grgić), Baran (Kislin), Bakša, Barbić, Bariša, Batel (Bragiša, Pupac, Šugar), Belas, Belavić (Pavešica, Zorzo), Belčić, Belić, Belina, Beloč, Benčić, Beran, Bercan, Bile (Paljar), Biljuh, Bogović, Borina (Marčeta, Fabro), Borula, Božac, Braje, Brgić (Brgelin), Broskvar, Budić, Bujačić, Bulić (Bernja), Bulton, Butković (Lazaro), Bužleta (Zulin), Caponi, Cechi, Celija, Cesplot, Cetina, Chiochan, Ciceran (Jakus), Claco, Claivan (Rajko) Conto (Misera, Peruza, Toro), Croce, Černjul (Žnjidar), Didoj, Diminić, Dobran, Dobrić (Dodo), Draguzet (Gašparić, Šimera), Drakun, Družeta, Dugonja, Duplić, Duras, Dušić (Valić), Durasić, Dušman, Filipović (Frkeč), Fumeta (Chuchur, Prhat), Glavaš (Pekica), Glavinić (Frkeč), Gletić (ponekad Dletić), Golja, Gonan, Gregorinić (Peteh, Tancabelić), Grišarić (Barbić, Dobrić), Hergešić, Hrvatin (Taljica), Ivanošić, Iveta, Jakona, Jakša, Jažetić (Stanela), Jeličić, Jugolić, Jureša, Juričić (Broz), Jurman, Jušić (Valić), Kalčić (Zenzerović, Regolić, Frkeč, File), Kalebić, Kancelar, Karlović, Katić, Keba, Kleva, Kokotić, Kolić (Klako, Jureša, Koštre, Rajko), Konović, Konto (Misera, Toro), Kontušić, Koroman, Kožljan (Fumeta), Krelja (Bugarin), Krise, Kropp, Kršulj (Sanković), Kvaranta, Laginja, Latin (Laginja), Lazar, Lešić, Lipljan (Matulja), Loščac, Luk, Lukac, Lukež, Ljubić, Macuka, Malabotić, Mali Kerbok, Manzoni, Marčeta, Markulin (Chiachia), Martinčić, Marušić, Matko, Mavrić, Miccoli, Miletić (Rode), Milojković, Mignuleschi, Mirković (Balde, Mrgan, Mošnja), Načinović, Nežić (Braje), Osip, Paus (Lončar), Pavlić, Pekica, Pelada, Peran, Perčić (Mošnja), Perdec, Pereša, Perhat (ponekad Prhat), Peršić, Peteh, Pliško, Podgorac, Pola, Poljak, Pontil, Prencis, Radešić (Ugorin), Radola, Rajić, Rajko (Bilić), Rajković, Razonić, Rojnić (Grabar, Perčić), Ruba (Markica, Mrgan), Ružić (Valić), Salomon, Sansa, Sazzini, Sfera, Spada (Bliznak, Peran, Paviša), Spagnol, Šugar (Tičić), Šumberac, Šušnjevac (Tones), Tade, Taljica, Terle, Tončić, Trošt, Učkar, Uravić, Valentić, Valić, Velan, Verbanac (Tomašić), Vičić

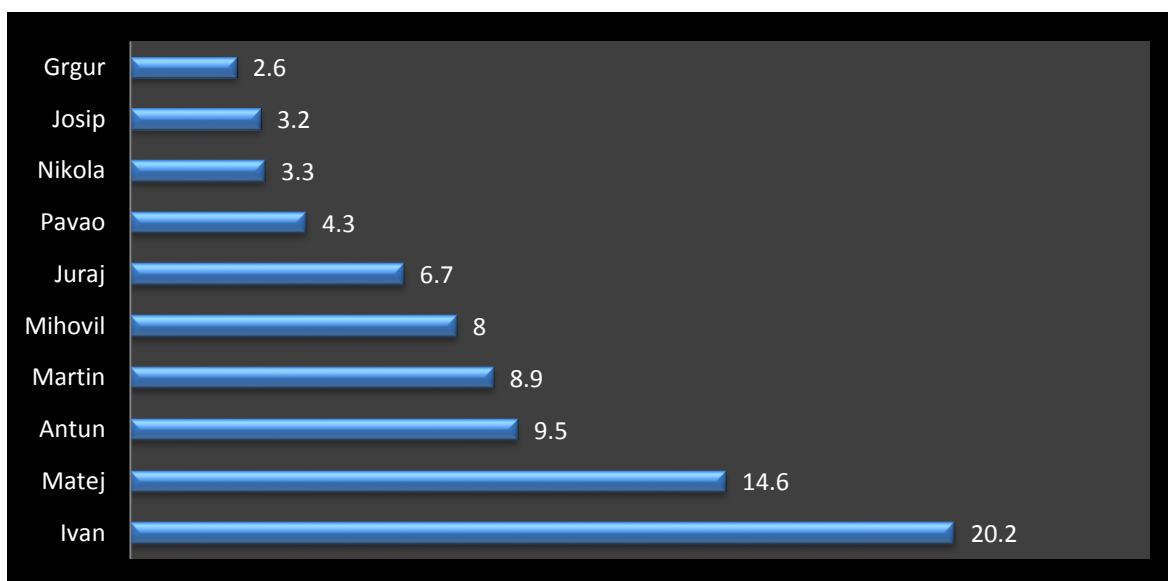
(Perdirippa), Višković, Vlačić (Sorić), Vukota, Zamblić, Zidarić, Zuban, Zuliani, Živolić (Folo), Žnjidar, Žudić.

Ponekad je svećenik pri upisu osobe u matične knjige krštenih, vjenčanih i umrlih, upisivao i njihove nadimke. Nadimak je osoba mogla dobiti zbog određene osobine, vještine, podrijetla, zanata ili izgleda. U promatranom razdoblju u župi sv. Nikole u Barbanu zabilježeno je deset muškaraca i jedna žena, kojima je svećenik prilikom upisa osobnog imena i prezimena upisao i nadimak. Žitelji barbanske župe kojima su u matičnim knjigama zabilježeni i nadimci bili su: Dominik Dušman zvan Grdelin, Matej zvan Grgo, Rajko Claivan zvan Rankunić, Matej Rojnić zvan Merlo, Antun Radolović zvan Škicin, Antun Lukež zvan Cincibin, Grgur Kokotić zvan Frkalas, Matej Pekica zvan Picolomo, Matej Scarpok zvan Otrok, Matej Draguzet zvan Bocun, Augustin Briani po zanimanju postolar zvan Šlapar. Kod žena je nadimak zabilježen samo jednom, u matičnoj knjizi umrlih kada je umrla Marija Lukić zvana *Buon cuor*. Nadimci su nastajali na razne načine, kao i danas. Ovdje možemo primijetiti nadimke koji se mogu odnositi na mjesto podrijetla (Škicin), zanimanje (Šlapar) ili neku fizičku ili karakternu osobinu (Picolomo – mali čovjek, Buon cuor – dobro srce...)

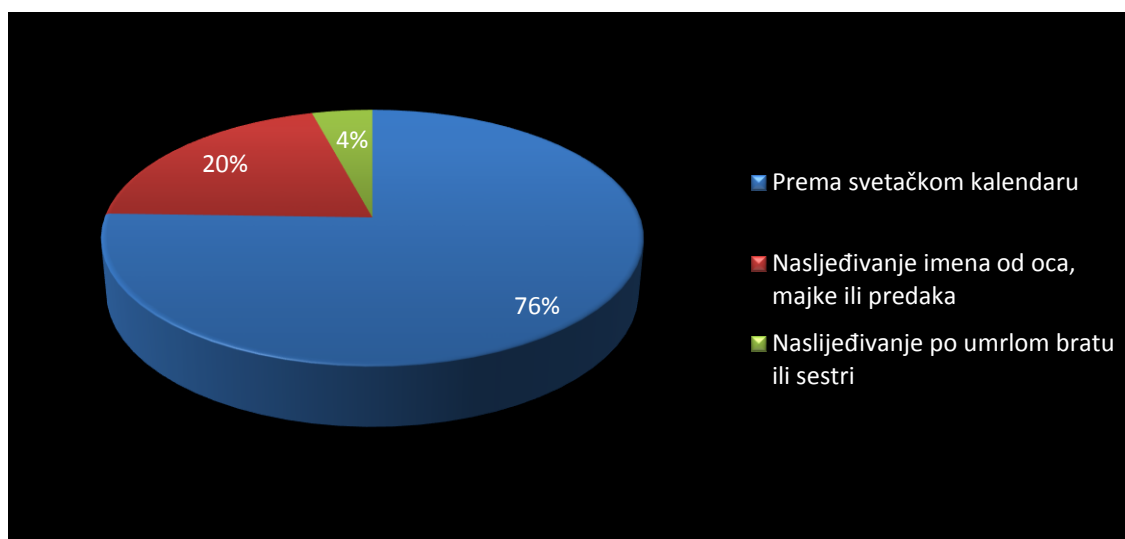
Grafikon 12. Najčešća ženska imena u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

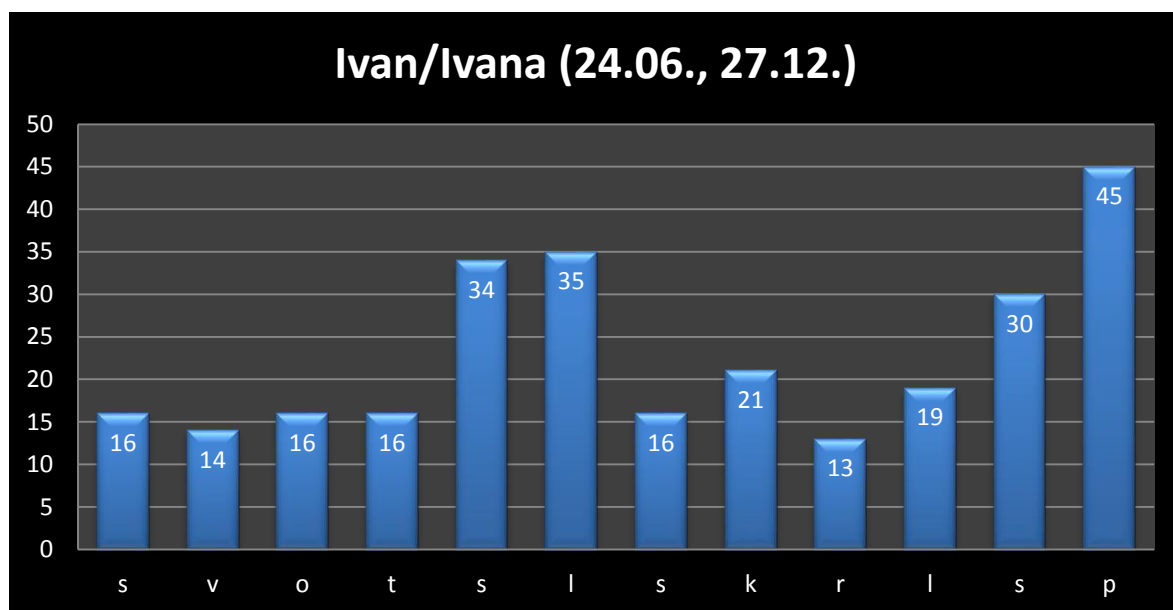
Grafikon 13. Najčešća muška imena u župi sv. Nikole biskupa (1820. – 1840.)

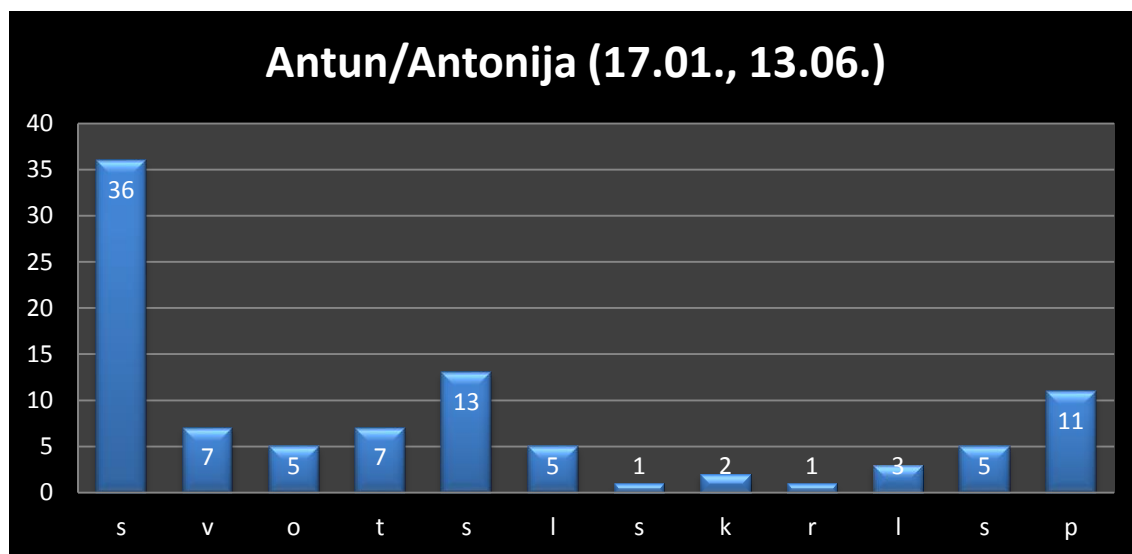
Grafikon 14. Način odabira imena u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

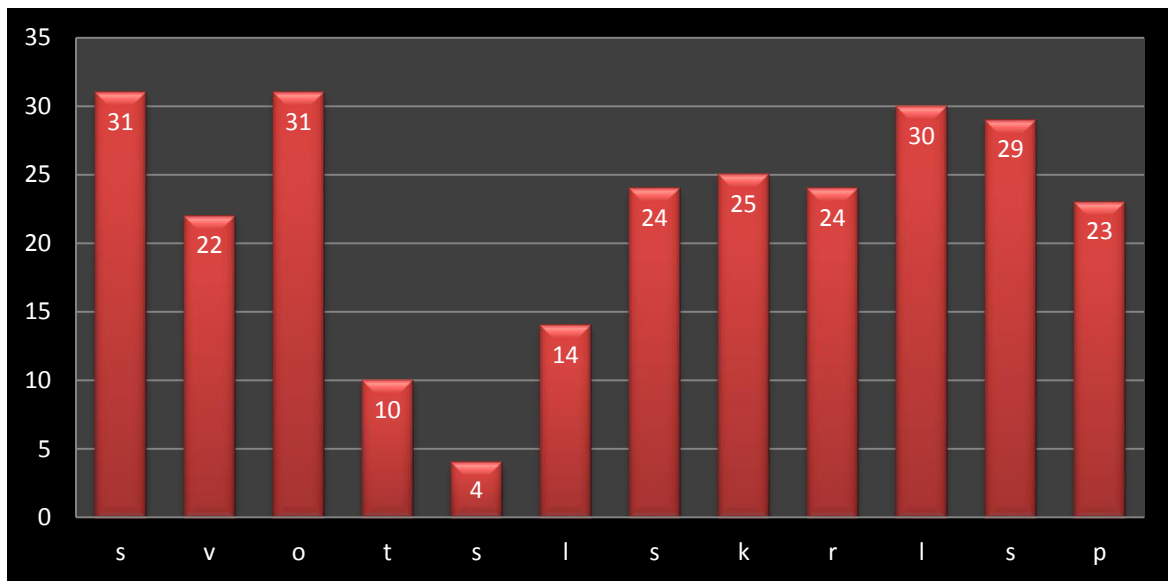
Grafikon 15. Raspored imena Ivan/Ivana po mjesecima (1820. – 1840.)

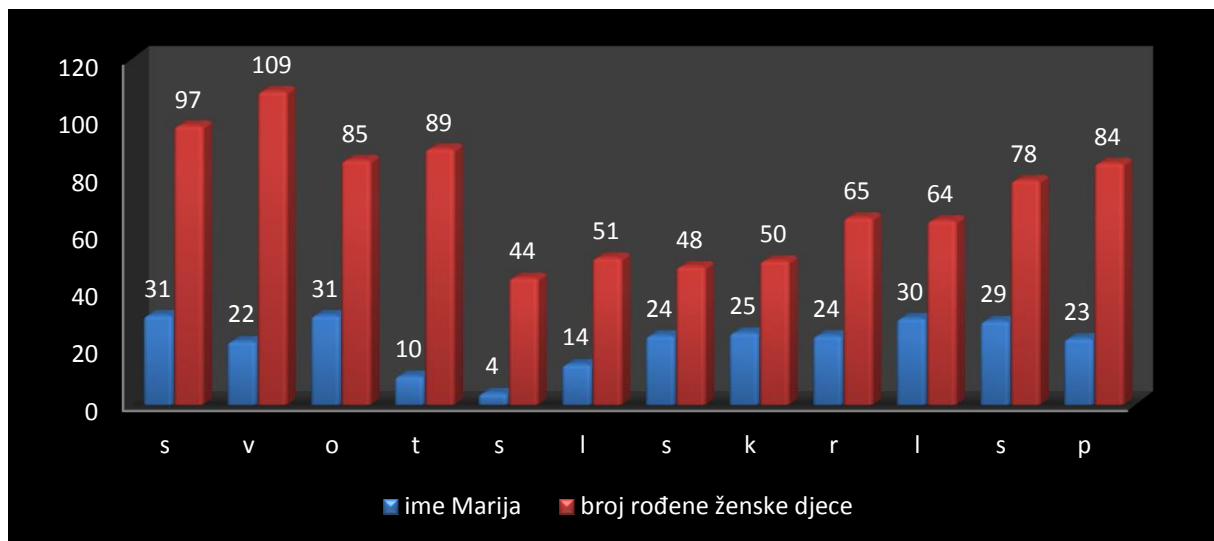
Grafikon 16. Raspored imena Antun/Antonija po mjesecima(1820. – 1840.)

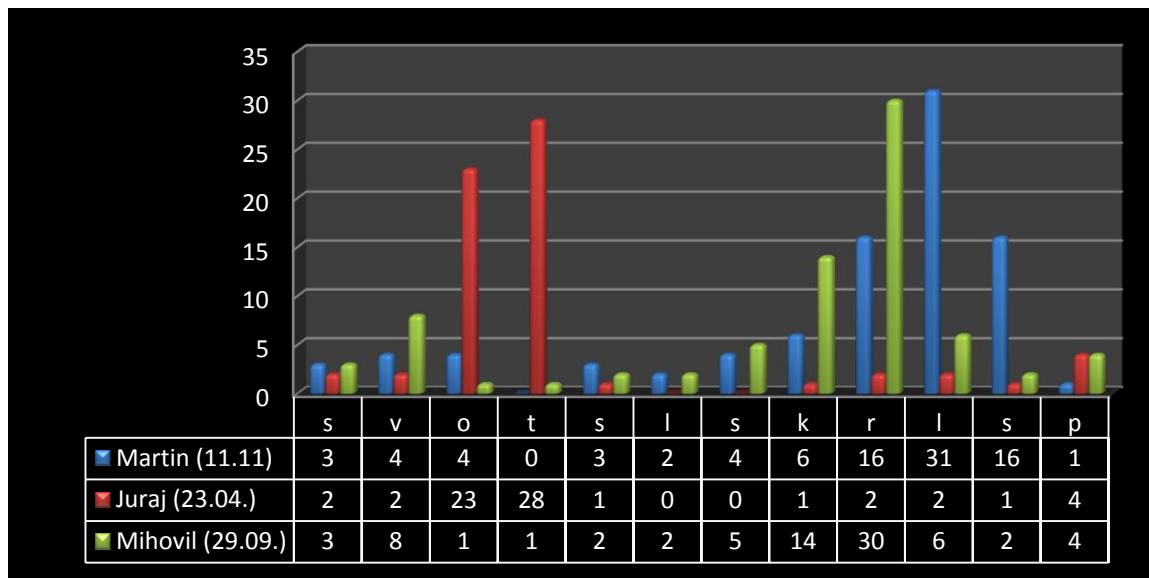
Grafikon 17. Raspored imena Marija po mjesecima (1820. – 1840.)

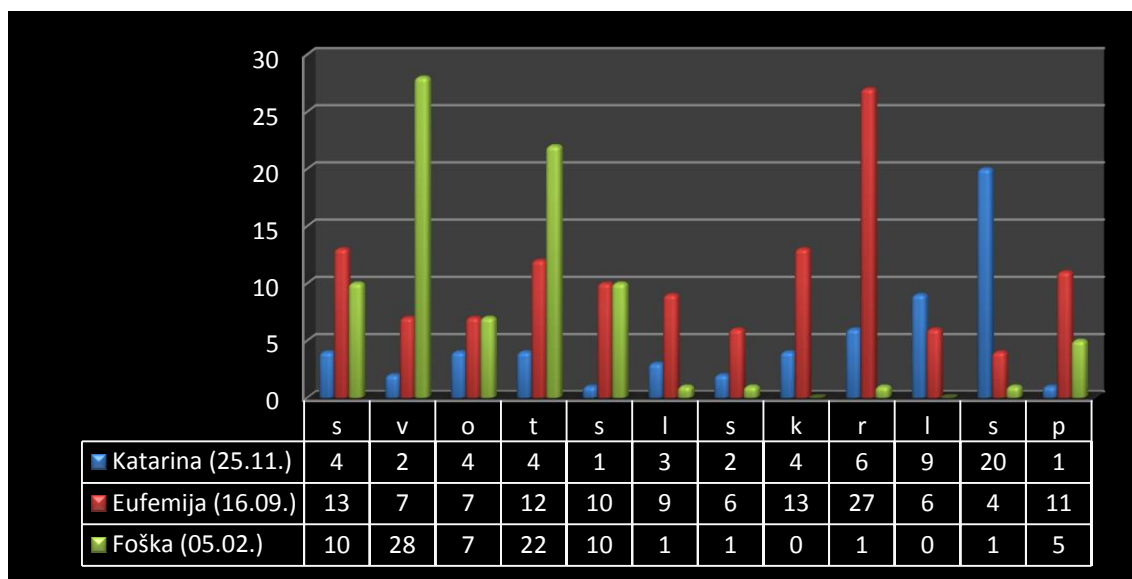
Grafikon 18. Raspored imena Marija i broj rođene ženske djece po mjesecima u župi sv. Nikole (1820.-1840.)

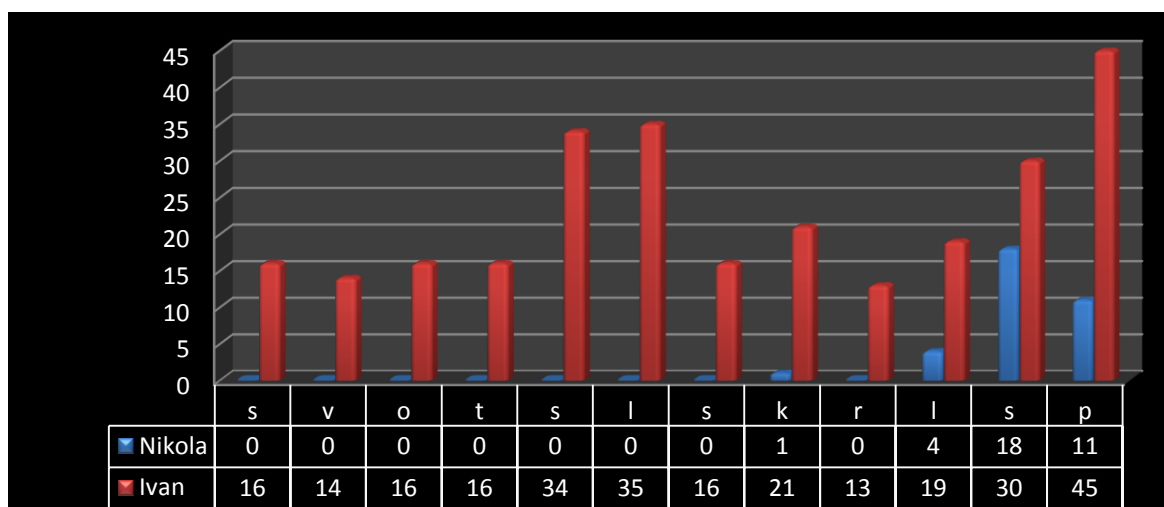
Grafikon 19. Raspored imena Martin, Juraj i Mihovil po mjesecima (1820. – 1840.)

Grafikon 20. Raspored imena Katarina, Eufemija i Foška (1820. – 1840.)

Grafikon 21. Raspored imena Ivan i Nikola (1820. – 1840.)

Tablica 8. Nasljeđivanje muških imena po ocu i ženskih po majci

IME	BROJ	IME	BROJ
Antun	9	Agata	1
Grgur	3	Dominika	1
Ivan	27	Foška	3
Jakov	6	Eufemija	4
Josip	1	Helena	1
Juraj	8	Ivana	2
Martin	8	Katarina	1
Matej	20	Lucija	2
Mihovil	5	Marija	40
Nikola	1	Ulika	2
Pavao	4	UKUPNO	57
UKUPNO	92		

Tablica 9. Nasljeđivanje imena po umrlom bratu ili sestri

IME	BROJ	IME	BROJ
Agata	1	Magdalena	1
Antun	1	Marija	19
Eufemija	10	Marija Magdalena	1
Foška	1	Marko	1
Giacinto Modesto	1	Martin	3
Ivan	11	Matej	6
Ivana	1	Mihovil	2
Juraj	6	Paškva	1
Katarina	2	Pavao	1
Lucija	1	Ulika	1
UKUPNO	35	UKUPNO	36

4.8. Pomoćnici na porodu – primalje i liječnik

U razdoblju koje prethodi razvoju suvremene medicine, svi porodi obavljali su se kod kuće. Rodiljama su pri porodu mogle pomoći žene iz obitelji ili susjede. Često su u selu ili okolici živjele žene koje su u narodu bile poznate kao primalje, a znanje se prenosilo s majke na kćer. Osim pomaganja pri porodu, primalje su često imale dozvolu od svećenika da krste dijete u slučaju postojanja sumnje da bi dijete moglo umrijeti prije nego mu svećenik udijeli krštenje. Najraniji spomen primalja u Istri nalazi se u matičnoj knjizi krštenih župe Labin za razdoblje od 1536. do 1583., kada je svećenik uz svaki upis krštenog djeteta upisivao i ime primalje koja je porodila dijete, dok je ponekad ime majke bilo izostavljeno.⁷⁰

Imena primalja u matičnim knjigama krštenih župe sv. Nikole u Barbanu u promatranom razdoblju bilježila su se sporadično. Prvi upis imena i prezimena primalje, koja je pomogla pri porodu, zabilježen je 1825. godine, a bilježenje je nastavljeno sljedećih sedam godina, kada ponovno prestaju i počinju se upisivati samo imena i prezimena primalja koje su zbog smrtne opasnosti djeteta izvele skraćeni obred krštenja u kući. Neke matične knjige krštenih, kao matična knjiga župe Tar, imale su posebnu rubriku za upis imena i prezimena primalja.⁷¹ Barbanski

⁷⁰ Marija Mogorović Crljenko, *Nepoznati svijet istarskih žena, Položaj i uloga žene u istarskim komunalnim društvima: primjer Novigrada u 15. i 16. stoljeću*, Srednja Europa, Zagreb, 2006., str. 105-106.

⁷¹ Monika Zuprić, „Kćeri i sinovi Tara, Vabriga i Frate. Analiza matičnih knjiga krštenih župe Tar 1850. – 1880.“, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 20, 2013., str. 80.

svećenici su imena i prezimena primalja dopisivali u rubriku koja je bila namijenjena imenu i prezimenu kumova. Kod prva tri upisa primalja, svećenik je zabilježio naziv *ostetrice*, dok je za sve ostale upise koristio naziv *levatrice*. U promatranom razdoblju (1820. – 1840.) od ukupno 1.850 poroda primalje su zabilježene kod 459, što nikako ne znači da i kod ostalih poroda roditelje nisu dobile pomoć primalja. U matičnim knjigama krštenih župe sv. Nikole zabilježeno je 129 primalja. Pregledom imena žena koje su zabilježene kao primalje uočljivo je da su neke prisustvovala na više od dvadeset poroda, što znači da su u mjestu u kojem su živjele bile poznate kao žene koje pomažu na porodima. Početkom XIX. stoljeća austrijska i francuska vlast donose proglašene prema kojima liječnici, kirurzi i primalje moraju imati potvrdu kojom dokazuju da su stekli kvalifikacije da mogu obavljati taj posao.⁷² Fuma Didoj, Helena Sozzini i Ivana Rojnić su u barbanskoj matičnoj knjizi krštenih zabilježene kao kume na krštenju, a kao zanimanje navedeno je *levatrice publica*, odnosno priznata primalja. Drugim ženama koje su bile navedene kao primalje pored imena bilo je kao zanimanje navedeno poljoprivrednica, što znači da su obavljale posao primalje, ali nisu za to imale potrebne dozvole od vlasti. Zanimljivo je primijetiti kako su primalje koje nisu imale dozvolu prisustvovala većem broju poroda. Marija Duplić u matičnoj knjizi krštenih zabilježena je kao primalja 33 puta, a na tri poroda manje pomogla je Eufemija (Fuma) Mavrić. Od priznatih primalja Helena Sozzini je 24 puta upisana u matičnu knjigu krštenih, dok je Ivana Rojnić upisana kao primalja tek 8 puta. Fuma Didoj spominje se samo na tri poroda kada je zbog opasnosti od smrti morala krstiti dijete.

U barbanskom kaštelu živio je i liječnik. U matičnim knjigama krštenih samo je jednom zabilježeno kako je liječnik Dominik Heim prisustvovao porodu i to kod rođenja Franje Ksavera sina građanima Antuna Miccolija i Katarine rođene Defranceschi (8. veljače 1824.).

⁷² Slaven Bertoša, *Život i smrt u Puli*, str. 260-261.

Tablica 10. Imena i prezimena najčešćih primalja i broj djece koju su porodile u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

IME I PREZIME PRIMALJE	BROJ OBAVLJENIH PORODA
Marija Duplić	33
Fuma Mavrić	30
Helena Sozzini	24
Chiara Martinčić	24
Ulika Batel	24
Juština Iveta	21
Ivana Paus	18
Ulika Croce	14
Marija Dobran	12
Katarina Osip	11

4.9. Kumovi na krštenju, njihova zanimanja i socijalni status

U matičnim knjigama krštenih osim rubrike u koju je svećenik upisivao podatke o djetetu i njegovim roditeljima nalazila se i rubrika u koju se upisivalo podatke o kumovima (*patrini nomen cognomen et conditio*). Odabir kumova nije bio slučajan jer se kumstvom stvarao rodbinski odnos između kumova i kumčeta, pa su roditelji pomno odabirali kumove svojoj djeci. Biranjem rodbine za kumove učvršćivale su se obiteljske veze. Kumstvom su se mogle učvrstiti i susjedske, prijateljske ili poslovne veze. Često su roditelji odlučivali da barem jednom djetetu odaberu kumove višeg socijalnog statusa, tako je dijete poljoprivrednika preko kumstva postajalo povezano s obrtnicima ili građanima.⁷³

U promatranom razdoblju zabilježeno je 3.640 kumova. Potrebno je napomenuti da se neki spominju više puta. Pregledom spolne strukture parova kumova, najčešći su muško-ženski parovi (99%). Veoma rijetko pojavljuju se muško-muški parovi (0,4%), a u nekoliko slučajeva zabilježen je samo jedan muški kum (0,6%).

Niti jednom nije zabilježen slučaj da su na krštenju kao kume prisustvovala dvije žene ili samo jedna žena, izuzetak su naravno primalje koje su prilikom

⁷³ Matija Drandić, „I registri parrocchiali di Gallesano: Analisi del più antico manoscritto (parte prima), *Atti del Centro di ricerche storiche Rovigno*, vol. XLIII, No. 1, 2013., str. 507-508.

obavljanja skraćenog obreda krštenja u slučaju smrtne opasnosti ujedno bile i kume novorođenčetu. Često su krsni kumovi bili međusobno rodbinski povezani, tako su zabilježeni slučajevi da par kumova čine supružnici, u nekoliko slučajeva majka i sin, brat i sestra, a u jednom slučaju otac i kći. U dvadeset i dva slučaja nisu zabilježeni kumovi, jer je dijete krstila primalja ili kapelan zbog moguće smrti novorođenčeta. Zbog velike smrtnosti novorođenčadi ubrzo nakon poroda, nadopuna obreda u crkvi bila je vrlo rijetka. Pavao Koroman, sin Vincenta i Ivane rođene Konto, rođen je 23. siječnja 1825. godine. Zbog bojazni od smrti kod kuće ga je krstio kapelan Antun Crnbori. Već sljedeći dan obred krštenja je ponovljen u crkvi, a kumovi su bili Martin Batel i Fuma udovica Grabar, po zanimanju poljoprivrednici.

Osim imena i prezimena kumova svećenik je upisivao i njihova zanimanja. Za žene je uvijek upisivano zanimanje oca, a ako je bila udata, ime muža. Na temelju tih podataka moguće je ustanoviti kojim djelatnostima su se bavili žitelji župe sv. Nikole. Među kumovima najviše je bilo poljoprivrednika (73%), nešto obrtnika (6,1%), građana (3,1%) i posjednika (0,2%). Zabilježeno je i nekoliko zvonara, sakristana, primalja, slugu, sluškinja, studenata, feudalnih agenata, sakupljača poreza i državnih blagajnika. Može se zaključiti da su kao kumovi birani ljudi različitih zanimanja i socijalnog statusa.

Žitelje barbanske župe moguće je podijeliti na tri socijalne skupine: poljoprivrednike, obrtnike i građane. Pregledom socijalnog statusa roditelja i kumova moguće je zaključiti da sve tri skupine roditelja najviše kumova biraju iz svoje socijalne skupine (45%). Premda poljoprivrednici i obrtnici imaju mogućnost biranja kumova iz sve tri socijalne skupine, građanima je izbor ograničen samo na njihovu socijalnu skupinu. Kako bi izbjegli biranje kumova iz niže socijalne skupine, građani često za kumove pozivaju građane iz drugih mjesta. Tako su u matičnim knjigama krštenih župe sv. Nikole zabilježeni građani iz Venecije, Vodnjana, Labina, Vižinade i Rovinja. Zbog zatvorenosti i malog broja pripadnika ove socijalne skupine izostavljena je iz daljnjeg promatranja. Oba kuma višeg socijalnog statusa roditelji su odabrali u 243 slučaja (13,3%), ipak u puno više slučajeva (394 ili 21,2%) roditelji su se uspjeli pobrinuti da barem jedan kum bude višeg socijalnog statusa. U niti jednom slučaju nije zabilježeno da dijete na krštenju dobije kumove koji su oboje nižeg socijalnog statusa od roditelja djeteta. Zanimarivi su slučajevi (1,1%) u kojima je jedan kum nižeg socijalnog statusa od roditelja, pa se pretpostavlja da je riječ o

rodbini ili prijateljima, te da je u tim slučajevima socijalni status tih kumova nebitan. Isti način odabira kumova potvrđen je i kod izvanbračne djece. Najveći broj kumova je istog socijalnog statusa kao i majka, manji broj djece ima barem jednog kuma višeg socijalnog statusa, dok najmanje djece ima dva kuma višeg socijalnog statusa.

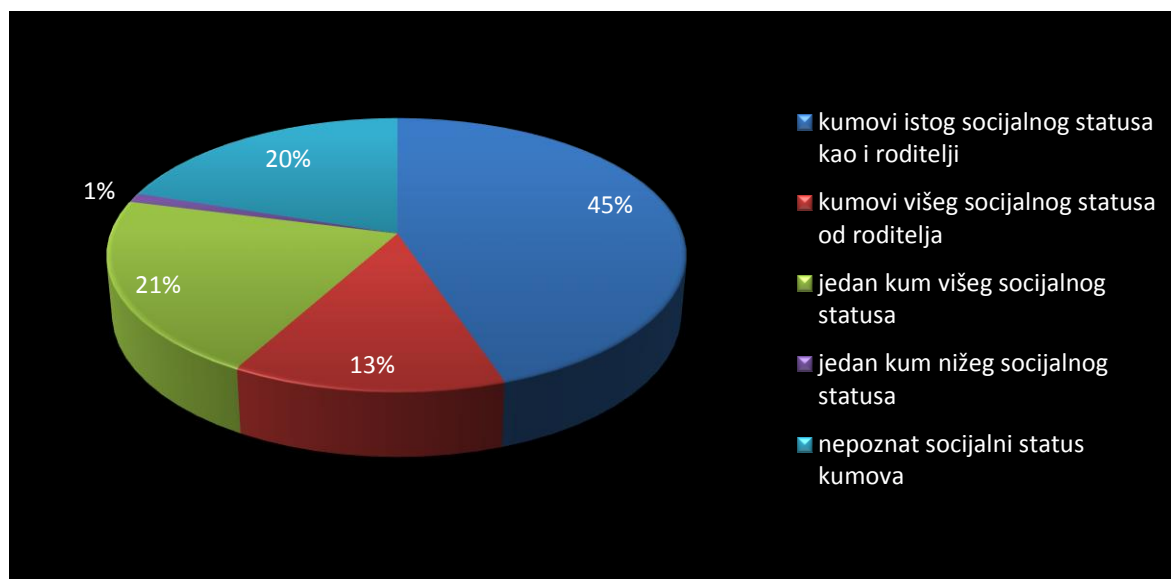
Za razliku od Barbana žitelji Labina su u razdoblju od 1861. do 1871. u najvećem broju slučajeva birali kumove višeg socijalnog statusa, u nešto manjoj mjeri istog socijalnog statusa, a zabilježeno je i biranje kumova nižeg socijalnog statusa. Kumove nižeg socijalnog statusa birali su i labinski građani, što u Barbanu nikako nije slučaj. Tendencija biranja kumova prema socijalnom statusu dovodi do češće pojave nekih imena u rubrikama kumova, odnosno „postojanih kumova“.⁷⁴

Osobe koje se kao kumovi pojavljuju češće od drugih nalazimo i u matičnim knjigama krštenih župe sv. Nikole. Najčešće birani kumovi iz redova građana bili su gospodin Aleksandar D'Elleti i njegova majka gospođa Andriana D'Elleti, dok su iz redova obrtnika najčešće birani krojač Jakov Pontil i Magdalena udovica trgovca Andree Trampuša.

Na temelju upisa u matične knjige krštenih moguće je ustanoviti porijeklo krsnih kumova. Ti podaci govore koliko je mjesto bilo otvoreno i s kojim mjestima je bilo povezano. Najvećem broju kumova (96%) nije naznačeno mjesto iz kojeg dolaze, što znači da su župljani župe. Ostalima je naznačeno mjesto porijekla. Mjesto porijekla redovito se bilježilo i osobama koje su dugi niz godina živjele na području župe. To se odnosi na Krnjele, obrtnike iz Karnije na Apeninskom poluotoku i učitelje u mjesnoj školi Tomu Ruttera iz Tolmina i Ivana Malabotića sa Krka koji su nakon završetka službe nastavili živjeti u Barbanu. Osim kumova iz same župe kojih je brojčano bilo najviše, kumovi su dolazili iz bližih mjesta kao Žminj, Savičenta, Labin, Rakalj ili Sutivanac, ali i udaljenijih Lipa, Mošćenice, Grobnik, Venecija ili talijanska pokrajina Friuli.

⁷⁴ Davor Salihović, „Rođenja i krštenja u Labinu“, str. 100-101.

Grafikon 22. Odabir kumova prema socijalnom statusu u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

Tablica 11. Područja odakle dolaze kumovi u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

PODRUČJE	BROJ	PODRUČJE	BROJ
Fažana	1	Prodol	1
Filipana	7	Rakalj	8
Friuli	1	Roverija	1
Grobnik	1	Rovinj	7
Krnica	8	Smoljanci	1
Kršan	3	Sutivanac	7
Labin	17	Sv. Lucija	1
Lipa	1	Sv. Nedjelja	1
Mošćenice	1	Savičenta	16
Orbanići	1	Venecija	5
Piće	4	Vižinada	2
Plomin	1	Vodnjan	17
Premantura	1	Žminj	23

Tablica 12. Neka zanimanja/socijalni status kumova u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

ZANIMANJE/STATUS	BROJ	ZANIMANJE/STATUS	BROJ
Poljoprivrednik (<i>agricola</i>)	1.346	Učitelj (maestro)	2
Građanin (<i>civile</i>)	59	Trgovac (<i>commerziante</i>)	24
Posjednik (<i>possidente</i>)	4	Umjetnik (<i>artista</i>)	9
Postolar (<i>calzolajo</i>)	17	Zidar (muratore)	3
Tkalac (<i>tessitore</i>)	19	Kamenoklesar (<i>taglia pietra</i>)	1
Krojač (<i>sarte</i>)	27	Sakupljač poreza (<i>daziere</i>)	1
Mesar (<i>beccajo</i>)	3	Sakristan (<i>sagrestano</i>)	3
Primalja (<i>levatrice</i>)	3	Stolar (<i>marangun</i>)	1
Sluga (<i>famula, servile</i>)	12	Brijač (<i>barbiere</i>)	1
Liječnik (<i>medico</i>)	1	Izrađivač orgulja (<i>fabbricante di organi</i>)	1
Drvodjelac (<i>falegname</i>)	1	Vlasnik barke (<i>patrone di barca</i>)	1
Feudalni agent (<i>agente feudale</i>)	1	Zvonar (<i>campanaro, nonzolo</i>)	3
Ljekarnik (<i>speziale</i>)	1	Kovač (<i>fabbro</i>)	6
Student (<i>studente</i>)	1	Mlinar (<i>molinaro</i>)	1
Distriktualni blagajnik (<i>cassiere distretuale</i>)	1	Nepoznato	350

4.10. Krstitelji – svećenici, primalje, kapelani, sakristan i liječnik

Ime i prezime krstitelja redovito se upisivalo u matičnu knjigu krštenih. Rubrika je nosila naziv *Nomen baptizantis*, ako je bila na latinskom, ili *Batezantti* ako je bila na talijanskom jeziku. U matičnim knjigama barbanske župe u promatranim razdoblju spominje se 16 svećenika. Velik broj svećenika odgovarao je potrebama velike župe koja je brojala oko 3.000 vjernika, i u čijem sastavu su se nalazile kapelanije Šaini, Hreljići i Prnjani. U crkvi sv. Nikole biskupa djelovali su kao župnici Martin Batel, Petar Stanković koji je i vodio matične knjige u promatranom razdoblju i Antun Gambin, te svećenik Sebastijan Trampuš. Kao kapelani u Prnjanima navedeni su Roko Vrbić, Antun D'Elia, Bartolomej Pirz i kasniji barbanski župnik Antun Gambin. Dominik Bujačić i Ivan Pajalić bili su kapelani u Hreljićima. Ivan Kolić bio je kapelan u Šainima do svoje smrti 1821. godine. Izgleda da je nakon smrti kapelana Kolića bilo teško pronaći novog svećenika, jer je tu dužnost obavljalo još šest svećenika: Petar Vidušić, Antun Paulović, Jušte Zustović, Antun Crnobori, Marcantonio Marinović i Luigi Klobučar. U matičnoj knjizi se kao krstitelji navode i Antun Pekica i Petar Kerečić, ali se ne spominju njihove titule. Svećenik koji je podijelio najviše sakramenata krštenja bio je Sebastijan Trampuš koji je u promatranom razdoblju krstio čak 890 djece! Slijede ga Petar Stanković sa 242, Dominik Bujačić sa 200, Martin Batel sa 139 i Antun Gambin sa 130 obavljenih krštenja. Ako je svećenik bio odsutan, obrede krštenja, vjenčanja ili pogreba mogao je uz dozvolu obaviti drugi svećenik.⁷⁵ Krštenja su tako barbanskoj novorođenčadi podijelili župnici iz okolnih župa: Dominik Berković iz Krnice, Antun Derenčinović župnik i njegov pomoćnik Nikola Bozaić iz Filipane, Viktor Meden iz Žminja, Ivan Franjo Spilinbergo iz Galižane, Aleksandar Tonsa i Antun Facchinetti iz Savičente, i svećenici iz Vodnjana Mihael Benedikt Toffetti, Stjepan Giachin i Josip Merleta.

Ako su osobe prisutne na porodu procijenile da dijete neće poživjeti dovoljno dugo da se obred krštenja obavi u crkvi uz prisutnost kumova, krštenje se moralo obaviti odmah, kako dijete ne bi umrlo nekršteno. Takav obred, koji je bio skraćena verzija obreda kojeg je obavljao svećenik u crkvi, nazivao se *per exorcismum* i obično su ga obavljale primalje.⁷⁶ Za obavljanje obreda krštenja primalje su odobrenje

⁷⁵ S. Bertoša, *Život i smrt u Puli*, str. 286.

⁷⁶ Isto, str. 35.

dobivale od biskupa, a njihovo znanje redovito se provjeravalo za vrijeme pastoralnih vizitacija. Prilikom biskupske vizitacije selu Krnici u srpnju 1690. puljski biskup Eleonoro Pagello ispitaio je o formulama krštenja seosku primalju Madalenu udovicu Jurja Zenzerovića koja je odgovorila da joj se takav slučaj još nikada nije dogodio, a da se dogodi dijete bi krstila tako što bi ponovila formulu koju prilikom krštenja izgovara svećenik.⁷⁷

U promatranom razdoblju 18 djece krstile su primalje. Da su procjene o ugroženosti života novorođenčeta točne dokazuju i činjenice da su gotovo sva djeca umrla ubrzo nakon obavljenog krštenja. Krštenja koja su obavljena kod kuće također su se bilježila u matičnu knjigu krštenih, tada je svećenik u rubriku krstitelj upisivao ime i prezime primalje koja je obavila skraćeni obred krštenja, a rubriku koja je bila namijenjena imenu i prezimenu kumova ostajala je neispisana, jer je primalja ujedno bila i kuma djetetu. Jedan takav upis zabilježen je u matičnu knjigu krštenih dana 20. rujna 1835. u kojem stoji da je Katarina kći Mateja Griparića Barbića i Foške Kancelar Petrić, rođena sinoć, primila krsnu vodu kod kuće od primalje Fume Didoj, nakon toga je njena duša odletjela u nebo.

Obrede krštenja, vjenčanja i ukopa obavljali su župnici. U župama koje su imale veliki broj vjernika župnicima se dodjeljuju pomoćnici, odnosno kapelani.⁷⁸ U sastavu barbanske župe djelovale su već spomenute tri kapelanije, čiji su kapelani, da bi rasteretili tri svećenika u župnoj crkvi u Barbanu, a i da bi bili što bliže potrebitim vjernicima, obavljali krštenja i ukope, a za obrede vjenčanja morali su dobiti odobrenje barbanskog župnika. U promatranom razdoblju kapelani Prnjana, Hreljića i Šaina obavili su 414 krštenja, a čak 200 krštenja obavio je kapelan Hreljića Dominik Bujačić. Kada primalja nije imala potrebna znanja da krsti dijete, obitelj je pozivala kapelana da obavi krštenje. U barbanskim matičnim knjigama zabilježeno je šest krštenja koja su kapelani obavili kod kuće jer je djetetu prijetila smrtna opasnost. Primjer obreda krštenja koje je obavio kapelan upisano je 23. rujna 1834., kada je kapelan Šaina Marcantonio Marinović zbog opasnosti od smrti krstio Antuna sina Antuna Bulića Bernje i Antonije rođene Zidarić. Dijete je ubrzo nakon obreda preminulo.

⁷⁷ Miroslav Bertoša, „Fragmenti vizitacije pulskoga biskupa Eleonora Pagella iz godine 1690.“, *Croatica Christiana Periodica*, br. 46, 2000., str. 33.

⁷⁸ Michael Glazier i Monika K. Hellwig, *Suvremena Katolička Enciklopedija*, Laus, Split, 1998., str. 446.

U malim zaseocima i selima u kojima nije bilo moguće čekati dolazak kapelana ili svećenika iz mjesta koja su bila udaljena i po nekoliko kilometara, a primalje su po svemu sudeći bile žene iz obitelji ili susjede koje nisu posjedovale potrebna znanja o formulama krštenja, obred je mogao obaviti i sakristan. Marija kći Antuna Draguzeta Gašparića iz Draguzeti i Marije rođene Slavić iz Žminja zbog opasnosti od smrti krštena je odmah nakon rođenja, 4. kolovoza 1835. Obred je izvršio barbanski sakristan Josip Butorić, koji se najvjerojatnije slučajno zatekao u selu Draguzeti. Dijete je zatim preminulo, a upis u matičnu knjigu krštenih upisan je sljedeći dan.

Jedno krštenje obavio je i već spomenuti barbanski liječnik Dominik Heim, koji je prisustvovao porodu Franje Ksavera sina građana Antuna Miccolija i Katarine rođene Defranceschi i procijenio da je dijete u smrtnoj opasnosti, pa ga je stoga odmah i krstio. Dijete ipak nije umrlo, pa je četiri dana nakon rođenja 12. veljače 1824. kanonik Petar Stanković nadopunio obred krštenja u crkvi sv. Nikole, a kumovi su bili grof Luigi Pisani i građanka Luigia Martinelli iz Venecije.

Ako dijete nakon krštenja, koje je obavljeno kod kuće nije umrlo, obred krštenja trebalo je nadopuniti u crkvi uz prisutnost kumova.⁷⁹ U barbanskim matičnim knjigama krštenih samo se četiri puta nadopunjavao obred krštenja, koja su u kućama obavili dva kapelana, jedna primalja i liječnik. Ovi podatci samo su jedan od pokazatelja velike smrtnosti djece u prvih nekoliko sati života.

⁷⁹ S. Bertoša, *Život i smrt u Puli*, str. 35.

5. MATIČNE KNJIGE VJENČANIH ŽUPE SV. NIKOLE BISKUPA

Parovi vjenčani u župi sv. Nikole u razdoblju od 1820. do 1840. godine upisani su u dvije matične knjige koje nose naslov *Liber Copulatorum Insignis Collegiate Archipresbiterialis Sancti Nicolai Barbane*. Prva matična knjiga vjenčanih obuhvaća razdoblje od studenog 1815. do studenog 1821. godine, dok druga matična knjiga pokriva razdoblje od siječnja 1821. do prosinca 1840. Upisi na latinskom su vršeni do siječnja 1821., a svi ostali upisi su na talijanskom jeziku. Matične knjige vođene su tablično. Prva knjiga ima manje rubrika, dakle sadrži mnogo manje podataka o vjenčanom paru.

Prigodom svakog vjenčanja svećenik je u matičnu knjigu upisivao datum sklapanja braka, ime i prezime zaručnika, vjeroispovijest i status (neoženjen ili udovac). Idenični podaci upisivali su se za zaručnicu. U posljednju rubriku svećenik je upisivao imena, prezimena i zanimanje svjedoka na vjenčanju. Druga matična knjiga pruža puno više podataka o vjenčanom paru. Osim datuma vjenčanja i imena, prezimena i statusa mladenaca, vjeroispovijesti, te podataka o svjedocima, upisivani su i podaci o roditeljima zaručnika. Ova matična knjiga sadrži i posebnu rubriku u koju se unosio podatak je li za sklapanje tog braka bilo potrebno dopuštenje crkvenih vlasti ili roditelja, i rubriku u koju je upisao podatke o svećeniku koji je održao obred vjenčanja. Kao i matične knjige krštenih, i knjige vjenčanih sadrže kazalo u koje su abecednim redom upisivana prezimena i stranica na kojoj se prezime nalazi u matičnoj knjizi.

Matična knjiga vjenčanih župe sv. Nikole (1820.-1840.)

Izvor: "Croatia, Church Books, 1516-1994," database with images, FamilySearch (<https://familysearch.org/pal:/MM9.3.1/TH-1942-28344-24347-26?cc=2040054> : 16 July 2014), Roman Catholic (Rimokatolička crkva) > Barban > Marriages (Vjenčani) 1821-1840 > image 22 of 40; Arhiva Hrvatske u Zagrebu (Croatia State Archives, Zagreb)(pristupljeno 26.06.2016.)

5.1. Godišnje kretanje broja sklopljenih brakova

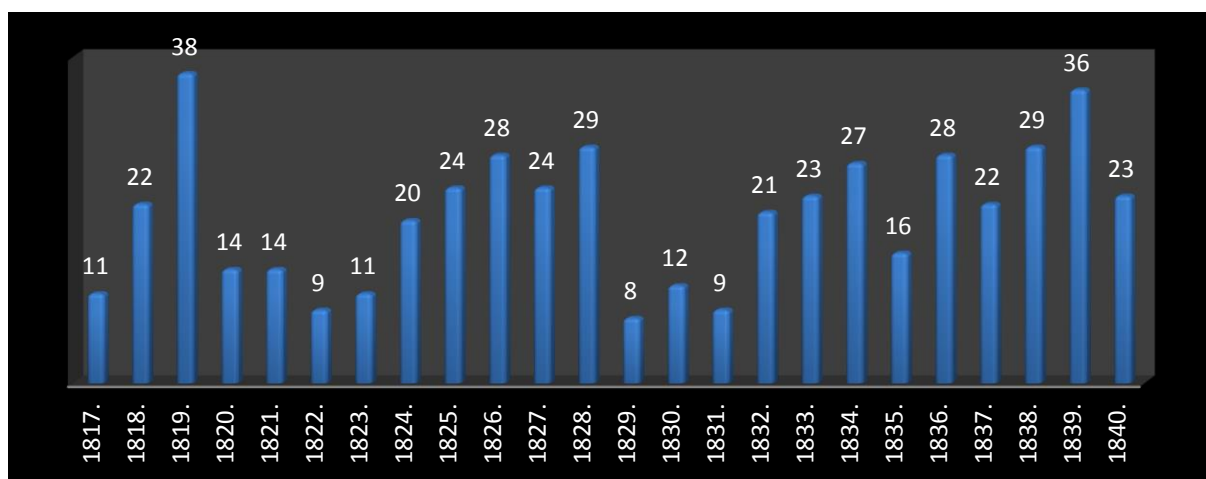
U promatranom razdoblju sklopljeno je 427 brakova. Kako je bio običaj da se vjenčanja sklapaju u župi zaručnice, u matičnoj knjizi vjenčanih svećenik je upisao i podatke o brakovima svojih župljana sklopljenima u drugom mjestu. Takvih brakova je u promatranom razdoblju zabilježeno malo (3,7%), a sklopljeni su u susjednim župama: Savičenti, Krnici, Žminju, Filipani, Mutvoranu i Raklju. Često se može naići na pritužbe barbanskih svećenika, kako im svećenici koji su održali obred vjenčanja nisu u pismu naveli sve podatke o održanom vjenčanju, pa ih oni nisu mogli upisati u svoju matičnu knjigu.

U promatranome je razdoblju najmanje brakova sklopljeno 1829. (8), a najviše 1839. (39). U prosjeku je godišnje brak sklapalo 20,3 parova. Broj vjenčanja u godini može se povezati sa stanjem u privredi, a matične knjige vjenčanih su najbolji

pokazatelj „kronologije i geografije gladi“. Slab urod donosio je u zajednicu nestašicu i glad, pa su ljudi vjenčanja odgađali za bolje dane.⁸⁰ Obradom podataka za Ludbrešku, Kuzminečku i Križevačku župu može se zaključiti da je do kriza vjenčanja dolazilo svakih sedam do osam godina.⁸¹

Oscilacije u broju vjenčanja uočljive su i u župi sv. Nikole (Grafikon 21). Krize u broju vjenčanja, koje su najvjerojatnije potaknute slabim urodom, ponavljale su se u intervalima od oko 4 godine. Moguće je zaključiti da su periodi sa slabijim urodom i manjim brojem vjenčanja u župi sv. Nikole bili od 1820. do 1823. i 1829. do 1831., dok su periodi sa boljim urodom i većim brojem vjenčanja bili od 1824. do 1828., i duži period u kojem je zabilježeno više vjenčanja, a trajao je od 1832. do kraja 1840. godine. Odgađanje vjenčanja za bolja i bogatija vremena uočljivo je i u periodu velike gladi i slabih uroda koja je pogodila Istru početkom XIX. stoljeća, i uzrokovala demografsko-prehrambenu krizu koja je kulminirala 1817. godine.⁸² Tada je u župi sv. Nikole obavljeno samo 11 vjenčanja, već sljedeće godine, s prvim naznakama oporavka broj vjenčanja se udvostručio, da bi sva odgođena vjenčanja bila obavljena 1819. kada je zabilježen i rekordni broj vjenčanja (38) za razdoblje do 1840. godine. No smanjen broj vjenčanja u razdoblju od 1820. do 1824. pokazuje da su se posljedice krize osjećale još dugo nakon njezina završetka.

Grafikon 23. Godišnje kretanje vjenčanja u župi sv. Nikole (1817. – 1840.)

⁸⁰ Stjepan Krivošić, Izvori za povijesnu demografiju: starije matične knjige“, *Arhivski vjesnik*, 31/1988., str. 18-19.

⁸¹ ISTI, *Stanovništvo i demografske prilike u sjeverozapadnoj Hrvatskoj*, str. 75-76.

⁸² Miroslav Bertoša, „Glad i „kriza mortaliteta“ godine 1817.: Istarski mikrokozmos i europski kontekst“, *RAD JAZU*, 455, 1989., str. 14.

5.2. Sezonalnost vjenčanja

Na odabir datuma vjenčanja osim želja mladenaca mogli su utjecati i drugi činitelji, koje je to društvo smatralo važnima, kao što su vjerska pravila, gospodarske aktivnosti, udio ponovljenih brakova u ukupnom broju brakova, klimatske promjene i opskrbljenost hranom. Odabir sezone sklapanja braka govori o društvenim, gospodarskim i kulturnim prilikama u mjestu ili regiji u kojoj se sklapalo vjenčanje. Veći ili manji broj održanih vjenčanja u određenom mjesecu ili godišnjem dobu nazivaju se sezonske varijacije demografskih pokazatelja. U slučaju vjenčanja, na europskom prostoru postoje tri tipa sezonskih varijacija jesenski, zimski i proljetni tip, a zovu se tako po godišnjem dobu u kojem je u promatranoj sredini zabilježen najveći broj vjenčanja.⁸³

U barbanskoj župi najviše je vjenčanja sklopljeno u siječnju i veljači, a zatim u jesenskom periodu (studeni), što znači da je zimski maksimum vjenčanja bio najizraženiji, a zatim ga je slijedio jesenski maksimum. Najveći broj vjenčanja sklopljen je u zimskom periodu i iznosi 43,7% ukupnih vjenčanja, s tim da je samo u veljači sklopljeno 23,6% vjenčanja. Mjesec studeni bilježi 29% ukupno sklopljenih brakova u promatranom razdoblju.

Prema crkvenim propisima obred vjenčanja u crkvi nije se mogao održati u korizmeno vrijeme od Pepelnice do Uskrsa i od prve nedjelje Došašća do Božića.⁸⁴ Uočljivo je da nakon zimskog maksimuma dolazi do znatnog pada broja vjenčanja u korizmeno vrijeme. U ožujku je zabilježeno 2,1% sklopljenih brakova, dok je najmanji broj u promatranom razdoblju sklopljen u travnu (0,9%). Nešto više brakova bilo je u ožujku jer zabrana ne obuhvaća čitav mjesec, ali obuhvaća veći dio travnja, osobito ako Uskrs te godine pada sredinom ili krajem mjeseca, zbog toga je najmanji broj vjenčanja zabilježen upravo u travnju. Po broju vjenčanja uočljivo je da se crkvena zabrana poštivala i u prosincu kada je sklopljeno samo 1,4% vjenčanja. Da su se vjenčanja mogla sklopiti unatoč crkvenoj zabrani, ali uz pisano odobrenje biskupa, pokazuje i vjenčanje sklopljeno 20. prosinca 1827. godine kada su se vjenčali Pavao Ljubić, neoženjeni dvadesetsedmogodišnjak i Viktorija Buršić dvadesetsedmogodišnja udovica Ivana Kontušića. Mali broj brakova (4,4%) sklopljen

⁸³ Jasna Čapo, „Sezonske varijacije demografskih pokazatelja u sjevernoj Hrvatskoj u 18. i 19. stoljeću“, str. 121.

⁸⁴ N. Vekarić i dr., *Vrijeme ženidbe*, str. 51.

je u vrućim ljetnim mjesecima srpnju i kolovozu, dok je nešto viši broj (7,6%) sklopljen u ranu jesen.

Najviše vjenčanja u veljači i studenom posljedica je crkvenih zabrana u Korizmi i Došašću. Iako, jesenski je maksimum vjenčanja povezan i sa završetkom poljskih radova i zimskim odmorom poljoprivrednika, ali i sa obiljem hrane u smočnicama što je omogućavalo i obilnije pirovanje.⁸⁵

Izraženiji zimski maksimum vjenčanja nad jesenskim imaju i slavonski Drenovci, Bisko u Cetinskoj krajini, Blato na otoku Korčuli i Komin na desnoj obali Neretve⁸⁶. Zanimljivo je primijetiti da su žitelji barbanske župe pri odabiru datuma vjenčanja bliže urbanim centrima kao Pula, Vrsar i Poreč⁸⁷, nego ruralnim župama kao Buzet, Čepić i Kaštel.⁸⁸

Tablica 13. Mjesečna distribucija vjenčanja u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

MJESEC	BROJ VJENČANJA	UDIO (%)
Siječanj	86	20,1
Veljača	101	23,6
Ožujak	9	2,1
Travanj	4	0,9
Svibanj	18	4,2
Lipanj	25	5,8
Srpanj	13	3
Kolovoz	8	1,8
Rujan	19	4,4
Listopad	14	3,2
Studen	124	29
Prosinac	6	1,4
UKUPNO	427	100

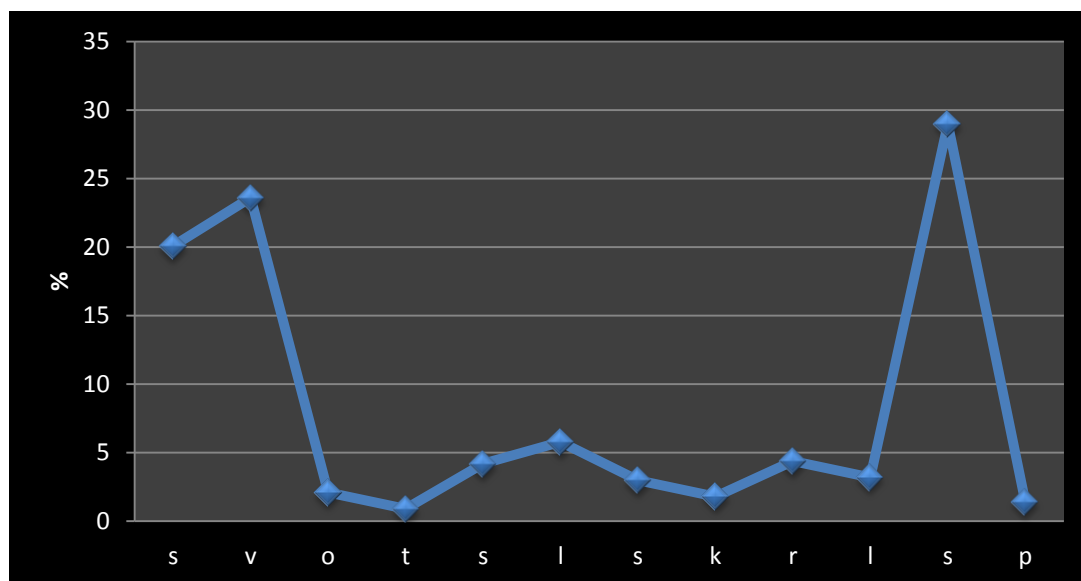
⁸⁵ Jasna Čapo, „Sezonske varijacije vjenčanih u sjevernoj Hrvatskoj“, *Etnološka tribina*, 12, 1989., str. 11-12.

⁸⁶ T. Alebić, I. Ipšić, B. Vranješ - Šoljan, „Stanovništvo Drenovaca“, str. 82; Marinko Marić i Anđelko Akrap, „Na pragu demografske tranzicije: stanovništvo Biska u cetinskoj krajini (1870. – 1880.)“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, br. 47, 2009., str. 187.; I. Lazarević i N. Vekarić, „Stanovništvo Blata na Korčuli“, str. 233.; Maja Šunjić, „Prirodno kretanje stanovništva Komina na kraju 18. i u prvoj polovici 19. stoljeća“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, br. 50, 2012., str. 367-368.

⁸⁷ Slaven, Bertoša, *Život i smrt u Puli*, str. 48-49; Marino Budicin, „Alcune linee e fattori di sviluppo di Orsera nei secoli XVI. – XVII., *Atti del Centro di ricerche storiche di Rovigno*, 18, 1988/1989.), str. 119., (tab.8); ISTI, „L'andamento della popolazione di Cittanova“, str. 99., (tab. 6); E. Ivetic, „La popolazione di Parenzo“, str. 180., (tab. 45)

⁸⁸ R. Kralj - Brassard, J. Obradović - Mojaš, M. Bertoša, „Stanovništvo Buzeta“, str. 133.; D. Doblanović, „Povijesnodemografske crtice“, str. 91.; M. Manin, „Prilog o gospodarsko-socijalnim odnosima“, str. 128.

Grafikon 24. Sezonski raspored vjenčanja u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

5.3. Odabir dana vjenčanja

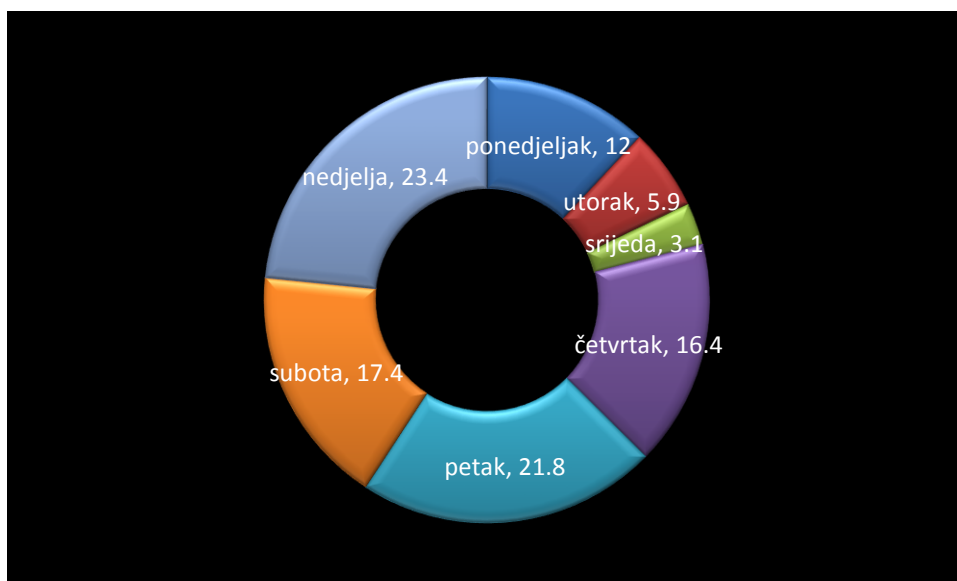
Prepisivanjem podataka iz matičnih knjiga vjenčanih uočeno je kako su vjenčanja sklapana svih dana u tjednu te se stoga pristupilo povezivanju datuma i dana u tjednu. Prema tome ispada da su barbanski mladenci za vjenčana odabirali kraj tjedna. Najviše vjenčanja sklopljeno je u nedjelju (23,6%), zatim u petak (21,8%), subotu (17,4) i četvrtak (16,4%). Nešto manje mladenaca biralo je ponedjeljak (12%) i utorak (5,8%), dok je najmanje vjenčanja održano u srijedu (3%). Vjenčanja koja su se održavala nedjeljom bila su javna i na njima su prisustvovali svi članovi zajednice, jer su bila upriličena tijekom svečanog misnog slavlja. Za razliku od nedjelje, petak je u kršćanskom svijetu bio prihvaćen kao dan spomena na Kristovu muku, pa se slavlja toga dana, u pravilu nisu održavala. Ipak, u Barbanu je petkom vjenčana petina ukupno vjenčanih parova. Odabir drugih dana u tjednu za obred vjenčanja značio je da vjenčanje postaje privatno i namijenjeno samo rodbini i prijateljima.⁸⁹ Potvrdu da su nedjeljna vjenčanja bila kolektivna slavlja može se pronaći i u matičnim knjigama vjenčanih u kojima se nalaze podatci o više obreda vjenčanja sklopljenih u jednom danu. Rekordan broj vjenčanja održan je u nedjelju 21. studenog 1828. kada je sklopljeno čak 12 vjenčanja. Zanimljivo je da se datum tih dvanaest vjenčanja podudara i sa posljednjim danima prije zabrane u prosincu. Visoki udio vjenčanja

⁸⁹ D. Doblanović, „Povijesnodemografske crtice o stanovništvu župe Čepić“, str. 92.

održanih u subotu i četvrtak govori o tendenciji stanovnika župe sv. Nikole da obred vjenčanja iz javnosti zajednice premjeste u privatnost obitelji i prijatelja, dok je odabir petka kao dana kada se ne održavaju slavlja, rezultat loših ekonomskih prilika kod jednog dijela stanovnika župe. Prijelaz vjenčanja iz javne u privatnu sferu u nekim drugim župama kao Čepić (1782. - 1861.) i Komin (1796. – 1865.) dogodio se prije nego u barbanskoj župi. U tim župama najveći broj mladenaca za dan vjenčanja odabrao je ponedjeljak.⁹⁰

⁹⁰ ISTO, str. 99. (grafikon br. 7); M. Šunjić, „Prirodno kretanje stanovništva Komina“, str. 368.

Grafikon 25. Odabir dana vjenčanja u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

5.4. Dob ulaska u brak

Dob mladenaca se u matične knjige vjenčanih počela upisivati nakon uvođenja tabelarnih matica koje patentom cara Josipa II. iz 1784. zamjenjuju narativan oblik pisanja matica. Tabelarne matice najprije su uvedene u austrijskom dijelu Istre, dok su u mletačkom dijelu uvedene 1815., a u nekim istarskim mjestima uvedene su tek nakon 1820. godine.⁹¹ Svećenici su u barbanske matične knjige vjenčanih predano upisivali podatke o dobi mladenaca tako da je moguće vršiti analize koje se odnose na dob mladenaca.

Prosječna dob muškaraca koji su u promatranom razdoblju sklopili brak u župi sv. Nikole bila je 27,3 godina, dok je za žene bila nešto niža 23,8. Nešto niža bila je dob mladenaca koji su u promatranom razdoblju sklopili prvi brak, a iznosila je za muškarce 24,2, a za žene 22,8. Dob stupanja u prvi brak župljana sv. Nikole gotovo je identična dobi stanovnika Komina u Dalmaciji, gdje dob žene u prosjeku iznosi 22,41, a muškarca 24,19.⁹² Nešto višu dob pri sklapanju prvog braka imali su stanovnici Buzeta, gdje je muškarac imao 29,5, a žena 24,5 godina.⁹³ Najmlađi muškarac je u trenutku sklapanja prvog braka imao 15 godina, a najstariji 50. Slična

⁹¹ Dražen Vlahov, Jakov Jelinčić i Danijela Doblanić, „Uvod“, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 11-13, 2008., str. 4.

⁹² M. Šunjić, „Prirodno kretanje stanovništva Komina“, str. 369.

⁹³ R. Kralj - Brassard, J. Obradović - Mojaš, M. Bertoša, „Stanovništvo Buzeta“, str. 137.

situacija bila je i kod žena, najmlađa mladenka imala je u trenutku sklapanja prvog braka 13, a najstarija 40 godina. Nešto stariji bili su udovci i udovice koji su se odlučili na drugi ili možda treći brak, pa je tako prosječna dob udovaca u promatranom razdoblju iznosila 39,7, a udovica 36,1. Valja napomenuti da među udovicama i udovcima ima i veoma mladih ljudi, pa je tako najmlađa udovica u trenutku sklapanja ponovnog braka imala 20, a najmlađi udovac 21 godinu, dok najstariji udovac na dan ponovnog vjenčanja ima 69 godina, a najstarija udovica je deset godina mlađa.

Najviše muškaraca i žena sklopilo je brak u dobi između 20. i 24. godine života. Više žena stupa u prvi brak prije 20. godine života (24,9%), nego nakon 25. (21,8%). Kod muškaraca ipak ima više onih koji u prvi brak ulaze nakon 25. (24,6%) nego prije 20. godine (18,7%). Muškarci ulaze u prvi brak i u 50. godini života, dok prvi brakovi kod žena nakon 40. godine, odnosno nakon završetka fertilnog razdoblja, nisu zabilježeni. (Tablica 14)

U maticama vjenčanih župe sv. Nikole zabilježeni su i slučajevi veoma mladih zaručnica. Najmlađa barbanska nevjesta u trenutku vjenčanja imala je samo trinaest godina, dok su četiri zaručnice u trenutku sklapanja braka imale četrnaest godina. Njihovi zaručnici su u trenutku vjenčanja od svojih zaručnica bili stariji između osam i dvadeset i jedne godine, a svi su sklapali prvi brak. Najmlađa barbanska zaručnica, trinaestogodišnja Agata Foška Croce iz Fumeti udala se 16. lipnja 1823. za dvostruko starijeg trideset četverogodišnjeg Mateja Vičića zvanog Perdirippa iz Kožljani. Četrnaestogodišnja Lucija Mirković Maras iz Bratulići udala se 3. ožujka 1829. za trostruko starijeg trideset četverogodišnjeg Ivana Brgića iz Manjadvorci. U promatranom razdoblju sklopljena su i tri braka prilikom kojih su oba zaručnika imala između 15 i 17 godina. Šesnaestogodišnji Pavao Glavaš iz Šaini sklopio je brak 14. siječnja 1828. sa petnaestogodišnjom Katarinom Pekica iz Opatije.

Na dob ulaska u brak najviše je utjecalo trenutno gospodarsko stanje. U razdobljima krize ženidbena dob bila je niža, dok je u razdobljima prosperiteta ženidbena dob rasla.⁹⁴ Ova tvrdnja može se potvrditi kod stanovnika župe sv. Nikole, gdje je gotovo trećina žena i polovica muškaraca u promatranom razdoblju sklopila prvi brak prije 25. godine života. Razlog ranog stupanja u brak bila je netom završena agrarna kriza koja je kulminirala velikom glađu, a pogodila je Istru i Europu u

⁹⁴ N. Vekarić i dr., *Vrijeme ženidbe*, str. 32.

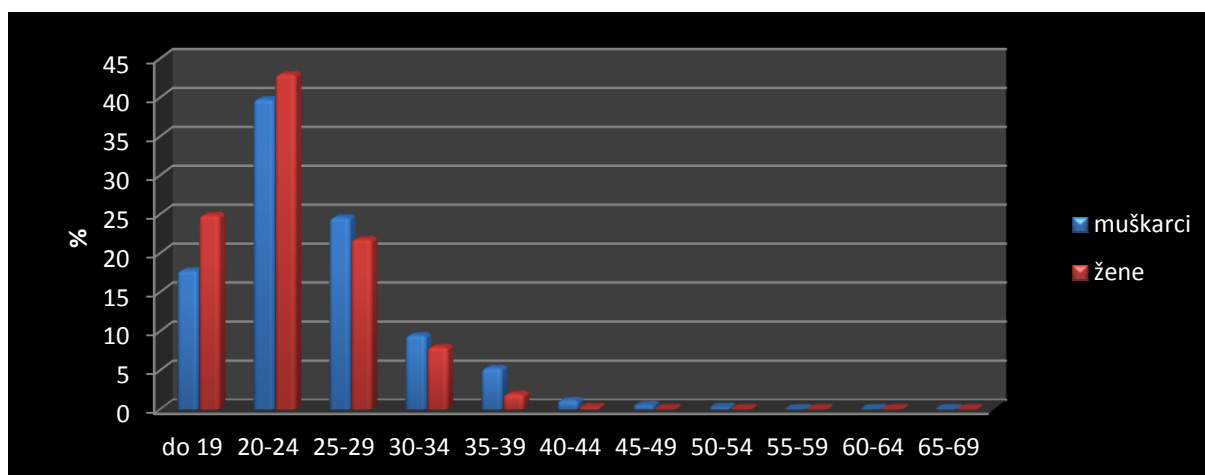
razdoblju od 1810. do 1820. Pedeset godina kasnije župljani Buzeta bili su zbog razdoblja prosperiteta i pozitivnih očekivanja pri sklapanju prvog braka pet godina stariji od župljana Barbana. Razdoblje pozitivnih očekivanja uočljivo je i u niskom broju maloljetničkih brakova, koji u župi Buzet iznose svega 0,3% za muškarce i 11,8% za žene.⁹⁵

Tablica 14. Dob pri sklapanju braka u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

DOBNA SKUPINA	SVI BRAKOVİ				SAMO PRVI BRAKOVİ OBAJU SUPRUŽNIKA			
	MUŠKARCI		ŽENE		MUŠKARCI		ŽENE	
	BROJ	%	BROJ	%	BROJ	%	BROJ	%
do 19	63	14,8	96	22,9	63	18,7	96	24,9
20 – 24	139	32,7	167	39,8	134	39,8	166	43
25 – 29	94	22,2	88	21	83	24,6	84	21,8
30 – 34	46	10,8	40	9,5	32	9,5	31	8
35 – 39	32	7,5	17	4	18	5,3	8	2
40 – 44	21	5	6	1,4	4	1,2	1	0,3
45 – 49	15	3,5	3	0,7	2	0,6		
50 – 54	7	1,7	2	0,4	1	0,3		
55 – 59	3	0,7	1	0,2				
60 – 64	3	0,7						
65 – 69	2	0,4						
UKUPNO	425	100	420	100	337	100	386	100

⁹⁵ R. Kralj - Brassard, J. Obradović - Mojaš, M. Bertoša, „Stanovništvo Buzeta“, str. 137.

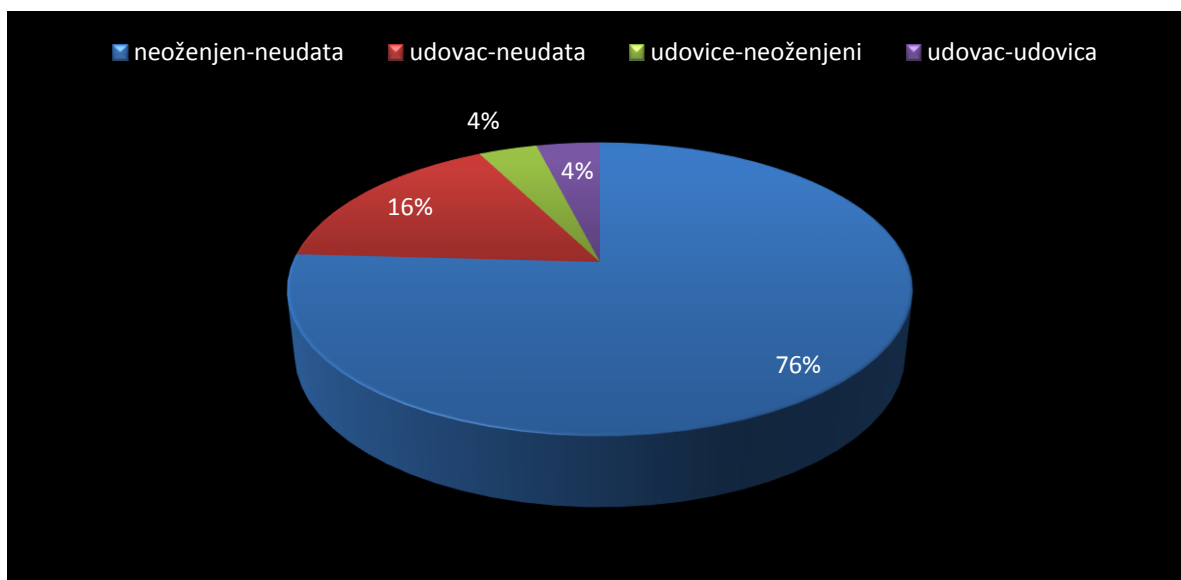
Grafikon 26. Dob prilikom prvog braka u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

5.5. Struktura bračnih parova

U promatranom razdoblju brak je sklopilo 964 mladenaca. Bračni parovi su najčešće bili sastavljeni od neoženjenih i neudatih (73,3%), zatim udovaca i neudatih djevojaka (16%). Nešto manji broj brakova sklopile su udovice i udovci (3,8%), a najmanji broj brakova sklopile su udovice sa neoženjenim muškarcima (3,5%).

Grafikon 27. Struktura bračnih parova u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

5.6. Dobna razlika među zaručnicima

Razlika u godinama među zaručnicima bila je raznolika, od neznatne, osjetne do velike. U većini slučajeva je muškarac bio stariji od žene, ali ima i slučajeva u kojima je zaručnica puno starija od zaručnika. Vršnjački brakovi su slabo zastupljeni i najčešći su u slučaju prvog braka obaju zaručnika. Ukupan udio vršnjačkih brakova iznosi 6,6%. Najmanja razlika u godinama uočena je kod sklapanja prvog braka za oboje zaručnika. Kod polovice prvih brakova muškarac je stariji 6 godina, dok je u trećini slučajeva žena starija za 4 godine. Kod ponovljenih brakova razlika u godinama među zaručnicima raste. Najveća razlika je uočena kod brakova u kojima muškarci sklapaju drugi, a žene prvi brak, u tim slučajevima razlika je prosječno 12,4 godine. Čak trideset i osam godina bila je razlika u trenutku sklapanja braka između pedesetosmogodišnjeg građanina Antuna Capponija i njegove zaručnice i sluškinje Ane Marije Višković sklopljenog 3. ožujka 1832. godine. Žene koje sklapaju drugi brak starije su 7,6 godina od svojih zaručnika kojima je to prvi brak. Tridesetogodišnji Antun Mirković oženio je 2. rujna 1826. pedesetogodišnju udovicu Mariju Krelja. Kod brakova udovaca i udovica muškarac je u prosjeku stariji 9,5 godina, dok je u slučajevima u kojima je žena starija od muža razlika neznatna i iznosi samo 1,5 godina.

Grafikon 28. Dobna razlika pri sklapanju prvog braka u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

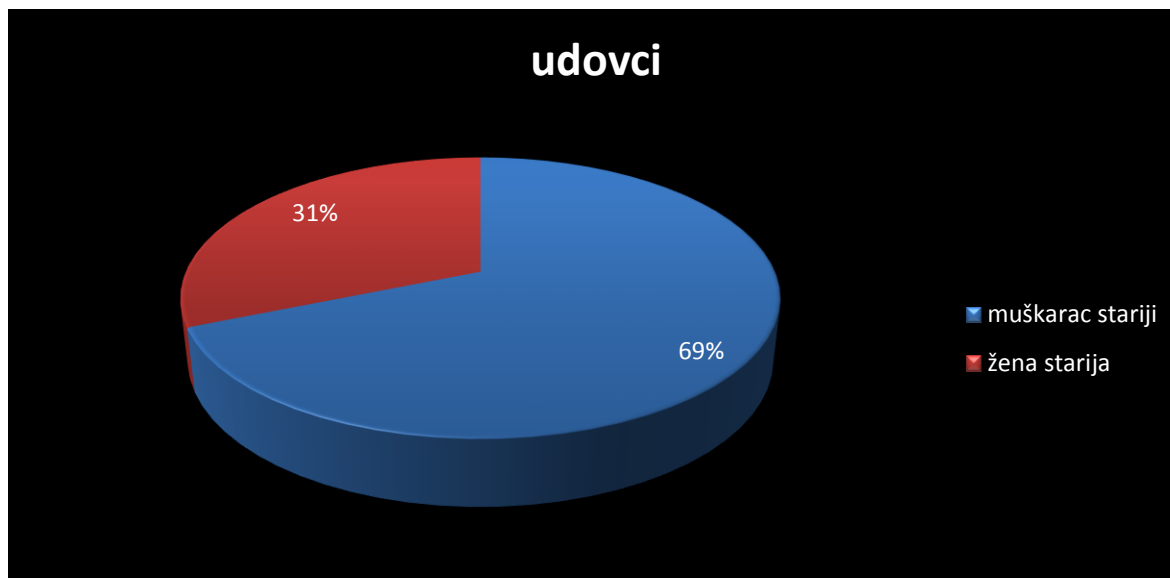
Grafikon 29. Dobna razlika kod ponovljenog braka jednog ženika u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

Grafikon 30. Dobna razlika kod ponovljenog braka jednog ženika u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

Grafikon 31. Dobna razlika kod ponovljenog braka obaju ženika u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

5.7. Ponovljeni brakovi

Brak je najčešće prestajao smrću jednog od supružnika, tada je drugi supružnik mogao sklopiti drugi, a kako nije bilo posebnih crkvenih ograničenja i treći, četvrti pa čak i peti brak.⁹⁶

Udovice su rjeđe sklapale ponovni brak nego što su to činili udovci. Nakon vjenčanja žena je odlazila živjeti u muževu kuću, pa je nakon njegove smrti bilo vrlo teško dovesti novog muškarca. Muškarci su često pri odabiru buduće žene tražili ili neudatu ili udovicu bez djece, koja u njihovu kuću neće dovesti djecu iz prethodnog braka. Kod ponovne ženidbe muškarci nisu imali ovakvih problema, jer su živjeli u vlastitoj kući, pa dovođenje nove žene nije predstavljalo nikakvu prepreku. Također muškarci su se brže odlučivali za ženidbu ako su imali malu djecu, ili su bili starije životne dobi, pa je postojala potreba da se o njima netko brine.⁹⁷

Udio ponovljenih brakova u ukupnom broju brakova iznosi 23,3%. Muškarci su se češće odlučivali na brak nakon smrti supruge nego što su to činile žene. Tako je u promatranom razdoblju u župi sv. Nikole u drugi brak, a neki i treći stupilo 88 udovaca i upola manje udovica (47). U matičnim knjigama vjenčanih župe sv. Nikole

⁹⁶ Marija Mogorović-Crljenko, *Druga strana braka - Nasilje i legitimnost u (izvan)bračnim vezama na području Porečke biskupije u prvoj polovici 17. stoljeća*, Srednja Europa, Zagreb, 2012., str. 71-72.

⁹⁷ N. Vekarić i dr., *Vrijeme ženidbe*, str. 62.

pri pregledu upisa udovaca neka imena se spominju dva puta, što znači da sklapaju treći brak. Samo je za šezdesetogodišnjeg Antuna Zveća poljoprivrednika iz Mutvorana, svećenik pri upisu vjenčanja koje je sklopio 1. srpnja 1834. dopisao da je četvrti put udovac, dakle u tom trenutku sklapao je peti brak. Valja imati na umu da je broj ponovljenih brakova bio i veći jer se obred obavljao u župi mladenke, pa svećenik nije uvijek dobivao podatke o svojim župljanima koji su drugdje sklapali brak. Za udovice postoje samo podatci o sklapanju drugog, ali ne i trećeg ili četvrtog braka.

Udovci su najčešće ponovno sklapali brak ako su nakon smrti supruge imali malodobnu djecu. Briga o malodobnoj djeci, a ponekad i dojenčadi mogla je znatno ubrzati sklapanje braka, i skratiti ustaljeno vrijeme žalovanja od jedne godine, pa su česti slučajevi kad je drugi brak sklopljen i samo nekoliko dana od smrti supruge.⁹⁸

Usporedbom matičnih knjiga vjenčanih, krštenih i umrlih župe sv. Nikole zabilježeno je 88 slučajeva udovaca koji su sklopili ponovni brak. Većinom su to mlađi muškarci do 40. godine života i samo rijetki nemaju djecu. U sedam slučajeva od smrti supruge do ponovnog braka prošlo je uobičajeno vrijeme žalovanja od godine dana, pa čak i četiri godine do sklapanja novog braka. Samo dva udovca nisu imali djece, dok su neki osim male djece imali i dojenčad ne stariju od mjesec dana. Može se pretpostaviti da su ti muškarci pronašli rješenje koje nije u skorije vrijeme uključivalo ponovnu ženidbu, pa su tako u dva slučaja imali kćeri koje su imale više od četrnaest godina i mogle su se brinuti za malodobnu braću. U slučaju da muškarac ostane sam sa dvoje ili više male ili veoma male djece, ponovni brak sklapao se u roku od nekoliko mjeseci. U župi Barban je to najčešće između dva i pet mjeseci. U svim slučajevima udovci imaju vrlo malu djecu. Najkraći interval između brakova zabilježen je u slučaju Marka Celije koji je ponovni brak sklopio 26. studenog 1825. samo 16 dana nakon smrti supruge. Markova supruga Ana Pinezić umrla je dva dana nakon rođenja sina, pa je Marko bio prisiljen u najkraćem roku sklopiti novi brak.

Razlozi veoma kratkog intervala između prestanka jednog i sklapanja drugog braka nisu nužno morala biti malodobna djeca. Samo tri mjeseca od smrti svojih supruga ponovne brakove sklopili su Filip Perdec i Antun Tade. Kako su obojica imali preko šezdeset godina, razlog kratkog razmaka među brakovima mogla je biti i

⁹⁸ Isto, str. 63.

potreba da se netko o njima brine i obavlja kućanske poslove. Veći intervali među brakovima uočeni su kod muškaraca koji nisu imali djece ili su im djeca umrla. Tada je vremenski razmak između dva braka iznosio najmanje pola godine. Iznimka je uočena kod četrdesetogodišnjeg Ivana Borine koji je sklopio brak 17. veljače 1821. sa dvadesetdvoletnom Marijom Bulić iz sela Bratulići. U studenom prethodne godine Ivanovu obitelj zadesila je strašna tragedija. Dana 16. studenog srušila se obiteljska kuća pri čemu su poginuli Ivanova supruga Ivana i dvoje malodobne djece.

Na temelju različitih slučajeva zabilježenih u matičnim knjigama vjenčanih, rođenih i umrlih moguće je zaključiti da su udovci ponovni brak sklapali zbog različitih razloga. Nažalost zbog nedostatka podataka nije moguće napraviti sličnu analizu i za udovice. Također je uočeno da ne postoji neko ustaljeno vrijeme žalovanja, nego se ponovni brakovi sklapaju najčešće pola godina ali i manje od smrti supruge.

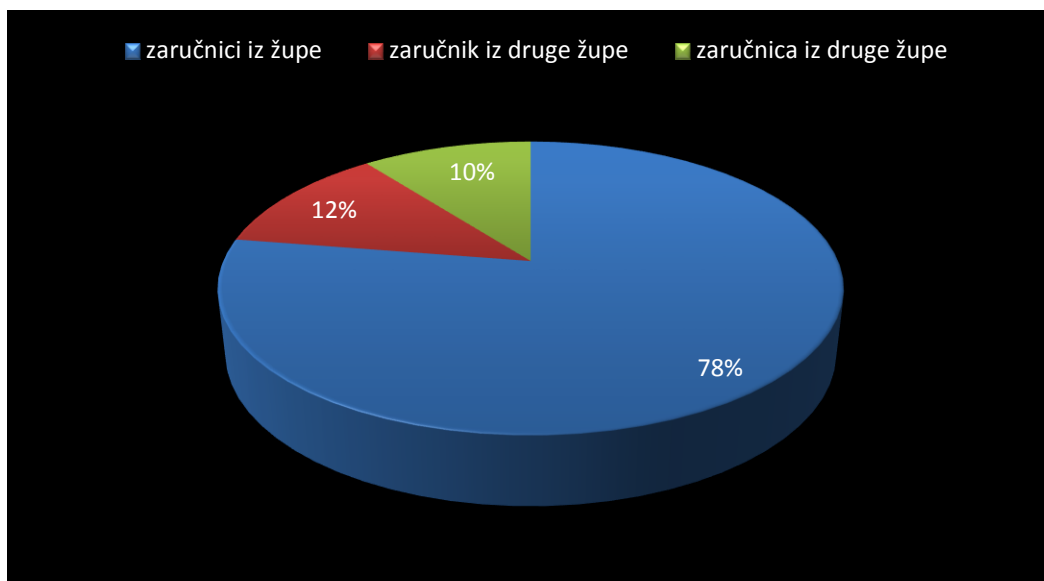
5.8. Porijeklo zaručnika

Na temelju podataka koje su svećenici upisivali u rubriku o mjestu porijekla zaručnika, moguće je ustanoviti s kojim mjestima su župljani župe sv. Nikole održavali veze. Vjenčanja su se obično održavala u župi zaručnice. Najveći broj brakova (77,5%) sklopili su žitelji župe. Ovaj podatak ne treba čuditi s obzirom da je župa sv. Nikole bila teritorijalno velika i brojala oko 3.000 stanovnika u kaštalu, selima i zaseocima. Mlađih osoba spremnih na udaju ili ženidbu sigurno nije nedostajalo, kao ni udovica ni udovaca. Ako su pak zaručnici bili iz druge župe najčešće su to bile osobe iz okolnih mjesta i župa. Zaručnice su tako dolazile iz Labina, Sv. Martina, Režanci, Filipane, Cera, Marčane, Peruški, Žminja, Savičente, Vodnjana, ali i udaljenijih župa kao Medulin, Premantura, Kanfanar, Krbune i Lindar. Susjedne župe i mjesta iz kojih dolaze zaručnici su Prodol, Pinezići, Rakalj, Mutvoran, Marčana, Bokordići, Geroldia, Lobarika, a od udaljenijih Pićan, Krbune, Lindar, Premantura, Galižana i Fažana.

Udio brakova u kojima je zaručnik iz župe sv. Nikole a zaručnica iz druge župe iznosio je 10,5%, dok je udio brakova u kojima je zaručnik iz druge župe ili mjesta 12%. Više brakova u kojima je zaručnik iz druge župe rezultat je prakse održavanja vjenčanja u župi zaručnice. Kod brakova u kojima je zaručnica iz druge župe svećenik dobije pisanu obavijest od župnika koji je obavio vjenčanje. Kako su barbanski župnici često u matičnu knjigu vjenčanih upisivali kako u pismu nedostaju

podatci o obavljenom vjenčanju, može se pretpostaviti da svi svećenici nisu slali takve obavijesti svećenicima iz čijih su župa bile zaručnice. U matičnim knjigama vjenčanih sv. Nikole zabilježeno je 26 slučajeva u kojima je brak sklopljen u župi zaručnice. Po jedan brak sklopljen je u Mutvoranu, Raklju, Valturi, Filipani i Cerama, a veći broj vjenčanja sklopljen je u Savičenti, Žminju i Krnici.

Grafikon 32. Udio sklopljenih brakova zaručnika iz župe i drugih župa

Tablica 15. Mjesta porijekla zaručnika i zaručnica vjenčanih u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

MJESTO PORIJEKLA ZARUČNIKA	BROJ	MJESTO PORIJEKLA ZARUČNICE	BROJ
Bokordići	3	Cere	7
Cere	2	Fažana	1
Fažana	1	Filipana	2
Filipana	2	Labin	1
Krnica	7	Lindar	1
Kršan	2	Marčana	1
Krvavići	2	Medulin	2
Kuftići	1	Orbanići	1
Labin	1	Peruški	1
Lindar	1	Pićan	3

Loborika	1	Produbac	1
Marčana	4	Rakalj	6
Medulin	1	Režanci	4
Mutvoran	4	Roveria	1
Pavičini	1	Savičenta	4
Pićan	1	Sv. Martin Cere	1
Pinezići	1	Sv. Martin Labin	1
Premantura	1	Sutivanac	2
Prodol	3	Valtura	1
Rakalj	3	Vižinada	1
Režanci	2	Vodnjan	1
Roverija	6	Žminj	4
Savičenta	10		
Smoljanci	4		
Sv. Martin Labin	1		
Tupljak	1		
Valtura	1		
Vodnjan	1		
Žminj	1		

5.9. Dozvole za sklapanje braka i razlozi prepreka

Za sklapanje braka ponekad je bilo potrebno dobiti dozvolu crkvenih vlasti. Dozvola se najčešće tražila za sklapanje braka među srodnicima. Crkva je krvno srodstvo smatrala ženidbenom zaprekom. Vjenčanja srodnika u prvom koljenu (braća i sestre) smatrana su neoprostivom zaprekom i takva vjenčanja su bila zabranjena. Rođaci u drugom stupnju srodstva mogli su se vjenčati, ako su dobili pisanu dozvolu od pape, koju su predali svećeniku, koji je trebao obaviti obred vjenčanja, a svećenik je podatke o pisanom odobrenju za sklapanje braka morao zabilježiti u matičnu knjigu vjenčanih. Dozvolu od biskupa morali su tražiti mladenci ili njihovi roditelji ako su bili u srodstvu do četvrtog koljena (treći rođaci). Dozvola nije bila potrebna za srodnike nakon četvrtog stupnja srodstva.⁹⁹

Osim krvnog srodstva bračnom preprekom smatralo se i tazbinsko srodstvo. Tazbinstvo se odnosilo na supružnika ili supružnicu i rođake drugog supružnika.

⁹⁹ N. Vekarić i dr., *Vrijeme ženidbe*, str. 55.

Svaki rođak smatrao se i supružnikovim rođakom. Tazbinski brakovi su kao i brakovi krvnih srodnika bili zabranjeni u izravnoj, dok su dopušteni bili brakovi u pobočnoj liniji.¹⁰⁰

U župi sv. Nikole u Barbanu samo je 12 (2,8%) brakova sklopljeno uz dozvolu pape ili biskupa. Svećenik je u posebnu rubriku u matičnoj knjizi osim dozvole ubilježio i razlog traženja dozvole. U župi sv. Nikole su dozvole za sklapanje braka dobivene zbog srodstva ili malodobnosti zaručnika. Od dvanaest dozvola za sklapanje braka, polovina ih je zatražena i dobivena od biskupa, što znači da je šest brakova sklopljeno među zaručnicima koji su bili rođaci u trećem koljenu.

Dozvolu za brak od pape tražili su rođaci u drugom stupnju srodstva, odnosno zaručnici čiji su roditelji bili braća. U barbanskim matičnim knjigama vjenčanih u promatranom razdoblju zabilježena su dva takva slučaja. Dana 23. studenog 1828. sklopili su brak Nadalin Ciceran Jakus neoženjeni tridesetogodišnji poljoprivrednik iz Puntere, sin Jurja i Marije rođene Mirković i osamnaestogodišnja Fuma Jadreško neudata poljoprivrednica također iz Puntere, kći Martina i Katarine rođene Ciceran Jakus. Prema podacima u matičnoj knjizi uočljivo je da su Fumina majka i Nadalinov otac bili brat i sestra, pa je za sklapanje braka bila potrebna papina dozvola. U matičnoj knjizi vjenčanih upisana su i dva vrlo zanimljiva upisa o vjenčanju mladog para porijeklom iz Karnije čiji su očevi bili braća. Prvi put je brak sklopljen 5. kolovoza 1833., a mladenci su bili Valentin Mignuleschi, dvadesetosmogodišnji krojač nastanjen u selu Bratulići, sin pokojnog Danijela Mignuleschija, krojača i Marije rođene Tovasco i Katarina Fiorencis, kći pokojnog Jakova Mignuleschija javnog bilježnika i Katarine rođene Fiorencis, nepoznate dobi nastanjena u Bratulićima. Kao svjedoci upisani su svećenik Dominik Bujanić i Matej Krise, kapelan i zvonar crkve u Hrelićima. U rubriku koja je bila namijenjena upisivanju dozvola svećenik Petar Stanković zapisao je da je brak sklopljen nakon što su mladenci dobili dozvolu od pape zbog drugog stupnja srodstva, koja je izdana 25. srpnja 1833. godine. No, da problemi oko sklapanja srodničkog braka ovog para nisu završili, moguće je zaključiti iz drugog upisa u matičnu knjigu vjenčanih. Ovaj par ponovno se spominje 23. ožujka 1834. godine kada su morali ponoviti bračne zavjete jer su bili optuženi za incest. Drugi zapis sadrži i nekoliko zanimljivosti. U prvom zapisu je svećenik umjesto imena

¹⁰⁰ M. Mogorović Crljenko, *Druga strana braka*, str. 95.

mladenke upisao ime i djevojačko prezime njene majke, dok je ime mladenke bilo Margareta Mignuleschi. Kod ponovljenog obreda vjenčanja mladenci su imali čak tri svjedoka, ponovno svećenika Dominika Bujanića, građanina Aleksandra Delettija i barbanskog sakristana Felicea Batela. Nakon završetka ponovljenog obreda Petar Stanković je u matičnu knjigu zabilježio da su mladenci oslobođeni optužbe, da je brak valjan, kao i da se djeca koja su možda začeta nakon prvog obreda sada smatraju zakonitima.

Dozvolu za sklapanje braka dobila su i dva para kojima je prepreka za sklapanje braka bilo tazbinsko srodstvo. Zanimljivo je primijetiti da je u jednom slučaju par tražio i dobio pisanu dozvolu od biskupa, a u drugom slučaju je odobrenje stiglo od pape. Fuma Brgić tridesetpetogodišnja udovica Martina Smolice iz sela Kuići sklopila je brak 16. rujna 1833. s tridesetpetogodišnjim Ivanom Smolicom, kojem je to bio prvi brak. Zbog tazbinskog srodstva par je tražio i dobio dozvolu za brak od pape. Dozvola od biskupa bila je potrebna da se odobri vjenčanje koje je održano 1. lipnja 1837. između dvadesetpetogodišnjeg Mihaela Mirkovića Baldea, poljoprivrednika iz Puntere, kojem je to bio prvi brak, i Marije Želesko tridesetogodišnje udovice Pavla Mirkovića Baldea iz Puntere. U oba slučaja zaručnice su se ponovno vjenčale u istu obitelj.

Osim srodstva prepreka za sklapanje braka mogla je biti i malodobnost zaručnika. U slučaju da su brak željeli sklopiti zaručnici koji su na dan vjenčanja imali manje od 19 godina morali su dobiti dozvolu roditelja. Dozvole roditelja, su se kao i dozvole pape ili biskupa bilježile u posebnu rubriku u matičnoj knjizi vjenčanih. U promatranom razdoblju sklopljeno je 3,5% maloljetničkih brakova. Prilikom sklapanja braka više je zaručnica (25%) nego zaručnika (19%) bilo mlađe od 19 godina (tablica 13). Roditeljski pristanak dobila su četiri para mladenaca. Zanimljivo je primijetiti da je samo jedan par zaručnika bio mlađi od 19 godina, dok su drugi zaručnici kojima su roditelji dali pristanak za sklapanje braka imali na dan vjenčanja 20, 22 i 23 godine. Roditeljsku dozvolu za sklapanje braka dobili su šesnaestogodišnji Mihael Perdec sin Jurja, i sedamnaestogodišnja Katarina Pliško. Zaručnicima je to bio prvi brak i sklopili su ga u crkvi sv. Nikole biskupa u Barbanu dana 17. studenog 1833. godine. Ponekad je samo jednom od zaručnika bila potrebna dozvola roditelja. Dana 24. studenog prvi brak su sklopili dvadesetogodišnji Pavao Perčić Mošnja i trideset-

trogodišnja Viktorija Ilić. Prilikom upisa svećenik je zabilježio da je zaručnik za sklapanje braka dobio dozvolu od roditelja.

5.10. Svjedoci na vjenčanjima

Barbanski svećenici marljivo su upisivali ime, prezime i zanimanje ili socijalni status svjedoka na vjenčanjima u posebnu rubriku u matičnu knjigu vjenčanih. Podatci o svjedocima nisu navedeni samo onda kad ih svećenik ne zna, jer su vjenčanja sklopljena u drugim župama. Za razliku od krsnih kumova koji mogu biti muškarac i žene, ili dva muškarca ili dvije žene, a ponekad i samo jedna osoba, svjedoci na vjenčanjima su uvijek dvije muške osobe. Također, kao i krsni kumovi, i svjedoci mogu biti zamoljeni ili pozvani. Oni su odabrani kako bi se stvorile ili učvrstile rodbinske, prijateljske ili poslovne veze.¹⁰¹ Kod odabira krsnih kumova primijećeno je se da su pripadnici siromašnijeg sloja rado birali kumove višeg socijalnog statusa. Kod odabira vjenčanih svjedoka ovakva tendencija nije zabilježena. Građani biraju građane, obrtnici obrtnike, dok poljoprivrednici ponekad za svjedoke biraju rodbinu, a ponekad na vjenčanje dolaze bez svjedoka, pa su kao svjedoci upisani sakristani ili zvonari. Pripadnici građanskog sloja su u promatranom razdoblju sklopili dva braka. Barbanski učitelj i građanin Ivan Lovro Malabotić porijeklom sa otoka Krka, sklopio je brak 6. veljače 1837. sa Marijom Trampuš, kćerkom trgovca Andree Trampuša. Kao svjedoci upisani su barbanski ugledni građani Aleksandar Deletti i Ivan Miccoli, dok su na vjenčanju Marijane Capponi, kćerke građanina Antuna Capponija i labinskog ljekarnika Franje Milevoja, svjedoci bili građani Antun Angelini i Petar Milevoj. Odabir svjedoka na temelju rodbinskih, prijateljskih i poslovnih veza primjećuje se i kod vjenčanja obrtnika koji su živjeli na teritoriju barbanske župe. To je bila mala zajednica koju je činilo nekoliko obitelji s područja Karnije, a bavili su se trgovinom, krojačkim, postolarskim i tkalačkim poslovima. Njihova povezanost uočljiva je i barbanskim maticama, gdje su osim svjedoka na vjenčanjima, često jedni drugima bili krsni kumovi, a njihove supruge često su si pomagale na porodima, pa su upisane kao primalje. U široj zajednici bili su vrlo ugledni, jer su često zabilježeni kao krsni kumovi, pojavljuju se i kao svjedoci na vjenčanjima, a prisutni su i kao svjedoci na prisegama priznavanja očinstva.

¹⁰¹ K. Juran, „Stanovništvo Murtera“, str. 263.

Vjenčanje na kojem su svi sudionici bili Krnjeli održano je 21. listopada 1837., kada su se vjenčali Matej Mignuleschi, po zanimanju postolar, i Margareta Deprato po zanimanju umjetnica (*artista*). Kao svjedoci upisani su trgovci otac i sin Ivan Kleva Stariji i Ivan Kleva Mlađi. Ipak, najveći broj barbanskih zaručnika bili su pripadnici siromašnijeg sloja, čija je glavna djelatnost bila poljoprivreda. Njihove obitelji nisu si mogle priuštiti svečanosti i čašćenja koja su se podrazumijevala u slučaju zamoljenih i pozvanih svjedoka. Može se zaključiti da su ti zaručnici dolazili na dogovoreno vjenčanje samo u pratnji rodbine, ali bez dogovorenih svjedoka. Takva vjenčanja obavljala su se u prisutnosti „slučajnih“ svjedoka, odnosno osoba koje su se u trenutku obavljanja obreda zatekle u crkvi. Najčešće je to pomoćno osoblje u crkvi kao sakristani ili zvonari, a ako su oni bili spriječeni, svjedoci su mogli biti drugi svećenici ili osobe koje su živjele u blizini crkve. Svjedoci na 160 (ili 37,4%) vjenčanja bili su sakristani. Dužnosti sakristana obavljale su osobe koje su uživale povjerenje i župnika i župljana.¹⁰² U promatranom razdoblju dužnosti barbanskih sakristana obavljali su Josip Butorić, Mihovil Spada, Felice Batel i Antun Luk. Prema upisima njihovih zanimanja koja je svećenik zabilježio u matičnu knjigu, može se potvrditi da je tvrdnja o ugledu sakristana u zajednici točna, jer su Butorić i Spada bili posjednici, a Luk i Batel obrtnici odnosno postolari. Felice Batel je najduže obavljao dužnosti sakristana i kao svjedok na vjenčanjima upisan je čak 186 puta. Ostali su dužnosti obavljali nešto kraće, no ipak Luk je kao svjedok upisan 70, Butorić 53, a Spada samo 7 puta. Kao svjedoci na vjenčanjima pojavljuju se i zvonari, ali ipak puno rjeđe od sakristana. Zvonari crkve sv. Nikole u Barbanu bili su Josip Sozzini, Matej Salamon, Luigi Luk, Antun Spada i Matej Crise. Često su i već spomenuti sakristani u maticu upisani i kao zvonari, što znači da su u isto vrijeme obavljali sve dužnosti. Dužnosti sakristana i zvonara obavljalo je i više pripadnika jedne obitelji. U nekoliko upisa kao svjedoci su navedeni zvonari Mihovil i njegov brat Antun Spada, ili sakristan Antun Luk i njegov brat zvonar Luigi Luk.

Ponekad je u istom danu sklopljeno više vjenčanja, obično pred Korizmu ili Došašće, sa samo jednim parom svjedoka za sva vjenčanja. U barbanskoj župi najviše vjenčanja, čak deset u jednom danu, sklopljeno je 27. studenog 1838., a svjedoci na svim vjenčanjima bili su sakristan Felice Batel i posjednik Jakov Kvaranta.

¹⁰² Jakov, Jelinčić, „Matična knjiga vjenčanih župe Vranja (1771.-1806.)“, u: *Zbornik Općine Lupoglav*, Lupoglav, 2005., str.75

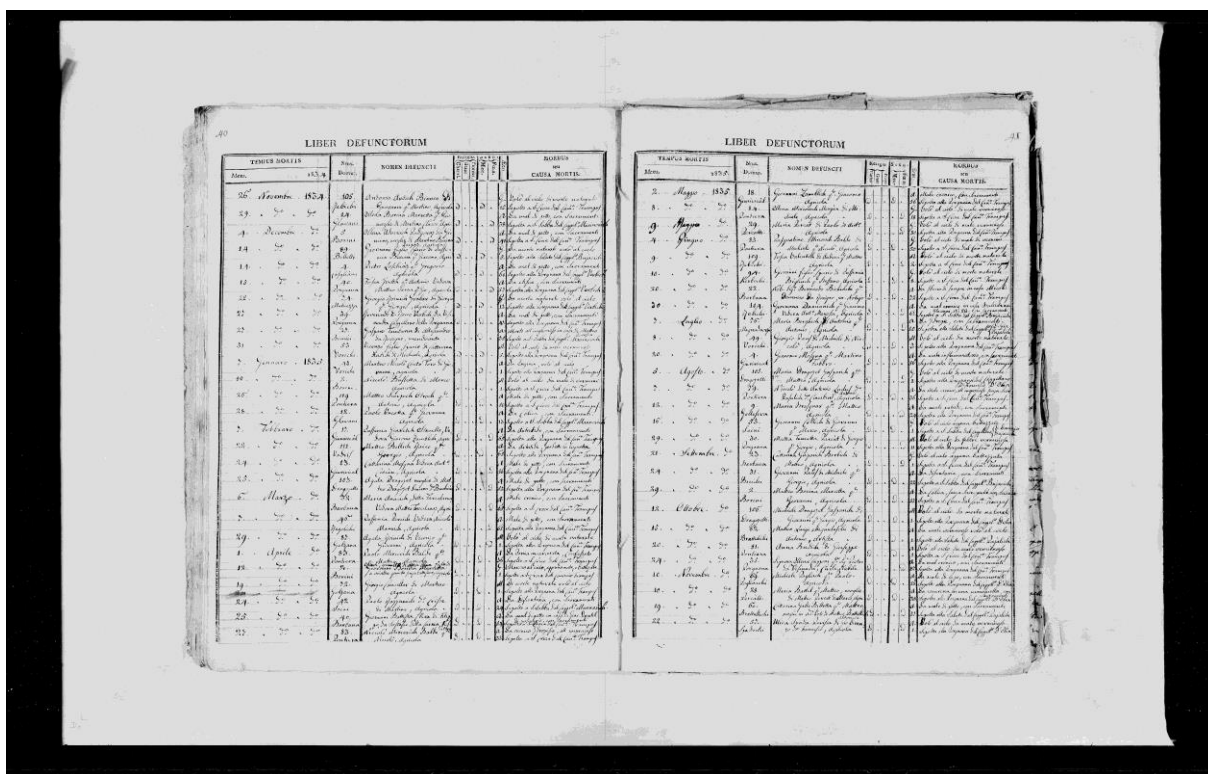
Slučajevi većeg broja vjenčanja pred Korizmu i Došašće zabilježeni i u župi Vranja. Vranjske matične knjige vjenčanih bilježe i slučajeve da su mladoženje jedni drugima bili svjedoci na vjenčanju.¹⁰³ U barbanskim maticama nisu zabilježeni takvi slučajevi, već je bilo uobičajeno da jedan par svjedoka prisustvuje na svim vjenčanjima toga dana.

¹⁰³ Isto, str. 74.

6. MATIČNE KNJIGA UMRLIH ŽUPE SV. NIKOLE BISKUPA

Za potrebe ovog rada korištene su dvije matice umrlih župe Barban. Prva obuhvaća razdoblje od 1815. do 1820. i pisana je latinskim jezikom, a matica umrlih od 1821. do 1840. pisana je talijanskim jezikom. Knjige su vođene tablično, a rubrike sadrže datum (*tempus mortis*), kućni broj (*numerus domus*), ime, prezime i zanimanje ili status pokojnika (*nomen cognomen et conditio defuncti*), vjeru, spol, dob i uzrok smrti. Matice umrlih nakon 1821. sadrže i rubriku u koju se upisivalo podatke je li pokojnik primio sakramente prije smrti, a ako nije, naveden je razlog, ime i prezime svećenika koji je obavio ukop te mjesto ukopa. Barbanske matične knjige vođene su savjesno, rijetko je primijećeno da u upisima nedostaje neki podatak, osim u matici umrlih gdje je uočeno da svećenik povremeno nije upisivao uzrok smrti. Uzroci smrti nisu zabilježeni u dva kraća razdoblja, od siječnja do svibnja 1820., te od veljače do kolovoza 1827., te u dužem razdoblju od siječnja 1823. do prosinca 1826. Samo u jednom upisu svećenik nije zabilježio godine preminule osobe. Nepravilnosti su uočene i kod upisa smrti novorođenčadi. U predindustrijskoj Europi broj umrle novorođenčadi bio je zaista visok, pa ne čudi činjenica da su svećenici ponekad zaboravljali imena umrle novorođenčadi, osim u matičnu knjigu rođenih, dopisati i u matičnu knjigu umrlih. Zanimljivo je spomenuti kako su se ukopi, zbog velikog teritorijalnog opsega župe vršili na čak četiri groblja, koja su se uredno bilježila u maticu umrlih. To su barbansko groblje sv. Križa, sv. Sabe u Škitači, Gospe od Zdravlja u Hrelićima i groblje u Prnjanima.

Matična knjiga umrlih župe sv. Nikole (1820. – 1840.)

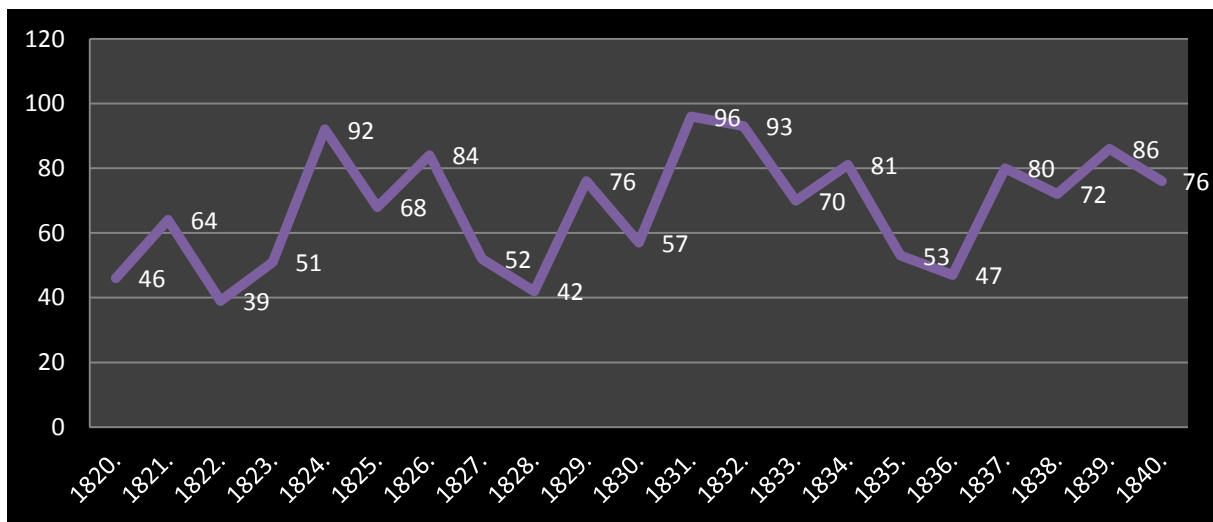
Izvor: "Croatia, Church Books, 1516-1994," database with images, FamilySearch (<https://familysearch.org/pal:/MM9.3.1/TH-1961-28344-8820-47?cc=2040054> : 16 July 2014), Roman Catholic (Rimokatolička crkva) > Barban > Deaths (Umrli) 1767-1860 > image 250 of 301; Arhiva Hrvatske u Zagrebu (Croatia State Archives, Zagreb). (pristupljeno 07.06.2016.)

6.1. Godišnje kretanje umrlih

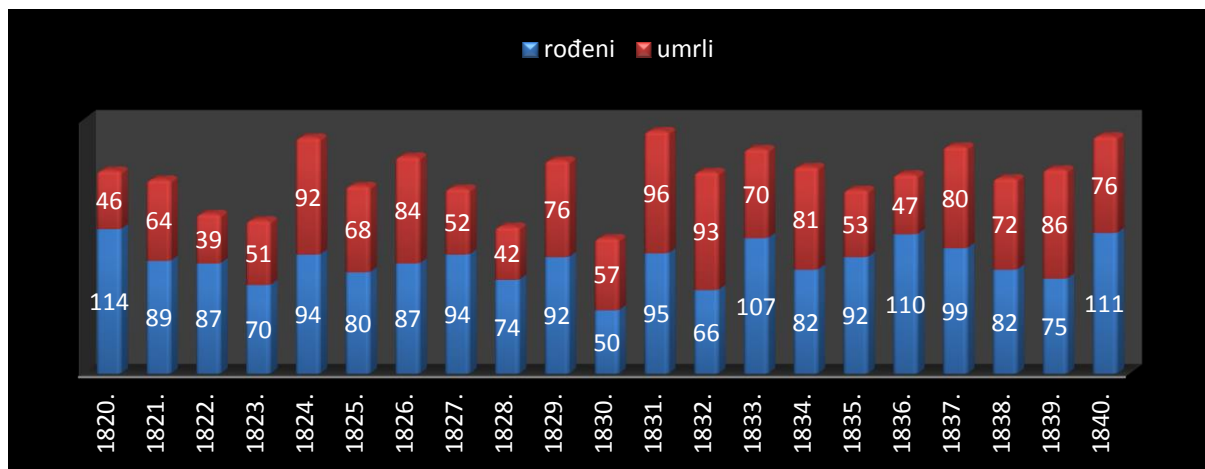
U razdoblju od 1820. do 1840. u župi Barban zabilježeno je 1.425 smrtnih slučajeva. Valja napomenuti kako je usporedbom matice rođenih i umrlih primijećeno da u maticu umrlih nije upisan jedan dječak i jedna djevojčica koji su rođeni mrtvi ili umrli nakon poroda, dok je treći dječak dopisan u rubriku u koju je upisana njegova sestra blizanka koja je također preminula nedugo nakon poroda. Vjerojatno je takvih slučajeva bilo mnogo više, ali ih je nažalost teško provjeriti. Tako da je konačan broj smrtnih slučajeva u župi Barban 1.428. Prosječno je godišnje umrlo 68 osoba. Godine u kojima je preminulo manje osoba od prosjeka su: 1822. (39), 1828. (42), 1820. (46), i 1836. (47), dok su godine u kojima je zabilježena veća smrtnost barbanskog stanovništva 1831. (96), 1832. (93), 1824. (92), i 1826. (84). Zanimljivo je spomenuti kako je barbansko područje 1830. i 1831. pogodila epidemija šarlaha

od koje je preminula 21 osoba, mahom djeca do desete godine života, ali i osobe od petnaest i osamnaest godina, te jedna starija osoba u dobi od šezdeset godina. Osim epidemije šarlaha od koje je umrlo 16 osoba, 1831. gotovo polovinu umrlih (ili 46,8%) činila su djeca do pete godine života, a kao razlog smrti navedena je prirodna smrt (*morte naturale*). Sljedeće godine 19 (ili 20,4%) barbanskih žitelja u dobi od 18 do 76 godina umrlo je od plućne bolesti (*mal di peto*). Epidemija šarlaha je popustila u proljeće, i odnijela samo 5 života, dok je u rujnu 14 (15%) djece od kojih je najmlađe imalo šest dana a najstarije 12 godina umrlo od glista (*vermini*).

Grafikon 33. Kretanje broja umrlih po godinama u župi sv. Nikole (1820. - 1840.)

Grafikon 34. Usporedba broja rođenih i umrlih po godinama u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

6.2. Sezonsko kretanje umrlih

Na sezonalnost smrtnosti najviše utjecaja imali su klimatski i biološki čimbenici, dok su društveni čimbenici (običaji, poljoprivredni radovi) značajno utjecali na sezonalnost rođenja i vjenčanja. Hladnoća i vlaga u zimskim i vrućine u ljetnim mjesecima utjecale su na otpornost ljudskog organizma, stoga su osobe mnogo lakše oboljevale od bolesti kojima su pogodovale hladnoća ili vrućina. Tako su bolesti dišnih putova, razne vrste viroza ili boginje karakteristične za hladna doba godine, dok su vrući ljetni mjeseci pogodni za crijevne bolesti koje se razvijaju uslijed lakšeg kvarenja hrane ili slabe kvalitete pitke vode. Na razvoj i širenje bolesti utjecali su i loši higijenski uvjeti i dugotrajan boravak u zatvorenim prostorima u zimskim mjesecima.¹⁰⁴ U predindustrijskoj Europi gospodarska djelatnost stanovništva ovisila je o vremenskim prilikama, u takvim veoma nesigurnim uvjetima života svi slojevi društva patili su od pothranjenosti, što je veoma utjecalo na otpornost organizma na bolesti.¹⁰⁵

U župi Barban u promatranom razdoblju najkritičniji mjeseci bili su: zimski siječanj (11%), slijede ga jesenski rujan i kasno jesenski listopad, te studeni, svi sa jednakim brojem umrlih (10,4%), a značajan broj bilježi i proljetni travanj (10,1%). Manji broj umrlih zabilježen je u kasno proljetnom svibnju (5,5%) i lipnju (4,4%), a najmanje osoba umrlo je u vrućem ljetnom srpnju (4%). Dakle može se zaključiti da je za barbansko žiteljstvo najpogubnije godišnje doba bila zima (30%), slijedili su je

¹⁰⁴ Dubravka Božić – Bogović, *Rođenje, brak i smrt – Stanovništvo južne Baranje u 18. stoljeću*, Grafika d.o.o, Beli Manastir, 2013., str. 86.

¹⁰⁵ Ivetic, „La popolazione di Parenzo“, str. 171.

jesen (29%) i proljeće (25%), dok je godišnje doba sa najmanjom smrtnošću bilo ljeto (16%). Najveći broj umrlih u hladnom siječnju rezultat je slabe otpornosti organizma na niske temperature i uslijed toga na bolesti koje se javljaju u tom razdoblju, također na razvoj bolesti i smrtnost utječu i već spomenuti loši higijenski uvjeti i duži boravak u zatvorenim prostorima. Broj umrlih u kasno ljeto i rano jesen može se objasniti širenjem zaraznih bolesti koje su česta pojava u tom razdoblju,¹⁰⁶ dok je broj umrlih u veljači (8,5%), ožujku (9,2%), i već spomenutom travnju rezultat prijelaznog razdoblja iz kasne zime u rano proljeće kada su uobičajeni nestabilni klimatski uvjeti.¹⁰⁷ Veći broj umrlih u zimskom, jesenskom i proljetnom razdoblju, a manji broj u ljetnim, a ponegdje i u proljetnim mjesecima, karakterističan je za primorsku i južnu Hrvatsku, gdje geografski pripada i istarski Barban, dok je veći broj umrlih u zimskom razdoblju, a manji u ljetnom karakterističan za kontinentalnu Hrvatsku.¹⁰⁸

Sezonska raspodjela umrlih može se promatrati i u odnosu na dobne skupine. Najkritičniji mjeseci za barbansku dojenčad, odnosno djecu do jedne godine života, bili su hladni zimski mjeseci, prosinac (13%) i siječanj (12,7%), a slijedi ih vrlo klimatski nestabilan proljetni travanj (12,4%). U ova tri mjeseca umrlo je čak 38% ukupnog broja barbanske dojenčadi. Valja napomenuti da je u barbanskoj župi u promatranom razdoblju najveći broj djece rođen upravo u siječnju, a značajan broj u travnju. Mjeseci s najmanjom smrtnošću dojenčadi su topli proljetni svibanj (4,7%) i lipanj (4,2%), te vrući ljetni srpanj (3,8%). U župi Komin fatalno razdoblje za dojenčad je kasno ljeto i rana jesen, a veći broj umrle dojenčadi bilježi i ožujak.¹⁰⁹ Za djecu u dobi od prve do četvrte godine, kobno razdoblje bilo je rana jesen, a najpogubniji bio je mjesec rujan (22%). Već je spomenuto da je razdoblje kasnog ljeta i rane jeseni pogodno za razvoj zaraznih i gastrointestinalnih bolesti. Tako su djeca od prve do četvrte godine u rujnu najčešće umirala, prema uzrocima navedenima u matici umrlih, od dizenterije, glista, raznih groznica, šarlaha, a u dva slučaja od upale grla. Nešto je veći broj umrle djece zabilježen i u listopadu (11,7%) i studenom (10,5%), dok je najmanji broj zabilježen u lipnju (3,9%), ali i u hladnoj veljači (3,6%). Žitelji barbanske župe od petnaeste do četrdeset devete godine života, odnosno osobe u fertilnoj dobi, najčešće su umirale u zimskim i ranoproljetnim mjesecima od siječnja do travnja

¹⁰⁶ Šunjić, „Prirodno kretanje stanovništva Komina“, str. 379.

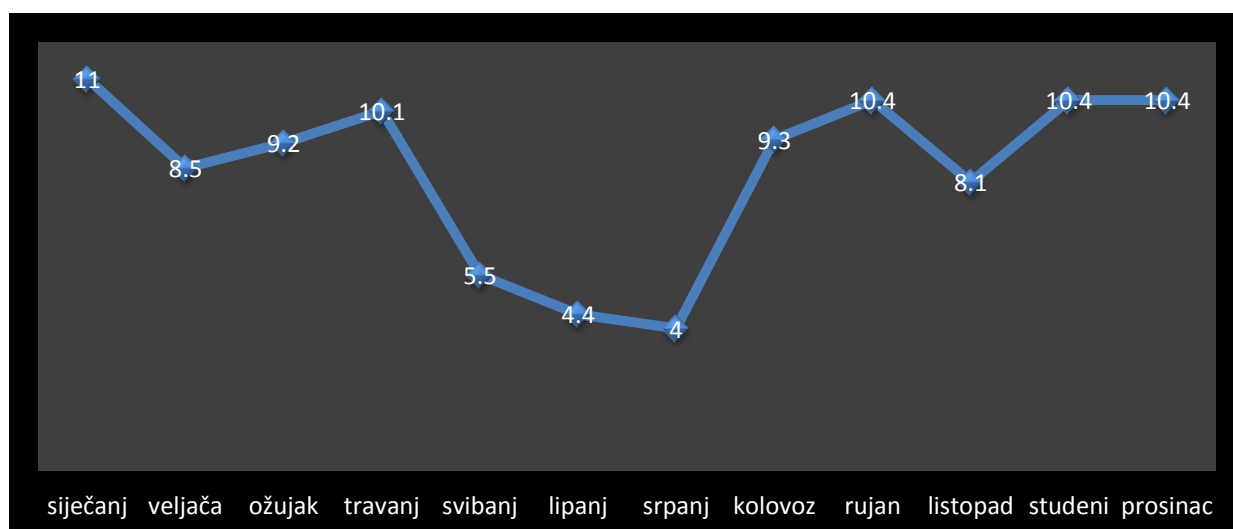
¹⁰⁷ Dubravka Božić – Bogović, Eldina Lovaš, „Demografski pokazatelji u matičnoj knjizi umrlih reformirane župe Vardarac u 18. stoljeću“, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, Zagreb, 2014., str.181.

¹⁰⁸ Isto, str. 182.

¹⁰⁹ M., Šunjić, „Prirodno kretanje stanovništva Komina“, str. 380.

(38%) dakle hladnim i klimatski nestabilnim mjesecima u kojima je čest razvoj viroza.¹¹⁰ Na veću smrtnost u ovim mjesecima može, osim klimatskih uvjeta, utjecati i sve manje hrane u smočnicama od prošlogodišnje berbe i žetve, pa slabija ili ne redovita prehrana može dovesti do slabljenja organizma i veće mogućnosti pobolijevanja.¹¹¹ Najmanja smrtnost kod ove skupine stanovništva zabilježena je u kasnoproletnim i ljetnim mjesecima, lipnju i srpnju (10%). Dobna skupina starijih od pedeset godina ima sličnu sezonsku raspodjelu smrtnosti kao i dobna skupina stanovnika koja se nalazi u fertilnom razdoblju, dakle najveća smrtnost ove skupine je u kasno jesenskim i zimskim mjesecima (39,4%), a značajan se broj umrlih bilježi i u kasno zimskim i ranoproletnim mjesecima (30,9%). Manji broj umrlih zabilježen u kasnoproletnim i ljetnim mjesecima (10,8%), a zanimljivo je napomenuti da je jedna od najnižih stopa smrtnosti za ovu dobnu skupinu zabilježena u rujnu (3,7%). Ovakva raspodjela broja umrlih po mjesecima odgovara tvrdnji da su na smrtnost dobne skupine iznad pedeset godina starosti najviše utjecaja imale klimatske prilike.¹¹²

Grafikon 35. Sezonsko kretanje broja umrlih u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

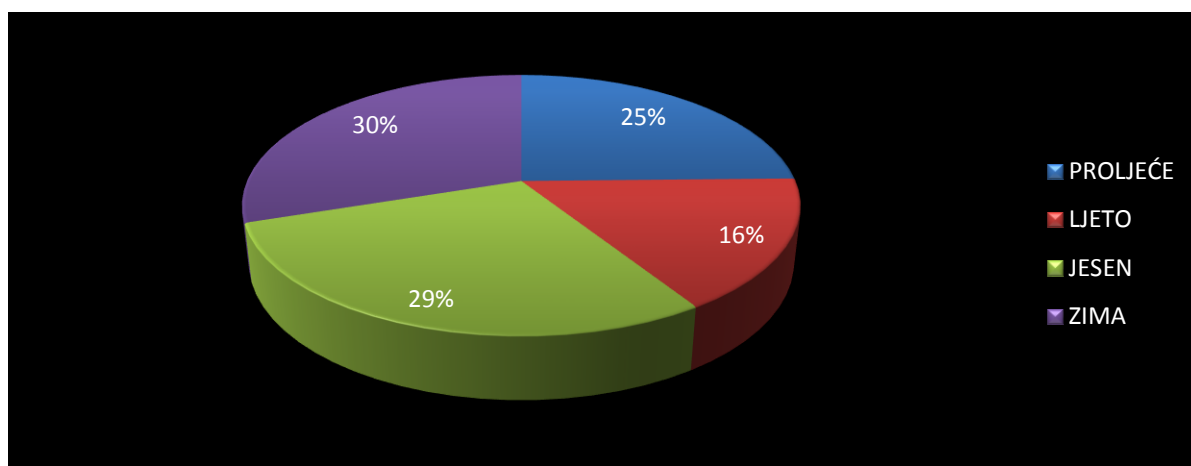

¹¹⁰ D. Božić – Bogović, E. Lovaš, „Demografski pokazatelji u matičnoj knjizi umrlih reformirane župe Vardarac u 18. Stoljeću“, str. 183.

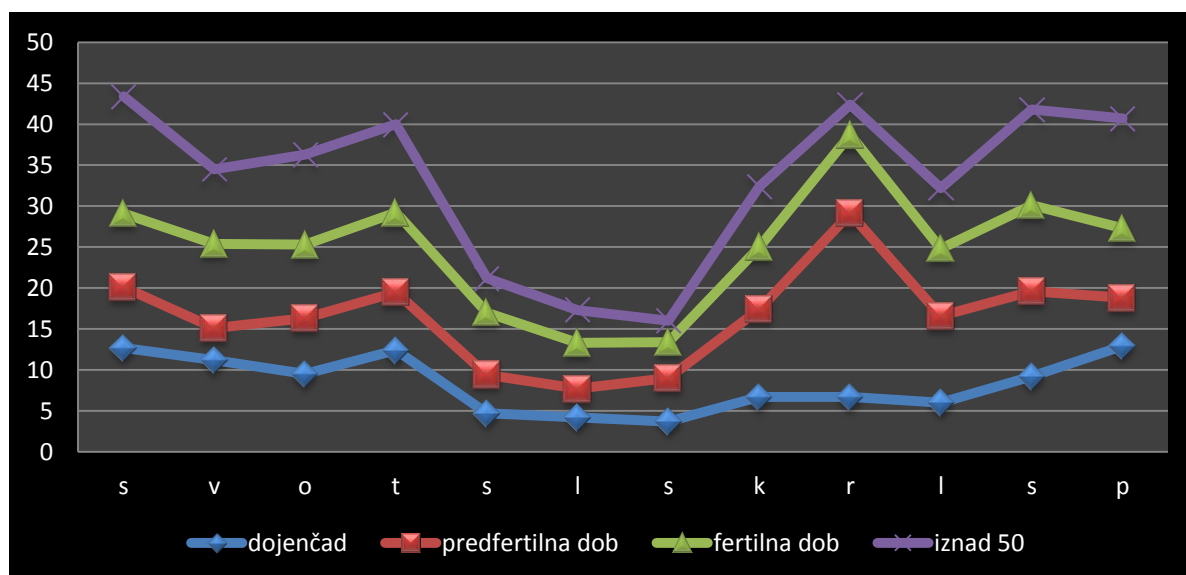
¹¹¹ M., Manin, „Prilog o gospodarsko – socijalnim odnosima i o demografskim kretanjima u Istri tijekom 18. stoljeća“, str. 130.

¹¹² D. Božić – Bogović, *Rođenje, brak i smrt – Stanovništvo južne Baranje u 18. stoljeću*, str. 88.

Grafikon 36. Sezonalnost smrtnosti u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

Grafikon 37. Mjesečna raspodjela umrlih po dobi u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

Tablica 15. Mjesečna distribucija umrle dojenčadi u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

MJESEC	BROJ UMRLIH	UDIO (%)	MJESEC	BROJ UMRLIH	UDIO (%)
Siječanj	51	12,7	Srpanj	15	3,7
Veljača	45	11,2	Kolovoz	27	6,7
Ožujak	38	9,5	Rujan	27	6,7
Travanj	50	12,2	Listopad	24	6
Svibanj	19	4,7	Studenj	37	9,2
Lipanj	17	4,2	Prosinac	52	12,9
Ukupno	402	100			

6.3. Spolna i dobna struktura umrlih

U prošlosti se nije dobi neke osobe pridavala osobita pažnja. Često ni sama osoba, kao ni njeni ukućani nisu znali koliko ima godina, pa su svećenici u maticama umrlih dob pokojnika zaokruživali na desetice, rjeđe na petice ili su ispred broja godina dodavali cca, odnosno upisivali dob otprilike. Zbog toga je dob pokojnika u mnogim maticama izražena samo u okruglim brojevima.¹¹³ Barbanski župnici su u promatranom razdoblju redovito bilježili dob pokojnika. Samo u jednom slučaju župnik nije upisao dob umrle osobe, jer je najvjerojatnije nije znao ili je zaboravio. Marija supruga udovca Antuna Zuliana porijeklom iz Labina, nepoznate dobi, nastanjena na području župe, umrla je 16. svibnja 1830., od vodene bolesti (*hydropis*). Može se pretpostaviti da su svećenici dobro poznavali svoje župljane ili su sami umirući i njihovi ukućani znali koliko imaju godina, jer u barbanskoj matici umrlih nije primijećeno gomilanje okruglih godina pokojnika, kao ni bilježenje godina otprilike. Prosječna doživljena dob u župi Barban u promatranom razdoblju iznosi 28,1 godina. Kod žena je prosječna doživljena dob nešto viša i iznosi 32,4, dok je kod muškaraca niža za gotovo deset godina i iznosi 23,7 godina. Sličnu dob doživjeli su i stanovnici Komina, gdje je prosječna doživljena dob također iznosila 28,8 godina, kod žena 30,16, dok je kod muškaraca prosječna doživljena dob nešto viša nego u Barbanu i iznosi 27,46 godina. Veća razlika u doživljenoj dobi između muškaraca i žena od desetogodišnje u Barbanu, zabilježena je u Dubrovniku i iznosi 15 godina.¹¹⁴

¹¹³ D., Božić – Bogović, *Rođenje, brak i smrt*, str. 89.

¹¹⁴ M., Šunjić, „Prirodno kretanje stanovništva Komina“, str. 380.

U ljudskoj populaciji se općenito rađa više muškaraca nego žena, zbog povećane smrtnosti muške djece u prvom godinama života.¹¹⁵ Župa Barban u promatranom razdoblju predstavlja malu iznimku, jer je rođeno više ženske djece, a više žena je i umrlo. Od 1.428 preminulih osoba u promatranom razdoblju zabilježeno je 718 (ili 50,2%) žena i 710 (ili 49,7%) muškaraca. Ako se spolna struktura preminulih žitelja barbanske župe promatra prema dobnim skupinama, muških osoba umrlo je više u skupini do jedne godine, od 1. do 4. godine života, te u skupini od 50. do 64. i od 75. do 79. godine života. Žena je pak više umrlo u skupinama od 5. do 9., i od 10. do 14. godine. Očekivano je veći broj umrlih žena i u fertilnoj dobnoj skupini od 20. do 44. godine života, zbog problema vezanih za porode i učestalost rađanja.¹¹⁶ Veći je udio žena u starijim dobnim skupinama od 65. do 74. i od 80. do 89. godine života, jer su žene dugovječnije od muškaraca. Jednak broj umrlih muškaraca i žena zabilježen je u dobnoj skupini do 45. do 49 godine života, te u dobnoj skupini osoba koje su doživjele više od 90 godina. (Tablica 16.)

Jedna od karakteristika predtranzicijskih društava je i visoka smrtnost dojenčadi. Na smrtnost dojenčadi veliki utjecaj imaju higijenski uvjeti, medicinske spoznaje, životni standard, kao i gospodarski i društveni čimbenici.¹¹⁷ U promatranom razdoblju prvu godinu života nije doživjelo 31,1% barbanskih dječaka i 25,3 % djevojčica, dakle, polovina rođene barbanske djece umrla je u dojenačkoj dobi. Njihov udio u ukupnom broju umrlih iznosi 28,2%. Najmanji broj dojenčadi umirao je tijekom i neposredno nakon poroda.¹¹⁸ U barbanskoj župi samo je 3% djece umrlo za vrijeme ili neposredno nakon poroda, no, kod ovih podataka valja biti na oprezu. Djeca koja su rođena mrtva i nisu krštena često nisu upisivana u matice, a ponekad su svećenici zaboravljali upisati djecu koja su umrla, neposredno nakon rođenja, u maticu umrlih. U matici krštenih za godinu 1839. stoji upis djeteta koje je rođeno mrtvo (*nato e morto*) i nije kršteno, vjerojatno je svećenik pisao po sjećanju, jer nije naveden datum rođenja, nego samo da je sin Pavla Bužlete. Djevojčica Marija Kancelar rođena je 7. kolovoza 1835., zbog opasnosti od smrti odmah ju je krstio kapelan Šaina Bujanić, a djevojčica je odmah preminula. Stanković je Marijine podatke upisao u maticu krštenih, dok ih je vjerojatno zaboravio dopisati u maticu umrlih. Usporedbom matica

¹¹⁵ D. Božić – Bogović, *Rođenje, brak i smrt*, str. 89.

¹¹⁶ M., Šunjić, „Stanovništvo Rogotina“, str. 371.

¹¹⁷ D. Božić – Bogović, E., Lovaš, „Demografski pokazatelji u matičnoj knjizi umrlih reformirane župe Vardarac u 18. stoljeću“, str. 186.

¹¹⁸ D. Božić – Bogović, *Rođenje, brak i smrt*, str. 92.

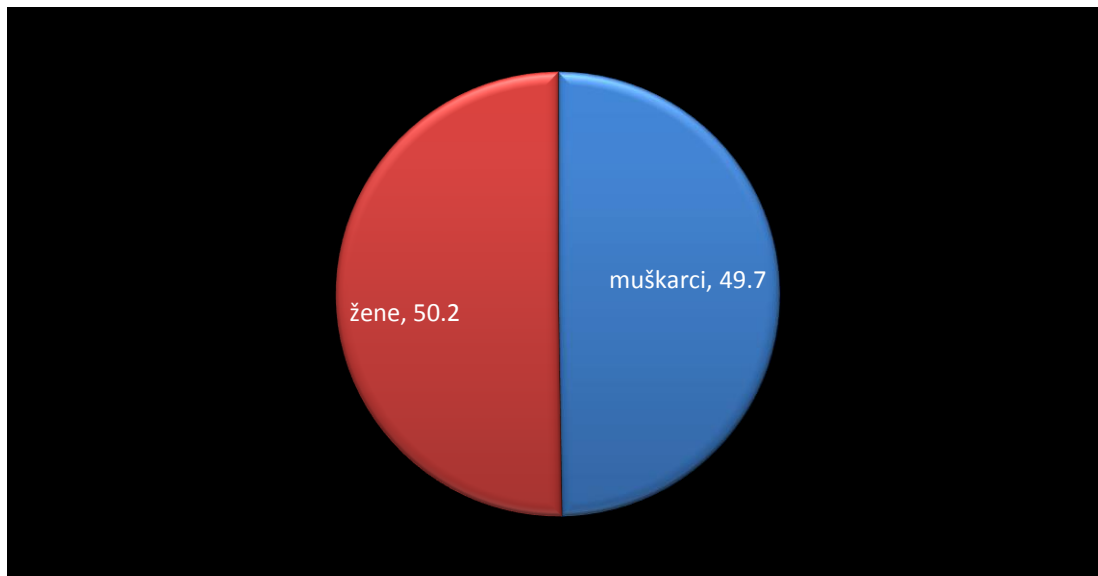
rođenih i umrlih pronađen je primjer krivog upisa dobi preminulog djeteta. Luigi sin barbanskog podestata Antuna Capponija, rođen je 6. studenog 1832., neposredno nakon rođenja krstila ga je primalja, a dijete je odmah i umrlo. U maticu krštenih upisan je 14. studenog, sedam dana nakon rođenja, gdje je i navedeno da je dijete odmah preminulo (*volo al cielo appena nato e battezzato*), a 16. studenog je upisan u maticu umrlih. Svećenik je tada upisao da je dijete umrlo u dobi od 11 dana, a zapravo je umrlo odmah nakon rođenja, kako stoji u matici krštenih. Ovo su samo neki primjeri nasumičnog upisivanja ili krivog upisa dobi dojenčadi u matice, pa je stoga udio dojenčadi umrle za vrijeme ili neposredno nakon poroda veći. Prvi tjedan života nije doživjelo 24,9%, a mjesec dana 29,8% djece, dok je 42% dojenčadi umrlo u dobi od jednog do jedanaest mjeseci. Prema ovim podacima može se zaključiti da je barbansko društvo u prvim desetljećima 19. stoljeća pripadalo predtranzicijskim društvima. Još jedna karakteristika predtranzicijskih društava je i visoka smrtnost roditelja, koja se vezuje uz visoku smrtnost dojenčadi. Na visoku smrtnost roditelja najviše utjecaja imali su nestručnost babica pri vođenju poroda i nehigijenski ili nedovoljno higijenski uvjeti u kojima se sam porod odvijao.¹¹⁹ U barbanskoj matici umrlih smrt na porodu ili nakon poroda navedena je samo u pet slučajeva, dok je Helena Batel supruga Ivana Perčića iz Jurićevkale preminula u dobi do trideset i tri godine, 21. rujna 1833. od pobačaja (*da aborto*), nažalost ne navodi se je li žena umrla uslijed komplikacija koje su uslijedile spontanom ili izazvanom pobačajem. Pregled uzroka smrti može navesti na zaključak kako je smrtnost roditelja bila rijetka pojava, no zanimljivo je primijetiti kako je smrtnost žena u fertilnoj dobi (od 20 do 44 godine života) iznosi 22,3%, i dvostruko je veća od smrtnosti muškaraca (10,5%) u istoj dobnoj skupini. Stoga se može zaključiti da je bez obzira na rijetke upise, u kojima je kao uzrok smrti zabilježen porod ili komplikacije nakon poroda, smrtnost roditelja u barbanskoj župi bila mnogo veća.

U matičnoj knjizi umrlih župe Barban, u promatranom razdoblju, umrle su 23 osobe u dobi od osamdeset i više godina. Udio dugovječnih osoba u barbanskoj župi iznosi 1,4%, a prevaga je, zbog dugovječnosti na strani žena. Sve osobe umrle su u dobi od 80. do 91. godine. Ipak, najdugovječniji stanovnik barbanske župe bio je muškarac. Župan Ivan Pliško iz Manjadvorci umro je od starosti (*da vecchiezza*) u dobi od 91 godine 30. kolovoza 1830., dok je najdugovječnija žena u promatranom

¹¹⁹ D., Božić – Bogović, E. Lovaš, „Demografski pokazatelji u matičnoj knjizi umrlih“, str. 188.

razdoblju Ulika Bileta Vale udovica Pavla Brgića također iz Manjadvorci umrla 19. siječnja 1834. u dobi do 86 godina od vodene bolesti (*da idropisia*).

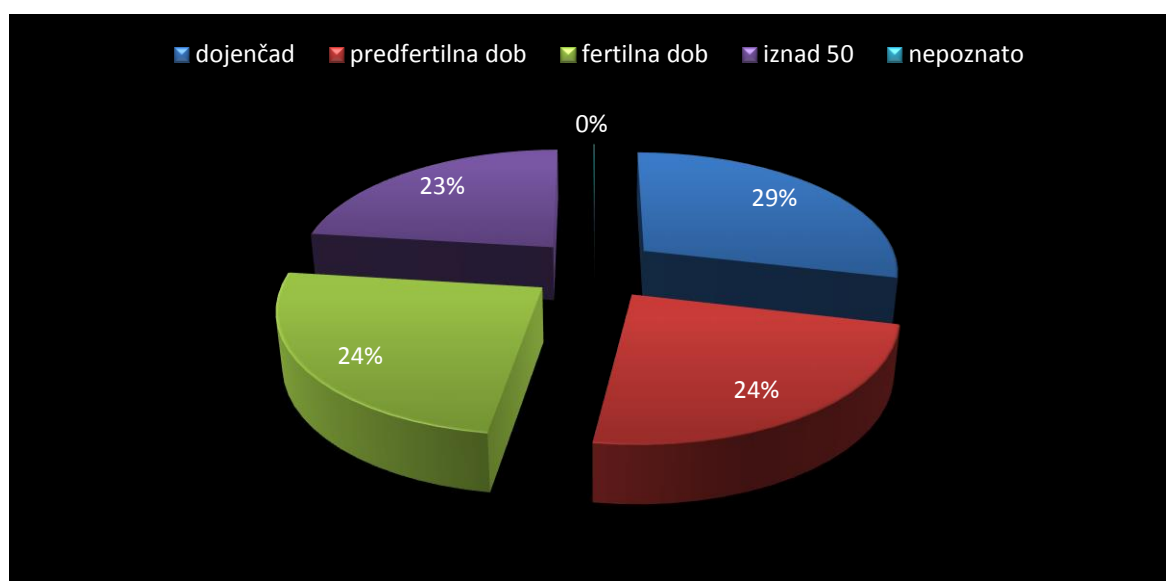
Grafikon 38. Spolna struktura umrlih u župi sv. Nikole (1820. - 1840.)

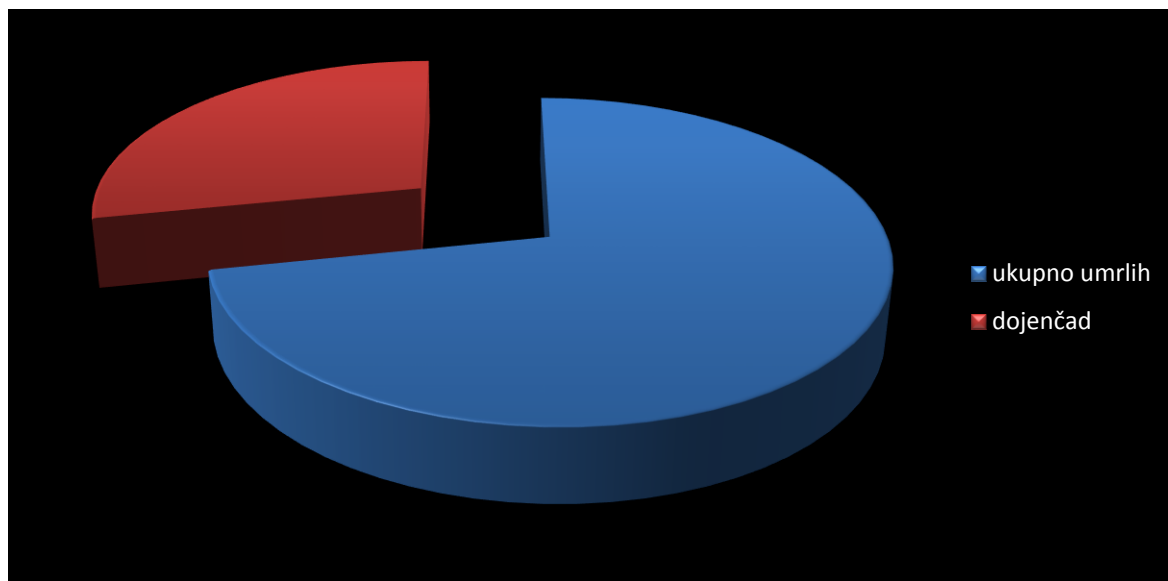
Tablica 16. Dobna i spolna struktura umrlih u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

DOB	MUŠKARCI		ŽENE		UKUPNO	
	BROJ	%	BROJ	%	BROJ	%
< 1	221	31,1	181	25,3	403	28,2
1 - 4	108	15,2	92	12,8	200	14
5 - 9	43	6	45	6,2	88	6,1
10 - 14	19	2,6	27	3,7	46	3,2
15 - 19	23	3,2	14	1,9	37	2,5
20 - 24	25	3,5	31	4,3	56	3,9
25 - 29	10	1,4	22	3	32	2,2
30 - 34	18	1,4	26	3,6	44	3,8
35 - 39	18	1,4	36	5	54	3,7
40 - 44	20	2,8	46	6,4	66	6,4
45 - 49	25	3,5	25	3,4	50	3,5
50 - 54	33	4,6	28	3,8	61	4,2
55 - 59	33	4,6	28	3,8	61	4,2
60 - 64	41	5,7	27	3,7	68	4,7
65 - 69	26	3,6	28	3,8	54	3,7
70 - 74	19	2,6	33	4,5	52	3,6
75 - 79	18	2,5	14	1,9	32	2,2
80 - 84	5	0,7	6	0,8	11	0,7
85 - 89	3	0,4	5	0,6	8	0,5
90 i više	2	0,2	2	0,2	4	0,2
Nepoznato	0	0	1	0,1	1	0,07
Ukupno	710	100	718	100	1428	100

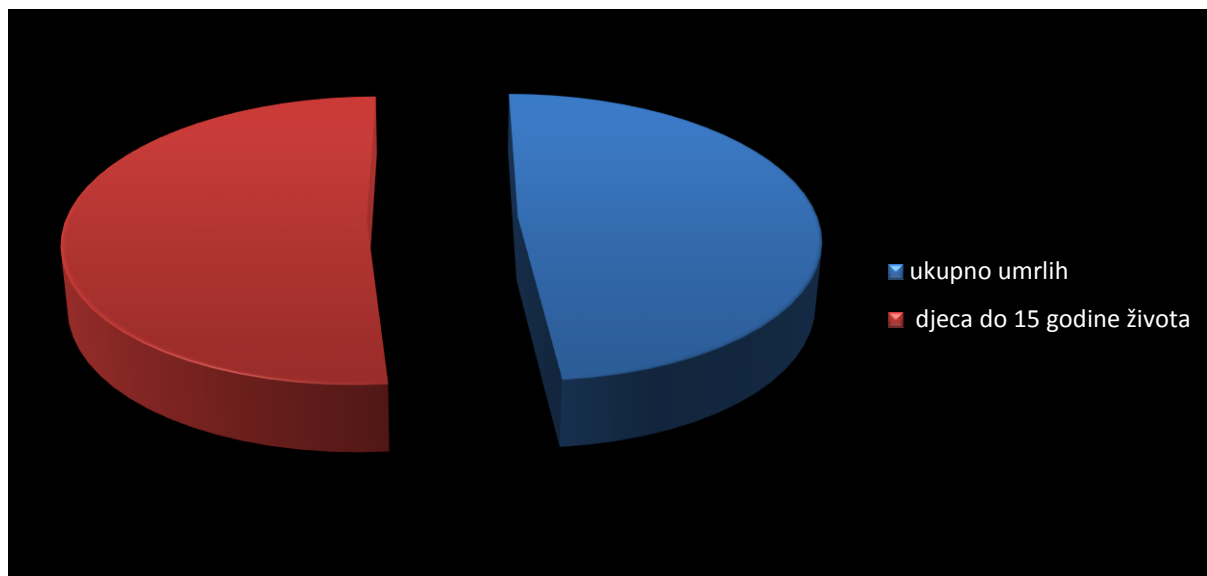
Grafikon 39. Dobna struktura umrlih u župi sv. Nikole (1820. - 1840.)

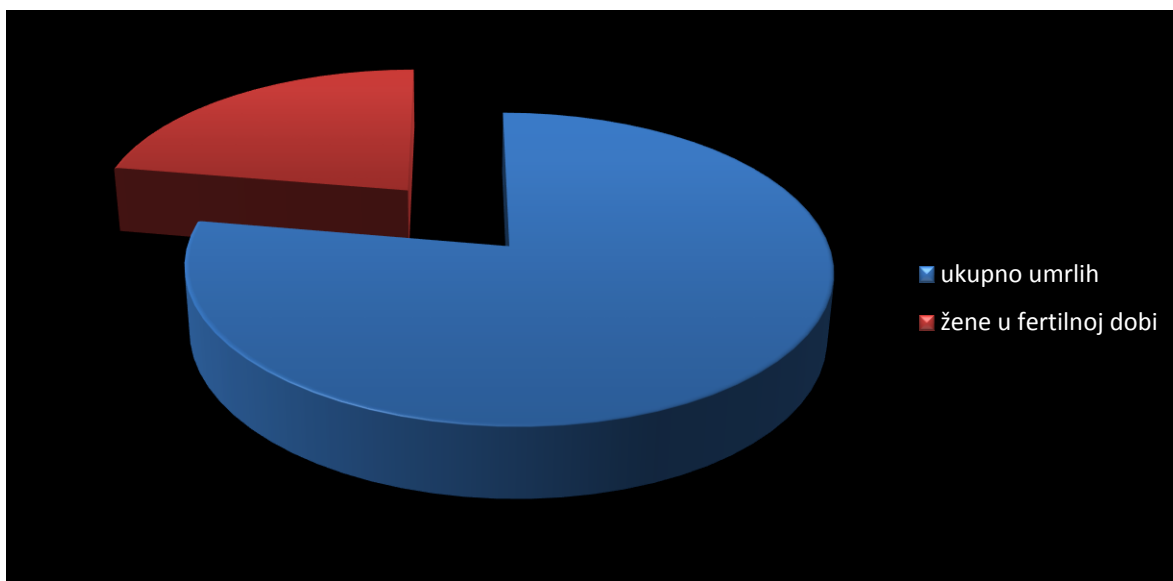
Grafikon 40. Udio umrle dojenčadi u ukupnom broju umrlih župe sv. Nikole (1820. - 1840.)

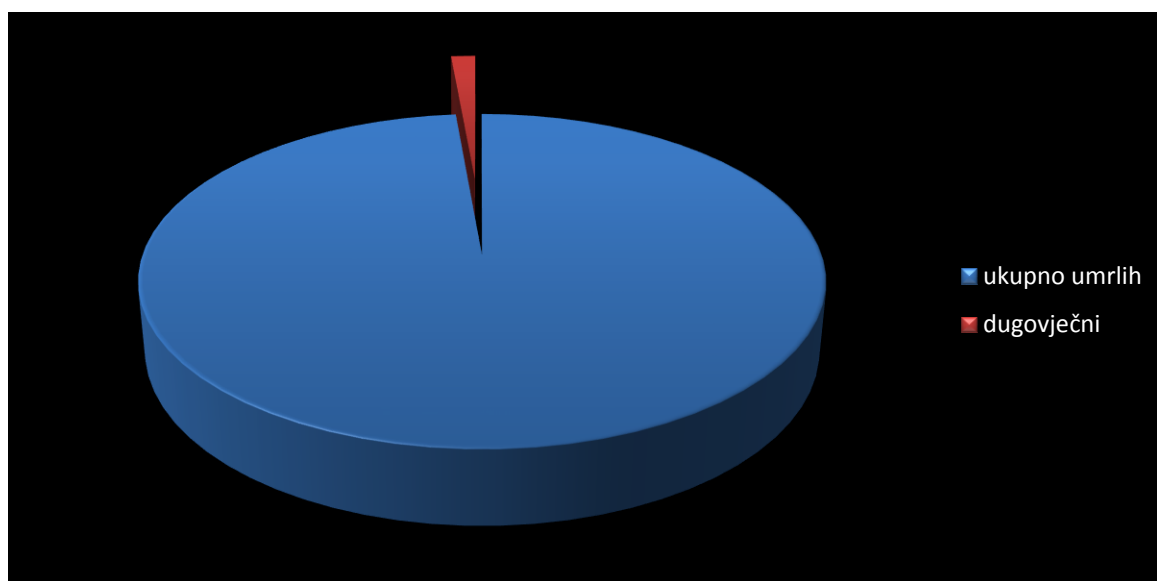
Grafikon 41. Udio umrle djece do 15. godine života u župi sv. Nikole (1820. - 1840.)

Grafikon 42. Udio umrlih žena fertilne dobi u župi sv. Nikole (1820. - 1840.)

Grafikon 43. Udio dugovječnih osoba u župi sv. Nikole (1820. - 1840.)

6.4. Uzroci smrti

Župnici su uzrok smrti (*causa mortis*) bili dužni zabilježiti u matičnu knjigu umrlih od 1784., premda su slučajevi u kojima je svećenik bilježio uzrok smrti u maticu prisutni i prije te godine.¹²⁰ Uzroci smrti prilično su problematična tema matičnih knjiga, jer su ih bilježili svećenici koji nisu imali potrebna znanja kao bi definirali uzrok smrti, pa su često uzroci smrti ili nedovoljno definirani ili je bolest navedena prema simptomima oboljele osobe, što može značiti da pokojnik uopće nije umro od bolesti koju je zabilježio svećenik.¹²¹

Uzrok smrti u barbanskoj matici umrlih nije zabilježen u 23,4% slučajeva, od raznih bolesti u koje su uključene i zarazne, umrlo je 39% Barbanaca, dok je od neklasificirana stanja umrlo njih 29%. U nesrećama je stradalo 1%, ubijeno je 0,5% stanovništva, a zabilježen je i jedan sličaj samoubojstva (0,07%). Na porodu i od komplikacija nakon poroda preminulo je 0,3% žena, a od perinatalne i dojenačke smrti umrlo je 6% djece. Od gladi je umrlo 0,3% stanovništva barbanske župe.

Najviše barbanskih stanovnika umrlo je od neke bolesti, njih čak 11% od bolesti dišnih organa ili od simptoma koji se mogu povezati sa bolestima dišnih organa, kao što su upala pluća (*mal di petto ossia polmonia, mal di punta, pleuritide, peripleumonia*

¹²⁰ Jakov Jelinčić, „Dvije matične knjige umrlih Lupoglava (1744. – 1935.)“, Zbornik općine Lupoglav, Lupoglav, 1999., str. 83.

¹²¹ D. Božić – Bogović, *Rođenje, brak i smrt*, str. 96.

fisica, suppurazione polmonare, pleuritide), angina (*angina*) ili prema simptomima upala grla (*mal di gola ili schinanzia, malattia gutural*) ili katar (*cataro*) od čega je umro osamdesetogodišnji Mihovil Conto Peruzzo iz Orihi (*morto di cataro*). Od angine i upale grla umirala su većinom djeca, ali i nekoliko osoba u srednjim godinama, dok su od upale pluća ili plućnih bolesti, umirale osobe u srednjim godinama, te osobe starije od 50 godina. Očekivano, najviše osoba je od bolesti dišnog sustava umrlo u hladnim zimskim mjesecima prosincu, siječnju i veljači. Kao uzrok smrti često se navodi i bol u prsima (*mal di petto*) koja može označavati i bolest pluća, ali i bolest srca, od koje su najčešće umirale osobe u srednjim godinama, te one starije od 50 godina. Zanimljivo je napomenuti da u matici umrlih župe Barban niti jedan uzrok smrti ne može se povezati sa bolestima srca ili krvožilnog sustava, pa se možda u barbanskom slučaju ipak radi o plućnoj bolesti.

Od bolesti koštanog sustava i zglobova (*febre reumatica cateral, reuma, reuma di petto, reuma cronico, febre reumatica, artritide, rachitide*) bolovale su i umirale osobe starije životne dobi, a u barbanskoj matici zabilježen je i slučaj petnaestogodišnjeg Dominika Turine sina Matejeva iz Barbana koji je umro od neke vrste reume (*reuma idropico*). Od rahitisa (*da rachitide*), koji je povezan sa pothranjenošću, umrla je dvogodišnja Fuma Trošt kći Ivana iz Gočana. Od bolesti bubrega i mokraćnog sustava (*ritenzione di urina*) umrlo je nekoliko osoba starijih od 70 godina, ali i trogodišnji Matej Baran sin Antuna iz Prnjani. Udio umrlih osoba iznosi 1,5%.

U barbanskoj matici umrlih od zaraznih bolesti spominju se tifus (*da tifo, febre putrida, febre putrida porniciosa*), dizenterija (*disenteria, disenteria sanguinea*), koje su karakteristične za vruće temperature kasnog ljeta i rane jeseni, a bujaju u lošim higijenskim uvjetima i u sredinama koje nemaju kvalitetnu pitku vodu. Pogađale su djecu, ali i ostale dobne skupine. Već je spomenuta epidemija šarlaha koja je pogodila barbansku župu od rujna 1830. do travnja 1831. i odnijela 21 život. Koliko je epidemija šarlaha bila pogubna za barbansku djecu pokazuje i primjer triju sestara četverogodišnje Fume, dvogodišnje Marije i šestogodišnje Ivane kćeri Martina Vičića Perdirippe iz Kožljani. Fuma i Marija preminule su 13. prosinca 1830., a Marija je od šarlaha umrla trinaest dana nakon svojih sestara. Od zaraznih bolesti zabilježeni su i slučaj boginja (*vaijuolo spurio*) od kojeg je umro trogodišnji Ivan Bulić sin Ivana, te slučaj antraksa (*carbonchio*) od kojeg je umrla šestogodišnja Marija Golja kći Mateja.

U zarazne bolesti mogu se pribrojiti i razne groznice (*febbre putrida, febbre cronica, febbre periodica, febbre verminosa*) i gnojne upale (*male putrido*), koje su navedene kao uzrok smrti u 8,7% slučajeva, a najvjerojatnije su simptom neke zarazne bolesti. Najčešće je javljaju kao i ostale zarazne bolesti u kasno ljeto i ranu jesen i pogađaju sve dobne skupine. Od zaraznih bolesti je u barbanskoj župi preminulo 24,2% stanovnika.

Tuberkuloza se pojavljuje pod različitim nazivima (*tisi, tisi pulmonare, etisia, tisi cronico*) od koje je u promatranom razdoblju preminulo 27 (ili 2%) osoba. Naziv *thisis* dolazi od grčke riječi *ptthisis* i znači polagano propadanje. U matici umrlih Komin – Rogotin za tuberkulozu se koristi i termin *consumazione*.¹²² Takva terminologija nije zabilježena u barbanskoj matici umrlih. *Zanimljivo* je spomenuti kako je više (19) osoba preminulo od tuberkuloze od 1830. do 1840., dok ih je u razdoblju od 1820. do 1830. preminulo samo 8.

Od gastrointestinalnih bolesti zabilježeni su grčevi (*colica, da colica intestinale cronica*) kod odraslih osoba, bolovi u truhu (*male di ventre*), probavni problemi (*male gastrico*), kila (*ernia incrcerata, rotura di ernia*). Od ovih uzroka smrti umirale su osobe starije životne dobi. Na gastrointestinalne bolesti otpada 1,4% svih uzroka smrti u barbanskoj župi.

Kao bolesti živčanog sustava u barbanskoj matici upisane su nervne bolesti, glavobolje, padavice, kap, izljev krvi u mozak i neuroze (*stasi umorali, cefalgia, mal caducco, mal di cervello, malattia nervosa, postiemia di testa, appoplezia, mal di capo, morto da un colpo, febbre nervosa*). Od bolesti živčanog sustava u barbanskoj župi umrlo je 1,1% stanovništva. Zanimljiv je slučaj upisa smrti trideset devetogodišnje Juštine Iveta udovice Antuna iz Melnice koja je preminula od kapi dok je okopavala kukuruz u polju (*morte improvvisa da inveterata eppilesia all'improvviso sull campo zappando il formentone*). Valja napomenuti kako je kao datum smrti zabilježen 20. lipanj 1829., pa je vjerojatno smrti kumovala i visoka temperatura i izloženost suncu.

Na porodu ili od komplikacija nakon poroda (*da parto, mal inflamatorio otto giorni dopo il parto, da aborto*) umrlo je 5 žena. Najmlađa dvadesettrogodišnja Fuma Radola supruga Mateja Kolića umrla je na porodu (*al improvviso da parto*). Od

¹²² Maja Šunjić, „Uzroci smrti u župi Komin – Rogotin (1826. – 1847.)“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, br. 46, 2008., str. 327.

komplikacija nakon poroda (*mal infiammatorio otto giorni dopo il parto*) umrla je dvadesetšestogodišnja Dominika Gonan supruga Ivana Krstitelja tkalca porijeklom iz Karnije. Na porodu su još preminule i dvije tridesetšestogodišnjakinje Lucija Sfera Toncela supruga Jurja Bačca iz Bičići i Foška Ostović supruga Ivana Cesplota iz Belavići. U niti jednom od navedenih slučajeva novorođenčad se ne spominje, pa se može pretpostaviti da su rođena mrtva. Od pobačaja (*da aborto*), ne zna se da li spontanog ili namjerno izazvanog, preminula je tridesetogodišnja Helena Batel supruga Ivana Perčića iz Jurićevkala.

U promatranom razdoblju u barbanskoj župi zabilježeno je 87 (ili 6%) slučajeva, prema kojima se može kao uzrok smrti prepoznati perinatalna i dojenačka smrt, dok je kod velikog broja dojenčadi i male djece naveden nejasan uzrok smrti (*morte naturale*). Najveći broj djece (61) preminuo je od glista (*vermini, mal di vermini*), od grča (*spasmo*) preminulo je 19 djece, a od slabosti (*cachesia*) umrli su Matija Balaban kći pokojnog Martina od 9 mjeseci i Josip Paus sin Mihaela u dobi od 1 mjeseca i 24 dana. Od kašlja (*tosse pagana*) umrli su jednogodišnji Jakov Ciceran Jakuz sin Jakova, dvomjesečna Fuma Dušman kći Dominika, i devetomjesečna Marija Bužleta kći Marka. Od preuranjenog poroda (*immaturamente nata*) umrla je Marija Crise kći Martina u dobi do 5 dana, a zbog nerazvijenosti i preuranjenog poroda (*nascita prematura e di incompletezza organica*) Matija Croce kći Ivana u dobi od 14 dana. Zbog nerazvijenosti (*incompletezza naturale, incompletezza organica*) preminuli su Marija Spada Bliznak kći Mateja u dobi od 8 dana, Matija Živolić Folo kći Grgura u dobi od 6 dana i Matej Mošnjia sin Jakova u dobi od 12 dana. Najveći broj djece od glista je preminuo u travnju (11), zatim u rujnu (7), i listopadu (6).

Od neklasificiranih uzroka umrlo je 28% barbanskih žitelja. Kao neklasificirani uzroci smrti u barbanskoj matici umrlih navedeni su prirodna smrt (*morte naturale*), kronična bolest (*mal cronico*), vodena bolest (*mal idropico hydropisia*), upala (*mal infiammatorio*), iznenadna bolest (*mal improvviso*), zloćudna bolest (*mal maligno*) i groznice koje nisu pobliže naznačene (*febre*). Često se kod osoba koje su preminule nakon 70 godine života, kao uzrok smrti navodi starost (*vecchiezza, vecchiaja, decrepitezza*). Prirodna smrt najčešće je korišten termin kod neklasificiranih uzroka smrti, a naveden je u 270 (ili 65%) neklasificiranih slučajeva. Kao uzrok smrti najčešće se navodi kod dojenčadi i male djece, te kod starijih osoba. Vodena bolest

(*idropisia, hydropisia*) je naziv za bolesti nakupljanja tekućina u tjelesnim šupljinama. Premda je u maticama umrlih naveden kao bolest zapravo je simptom različitih bolesti.¹²³ Od vodene bolesti u promatranom razdoblju preminulo je 26 (ili 6,1%) osoba, većinom starije životne dobi, ali i četvero djece. Od vodene bolesti (*idropo, idropisia*) umrli su Foška Kolić kći Tome od sedam godina, Marija Brgić kći Antuna od deset godina, Antun Rojnić Grabar sin Antuna od četiri godine i Vincent Martinčić sin Mateja u dobi od samo petnaest dana. Zanimljivo je spomenuti da se vodena bolest kao uzrok smrti u barbanskoj matičnoj knjizi umrlih u promatranom razdoblju javlja tek od 1829.

Kao uzrok smrti navodi se i gangrena (*cancrena ad una gamba, cancrena al capo, cancrena cronica, cancrena inveterata, cancrena in una mamella*) od koje je preminulo šest osoba, i tri slučaja smrti od tumora, od kojih je umrlo dvoje djece. Nikola Vičić Perdirippa sin Mateja umro je u dobi od jedne godine od tumora (*di un tumore*), a devetogodišnja Marija Velan kći Franje od tumora u truhu (*da un tumore al ventre*).

Od siromaštva i gladi (*inedia e miseria*) preminule su tri osobe, sedamdesetsedmogodišnji Antun Perdec, osamdesetogodišnja Matija Razunić udovica Mateja, sedmomjesečna Foška Vukota kći Ivana, dok je samo od gladi (*mori di fame*) umrla Foška Mirković Balde kći Pavla u dobi od sedam dana. Zanimljivo je napomenuti kako Foškina majka nije zabilježena u matici umrlih u to vrijeme, pa je razlog njene smrti možda zapuštanje.

Osim od raznih bolesti barbanski žitelji stradali su i od raznih nesreća. Jakov Perčić Furlanić pao je s *baladura (caduto da balatojo)*, Ivan Fumeta umro je nakon pada s konja (*caduto giù da cavallo*), Dominik Šumberac poginuo je pri padu sa zaprežnih kola (*morto per caduta da un carro*), Martina Kancelara usmrtila je grana hrasta (*ucciso da eventuale coplo di rovere cadutoli*). U nesrećama sa vatrenim oružjem stradali su Mihael Kolić koji je sudjelovao u potjeri za dezerterom Ivanom Razzom zvanim Miš (*ucisso nel fermo del disertore Giovanni Razzo detto Mis*), i Antun Budić koji je umro nakon ranjavanja vatrenim oružjem u ruku (*ferita nella mano da archebuza*). Od utapanja u moru kod Brijuna stradao je Adam Žudić iz Orihi (*si annego presso lo scoglio Brioni per incidente*). Česti su bili i ugrizi životinja, a u

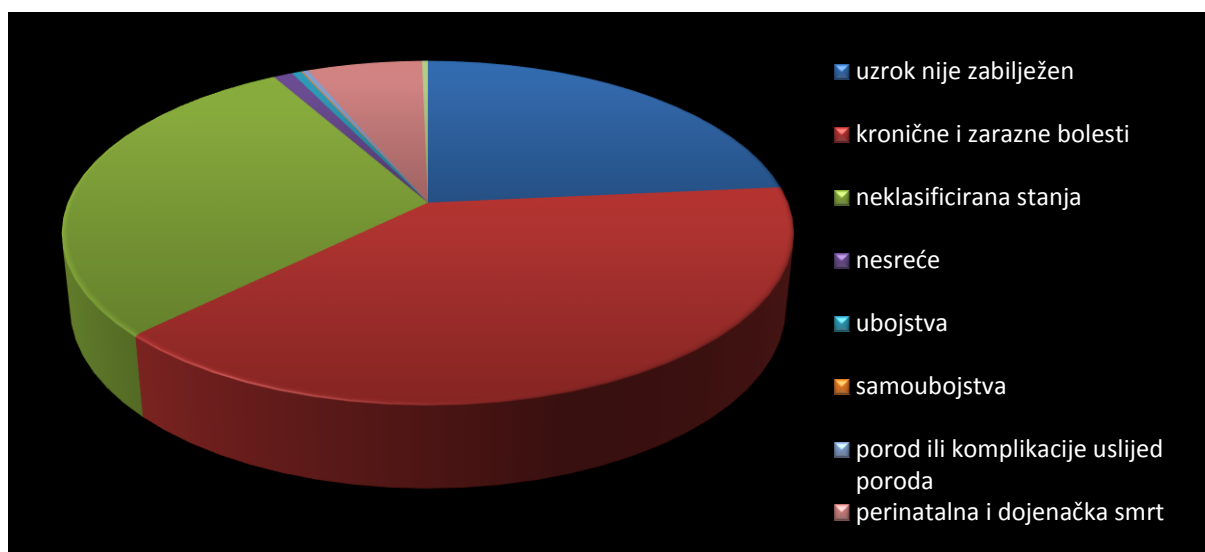
¹²³ M. Šunjić, „Uzroci smrti u župi Komin – Rogotin“, str. 323.

barbanskoj matici zabilježena je i smrt od ugriza zmije (*morsicatura di vipera*), od koje je preminula Matija Bančić Faraguna supruga Jurja. U nesrećama su često stradala i djeca, a jedna od najčešćih bila je pad malog djeteta u posudu sa kipućom vodom koje su se često držale na ognjištima. Tako su stradali Foška Chiochan kći Grgura u dobi od dvije godine, i petogodišnji Ivan Borina sin Ivana. Ovakve nesreće najčešće su se događale u zimskim mjesecima, pa je zanimljivo uočiti da je nesretna Foška stradala u srpnju, dok je Ivan stradao u ožujku. Nesvakidašnja nesreća u kojoj su stradali Ivana Borina i njena djeca, šestogodišnji Pavao i dvogodišnja Marija dogodila se kada se na njih srušila kuća u kojoj su stanovali. Do nesreće je najvjerojatnije došlo zbog trošnosti kuće u kojoj su stanovali. Veoma je zanimljiv svećenikov upis ove nesreće (*Tutti tre morti da malattia per disgrazia essendo stati uccisi per la caduta dela casa di loro abitazione*).

U promatranom razdoblju barbanska matica bilježi i nekoliko ubojstava. Fuma Ivanošić utopila se u lokvi nedaleko sela Bileti, za smrt je osumnjičen suprug koji je odveden u zatvor u Rovinj (*trovatta annegata presso il laco Caisca dei Billeti, sospetto il marito che e nelle carcheri di Rovigno*), Mateja Conta nožem je ubio Antun Žudić (*ucciso con arma da taglio da Antun Zudich*). Zanimljivo je primijetiti da su se ubojstva muškaraca događala na otvorenom, na poljima ili pored lokvi, dok su ubojstva žena počinjena u njihovim kućama. Grgur Krulić pronađen je ubijen u polju nedaleko sela Želiski (*trovato ucisso presso i Zeleschi in un campo*), Martin Brgić pronađen je ubijen pored lokve (*trovatto intersetto al laco Caische*), a pored lokve je pronađeno i tijelo Jakova Dračuna (*ucciso presso il lago novo di Barbana*). Helena Docca pronađena je mrtva u svojoj kući (*trovata ucisa in casa chiusa*), kao i Ivana Halaburić koju je u njenoj kući ubila nepoznata osoba (*uccisa in casa da persona ignota*).

Pedesetogodišnji Jakov Spagnol porijeklom iz Labina počinio je samoubojstvo bacivši se u jamu (*morte immatura perche si getto in una foiba*).

Grafikon 44. Uzroci smrti u župi sv. Nikole (1820. – 1840.)

7. ZAKLJUČAK

Matične knjige nepresušan su izvor za istraživače. Bogatstvo i ljepota matičnih knjiga nalazi se u činjenici da: "... *Dvjesto milijuna ljudi u klasičnoj Europi nije ostavilo drugih tragova svojih života protkanih s nešto malo radosti mnogo muka i malo nade. Te knjige podsjećaju na najsvečanije trenutke njihovih života (rođenje, vjenčanje, sahrana i dr.)...*".¹²⁴

Za razdoblje od 1820. do 1840. matične knjige rođenih, umrlih i vjenčanih donose mnoštvo podataka o stanovništvu u prvoj polovici 19. stoljeća. Pisane su po rubrikama, a svećenici su marljivo upisivali podatke, pa stoga za mali broj upisa nedostaju podatci. Nedostaje samo veći broj upisa uzroka smrti, koji su izostavljeni vjerojatno zbog neznanja župnika, a također su, usporedbom matica krštenih i umrlih uočeni nedostaci kod upisa rođene i odmah umrle djece.

U promatranom razdoblju kršteno je 1.850 djece, vjenčalo se 427 parova zaručnika, a 1.428 osoba je preminulo. Rođeno je više ženske djece, a i nešto više žena je i preminulo. Prema podacima dobivenim iz matica, stanovnici Barbana poštivali su religijske i društvene norme, pa tako najviše začeca bilo je u proljetnim mjesecima nakon korizmene zabrane, a najmanji broj je zabilježen u vrijeme intenzivnih poljskih radova, od kojih je ovisio najveći broj stanovnika ovog područja. Djeca su većinom rođena u braku, a broj nezakonite djece je mali (3,89%), što se poklapa i sa drugim istarskim i hrvatskim mjestima. Majke su većinom udovice ili neudate djevojke, a zabilježeno je i nekoliko slučajeva ozakonjenja izvanbračne veze i djece naknadnim brakom. U promatranom razdoblju jedno je žensko dijete izloženo. Najviše je rođeno muško-ženskih parova blizanaca, a rođene su i jedne trojke, koje su nažalost preminule odmah nakon poroda. Roditelji su najčešće djeci nadijevali imena prema svetačkom kalendaru, a zabilježeni su i slučajevi nadijevanja imena prema ocu, majci, djedovima ili preminuloj starijoj braći ili sestrama. Za krsne kumove se uglavnom birala rodbina, a kada su roditelji bili u prilici birali su kumove višeg socijalnog statusa, građane ili obrtnike, porijeklom iz Karnije, kojih je u promatranom razdoblju u Barbanu i okolici živjelo nekoliko obitelji. Ženama su na porodima pomagale primalje, od kojih su neke posjedovale dozvole od vlasti, dok su druge iskusne susjede ili rodbina. Djecu su uglavom krstili svećenici, ali u slučaju smrtne

¹²⁴ S. Krivošić, „ Izvori za povijesnu demografiju: starije matične knjige“, *Arhivski vjesnik*, 31/1988., str.14.

opasnosti novorođenčeta, to su mogle učiniti i primalje, doktor ili kapelan, a u jednom slučaju i sakristan.

Od 427 sklopljenih brakova, u promatranom razdoblju najviše ih je sklopljeno 1839 (39), a najmanje, deset godina ranije (8). Crkvene norme poštuju se i pri odabiru sezone vjenčanja. Najviše brakova, ponekad i više desetaka u jednom danu, sklapalo se pred početak Došašća i Korizne, a najmanji broj upravo u mjesecima velikih crkvenih blagdana Božića i Uskrsa. Za dan vjenčanja barbanski zaručnici birali su, ili prazničnu nedjelju, ili petak kada se prema crkvenoj tradiciji nisu održavala slavlja. Barbanske zaručnice prvi brak su sklapale u ranim dvadesetim godinama, dok su barbanski zaručnici u brak ulazili u kasnim dvadesetim godinama. Valja napomenuti kako su u matici vjenčanih zabilježeni i slučajevi vrlo ranog ulaska u brak (13 ili 14) kao i sklapanje prvog braka u srednjim godinama (45 ili 50). Najviše brakova sklopili su neoženjeni mladići i neudate djevojke (73,3%), a u drugi brak su češće ulazili muškarci, pogotovo ako su se morali brinuti o maloj djeci. Razlika u godinama između zaručnika mogla je biti neznatna, do jako velika, pri čemu su zabilježeni slučajevi brakova starijih muškaraca i vrlo mladih djevojaka, ali i žena u zrelim godinama i vrlo mladih muškaraca. Zaručnice su najčešće bile iz barbanske župe ili iz okolnih mjesta (Rakalj, Savičenta, Žminj, Cere), ali i iz udaljenijih mjesta (Pićan, Medulin, Premantura). Zaručnici su također većinom bili iz barbanske župe, ali i iz drugih mjesta (Marčana, Lobarika, Fažana). U nekoliko slučajeva bile su potrebne dozvole od crkvenih vlasti za sklapanje brakova, jer su zaručnici bili u rodbinskim vezama, a takve brakove je Crkva zabranjivala. Kao svjedoci na vjenčanjima najčešće se pojavljuju sakristani i zvonari, što znači da je većina parova dolazila na obred vjenčanja bez prethodno izabranih svjedoka. Svjedoke iz redova obitelji i prijatelja, za svoja vjenčanja, odabirali su građani ili već spomenuti obrtnici iz Karnije.

Najveća smrtnost barbanskog stanovništva, u promatranom razdoblju zabilježena je 1830. (96) i 1831. (93), kada je barbansku župu pogodila epidemija šarlaha koja je odnijela 21 život, većinom djece, u jednom slučaju je zabilježeno više umrlih osoba iz jednog kućanstva. Najkritičniji mjeseci za barbansko stanovništvo bili su hladni zimski mjeseci, promjenljivi proljetni mjeseci, te vrući kasno ljetni i rano jesenski mjeseci. Najmanji broj umrlih osoba bilježi se u ljetnim mjesecima. Smrtnosti su osim vremenskih uvjeta kumovali i pothranjenost, te slabi uvjeti higijene i stanovanja. Za

dojenčad su pogubni bili hladni zimski mjeseci i proljetni travanj, u tim mjesecima je i rođeno najviše barbanske novorođenčadi. Najmanje djece umiralo je u ljetnim mjesecima. Prema strukturi umrlog stanovništva, može se zaključiti da je barbansko društvo na početku 19. stoljeća pripadalo predtranzicijskim društvima, zbog visokog udjela smrtnosti dojenčadi i male djece (28%) te žena u fertilnom razdoblju (22,3%), dok je samo 23 (ili 1,4%) osoba doživjelo više od 80 godina života. Barbansko stanovništvo najčešće je umiralo od kroničnih i zaraznih bolesti (39%), nedefinirana stanja su kao uzrok navedena u 29% slučajeva, od poroda i komplikacija nakon poroda umrlo 0,3% žena. Udio umrle djece od perinatalne i dojenačke smrti iznosi 6%, zabilježeno je i nešto nesreća (1%), ubojstva (0,5%) i jedno samoubojstvo (0,07%).

8. IZVORI¹²⁵

- I. Matična knjiga krštenih Barban (1815.-1831.), Državni arhiv u Pazinu, zbirka matičnih knjiga HR-DAPA-429
- II. Matična knjiga krštenih Barban (1831.-1840.), Državni arhiv u Pazinu, zbirka matičnih knjiga HR-DAPA-429
- III. Matična knjiga vjenčanih Barban (1815.-1821.), Državni arhiv u Pazinu , zbirka matičnih knjiga HR-DAPA-429
- IV. Matična knjiga vjenčanih Barban (1821.-1840.), Državni arhiv u Pazinu, zbirka matičnih knjiga HR-DAPA-429
- V. Matična knjiga umrlih Barban (1767.-1860.), Državni arhiv u Pazinu , zbirka matičnih knjiga HR-DAPA-429

¹²⁵ Dolje navedene matične knjige korištene su preko web stranice www.familysearch.org

9. LITERATURA

- I. Alberi, Dario, *Istria, storia, arte, cultura*, LINT, Trst, 2009.
- II. Alebić, Tamara, Ipšić Irena i Vranješ-Šoljan Božena, „Stanovništvo Drenovaca (1870. – 1880.): predtranzicijsko razdoblje“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, br. 47, 2009., 63-90.
- III. Bertoša, Miroslav, „Glad i „kriza mortaliteta“ godine 1817.: Istarski mikrokozmos i europski kontekst“, *Rad JAZU*, 455, 1989., 3-53.
- IV. -----„Biskupske vizitacije kao izvor za društvenu povijest Poreštine u XVII. stoljeću“, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 1, 1991., 75-84.
- V. ----- . *Istra: doba Venecije (XVI. – XVIII: stoljeće)*, ZN „Žakan Juri“, Pula, 1995.
- VI. -----„Fragmenti vizitacije pulskoga biskupa Eleonora Pagella iz godine 1690.“, *Croatica Christiana Periodica*, br. 46, 2000., 29-48.
- VII. -----„Matične knjige – arhivsko vrelo o demografskim previranjima predindustrijske Europe“, *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci*, 41/42 , 2000., 315-352.
- VIII. Bertoša, Slaven, *Život i smrt u Puli. Starosjeditelji i doseljenici od 17. do početka 19. stoljeća*, Skupština udruga Matice hrvatske Istarske županije, Pazin, 2002.
- IX. ----- . „*Nati nel medesimo parto: Slučajevi rođenja blizanaca u Puli – prema podacima iz novovjekovnih matičnih knjiga*“, u M. Mogorović Crljenko i E. Uljančić Vekić (ur.), *Filii, filiae... položaj i uloga djece na jadranskom prostoru. Zbornik IV. istarskog povijesnog biennala*, Državni arhiv u Pazinu, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Zavičajni muzej Poreštine, Poreč, 2011., 162-183.
- X. ----- . *Barban i Mletački Loredani: Život u pokretu, ljudi i događaji*, Katedra čakavskog sabora Pazin – Općina Barban – Državni arhiv u Pazinu – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pazin – Barban – Pula, 2015.
- XI. Božić – Bogović, Dubravka, *Rođenje, brak i smrt – Stanovništvo južne Baranje u 18. stoljeću*, Grafika d.o.o, Beli Manastir, 2013.
- XII. Božić – Bogović, Dubravka i Lovaš Eldina „Demografski pokazatelji u matičnoj knjizi umrlih reformirane župe Vardarac u 18. stoljeću“, *Zbornik*

Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, 2014., 171-198.

- XIII. Budicin, Marino, „Alcune linee e fattori di sviluppo demografico di Orsera nei secoli XVI-XVIII“, *Atti del Centro di ricerche storiche Rovigno*, vol. XVIII, Rovigno, 18, 1987/1988, 93-120.
- XIV. ----- „L'andamento della popolazione a Cittanova nei secoli XVI-XVIII“, *Atti del Centro di ricerche di Rovigno*, 19, 1988/1989., 75-106.
- XV. Buršić-Matijašić, Klara i Matijašić, Robert, „Barban i barbanština kroz povijest“ u: *Prstenac- Društvo trke na prstenac*, Grafički zavod Hrvatske d.o.o, Pula, 2005., 17-33.
- XVI. Čapo, Jasna, „Sezonske varijacije vjenčanih u sjevernoj Hrvatskoj“, *Etnološka tribina*, 12, 1989., 5-20.
- XVII. ----- „Sezonske varijacije demografskih pokazatelja u sjevernoj Hrvatskoj u 18. i 19. stoljeću“ u: A. Sekulić (ur.), *Zbornik Slavonija, Srijem, Baranja i Bačka*, Zagreb, Matica hrvatska, 1993.,121-141.
- XVIII. Dobljanović, Danijela, „Sezonska kretanja začeca/rođenja: župe Svetvinčenat u 18. stoljeću“, *Povijesni prilozi*, 43, 2012., str. 217-233.
- XIX. ----- „Povijesnodemografske crtice o stanovništvu župe Čepić (1782. – 1861.)“, *Tabula* , 12, 2014., 89-104.
- XX. Erceg, Ivan, „Dva i pol stoljeća kretanja stanovništva Istre (1554.-1807.)“ u: S. Gunjača i I. Erceg (ur.), *Gunjačin zbornik*, Zagreb, 1980., 229-250.
- XXI. ----- „Kretanje stanovništva u bivšoj mletačkoj Istri za vrijeme austrijskog i francuskog vladanja (1803. - 1811.)“, *Zbornik zavoda za povijesne znanosti HAZU*, sv. 13, 1981.,1-50.
- XXII. ----- „Broj i veličina porodica u Istri (2. polovica 18. stoljeća)“, *Acta Historico - oeconomica Iugoslaviae*, 8, 1981., 1-16.
- XXIII. Glazier, Michael, K. Hellwig, Monika, *Suvremena Katolička Enciklopedija*, Laus, Split, 1998.
- XXIV. Ivetic, Egidio, „La popolazione di Parenzo nel settecento: Aspetti, problemi ed episodi del movimento demografico“, *Atti del Centro di ricerche storiche di Rovigno*, 21, 1991.,117-185.

- XXV. -----, *La popolazione dell'Istria nell'eta moderna, Lineamenti evolutivi*, Unione italiana Fiume - Università popolare di Trieste, Trst – Rovinj, 1997.
- XXVI. Janeković Römer, Zdenka, „O napuštanju, udomljavanju i posvajanju djece u srednjovjekovnom Dubrovniku i Dalmaciji“, u M. Mogorović Crljenko i E. Uljančić Vekić (ur.), *Filii, filiae... položaj i uloga djece na jadranskom prostoru. Zbornik IV. istarskog povijesnog biennala*, Državni arhiv u Pazinu, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Zavičajni muzej Poreštine, Poreč, 2011.: 15-31.
- XXVII. Jelinčić, Jakov, „Dvije matične knjige umrlih Lupoglava (1744. – 1935.)“, u: Zbornik općine Lupoglav, Lupoglav, 1999., 81-90.
- XXVIII. -----, *Na postirskim vrelima: Matična knjiga župe Postira (1586. – 1671.)*, Župni ured sv. Ivana Krstitelja u Postirama – Općina Postira, Postira, 2004.,
- XXIX. -----, „Matična knjiga vjenčanih župe Vranja (1771.-1806.)“, u: *Zbornik Općine Lupoglav*, Lupoglav, 2005., 69-90.
- XXX. -----, „Matične knjige župe Barban s posebnim osvrtom na matičnu knjigu krštenih (1815. – 1831.)“, u: *Barbanski zapisi sv. 1.*, Libar d.o.o., Pićan, 2013., 71-124.
- XXXI. Juran, Kristijan, „Stanovništvo Murtera u 18. stoljeću i početkom 19. stoljeća – Građa iz matičnih knjiga 1718. – 1815.“, *Povijesni prilozi*, 25., 2003., 233-280.
- XXXII. Kralj-Brassard, Rina, Obradović-Mojaš, Jelena, Bertoša, Miroslav, „Stanovništvo Buzeta (1870. – 1880.): početak tranzicije mortaliteta“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, br. 47, 2009., 115-142.
- XXXIII. Krivošić, Stjepan, „Izvori za povijesnu demografiju: starije matične knjige“, *Arhivski vjesnik*, 31/1988., 13-80.
- XXXIV. -----, *Stanovništvo i demografske prilike u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u XVIII. i prvoj polovini XIX. stoljeća*, Zavod za znanost HAZU, Varaždin, 1991.
- XXXV. Krvopić, Lana, „Matična knjiga krštenih župe Tinjan 1847. – 1880.“, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 20, 2013., 39-58.

- XXXVI. Ladić, Zoran i Budeč Goran, „O nekim aspektima demografske, društvene i obiteljske povijesti Pićna u drugoj polovici 17. stoljeća prema matičnim krštenih rođenih“, u R. Matijašić (ur.), *Pićanska biskupija i pićanština, Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa*, Državni arhiv u Pazinu, Pazin, 2012., 91-103.
- XXXVII. Lazarević Ivana i Vekarić Nenad, „Stanovništvo Blata na Korčuli (1870. – 1880.): početak tranzicije“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, br. 47, 2009., 219-242.
- XXXVIII. Luetić, Tihana, „Demografska analiza stanovništva grada Samobora od kraja 18. stoljeća do 1857. godine“, *Zbornik Odsjeka za povijesne i društvene znanosti HAZU*, br. 21, 2003, 201-242.
- XXXIX. Lukšić, Mislav Elvis „Stancovich (Stanković), Pietro Mattia (Petar Matija)“, u: Miroslav Bertoša – Robert Matijašić (ur.), *Istarska enciklopedija (dalje IE), Leksikografski zavod Miroslava Krleža*, Zagreb, 2005., str. 43-44.
- XL. Manin, Marino, „Prilog o gospodarsko-socijalnim odnosima i o demografskim kretanjima u Istri tijekom 18. stoljeća“, *Acta Historico – oeconomica*, vol. 21, 1994., 117-145.
- XLI. Marić Marinko i Akrap Anđelko, „Na pragu demografske tranzicije: stanovništvo Biska u cetinskoj krajini (1870. – 1880.)“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, br. 47, 2009., 171-194
- XLII. Mogorović Crljenko, *Marija, Nepoznati svijet istarskih žena, Položaj i uloga žene u istarskim komunalnim društvima: primjer Novigrada u 15. i 16. stoljeću*, Srednja Europa, Zagreb, 2006.
- XLIII. ----- „Odnos prema nezakonitoj djeci u istarskim komunalnim društvima od kraja 15. do sredine 17. stoljeća“, u M. Mogorović Crljenko i E. Uljančić Vekić (ur.), *Filii, filiae...: položaj i uloga djece na jadranskom prostoru. Zbornik IV. povijesnog biennala*, Državni arhiv u Pazinu - Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Zavičajni muzej Poreštine, Poreč:, 2011., 146-161.
- XLIV. ----- *Druga strana braka, Nasilje i ilegitimnost u (izvan)bračnim vezama na području Porečke biskupije u prvoj polovici 17. stoljeća*, Srednja Europa, Zagreb, 2012.

- XLV. Salihović, Davor, „Rođenja i krštenja u Labinu od 1861. do 1871.“, *Vjesnik Istarskog Arhiva*, sv. 20., 2013, 85-111.
- XLVI. Šunjić, Maja, „Stanovništvo Rogotina na kraju 18. i u prvoj polovici 19. stoljeća na temelju matičnih knjiga i stanja duša“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, br. 45, 2007., 347-389.
- XLVII. ----- „Uzroci smrti u župi Komin – Rogotin (1826. – 1847.)“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, br. 46, 2008., 315-345.
- XLVIII. ----- „Prirodno kretanje stanovništva Komina na kraju 18. i u prvoj polovici 19. stoljeća“, *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, br. 50, 2012., 365-384.
- XLIX. Vekarić Nenad, Benyovsky Irena, Buklijaš Tatjana, Levak Maurizio, Lučić Nikša, Mogorović Marija i Primorac Jakša, *Vrijeme ženidbe i ritam poroda: Dubrovnik i njegova okolica od 17. do 19. stoljeća*, Zavod za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, Zagreb-Dubrovnik, 2000.
- L. Vlahov, Dražen, „Matične knjige u povijesnom arhivu u Pazinu“, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 2 – 3, 1992. – 1993., 277-309.
- LI. Vlahov Dražen, Jelinčić Jakov i Doblanović Danijela, „Uvod“, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 11-13, 2008., 11-28.
- LII. Zuprić, Monika, „Kćeri i sinovi Tara, Vabriga i Frate. Analiza matičnih knjiga krštenih župe Tar 1850. – 1880.“, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 20, 2013., 59-84.

SAŽETAK

Stanovništvo Barbana prema matičnim knjigama XIX. stoljeća

U radu su obrađeni podatci na temelju matičnih knjiga krštenih, vjenčanih, i umrlih župe sv. Nikole biskupa u Barbanu za razdoblje od 1820. do 1840. Predstavljani su povijesni podatci o naselju, teritorijalnom opsegu župe i broju stanovnika iz popisa provedenih početkom XIX. stoljeća. Matične knjige bogat su izvor podataka o stanovništvu određenog kraja. U radu su izneseni podatci o broju krštenih, vjenčanih i umrlih stanovnika barbanske župe, sezonalnost začeca, vjenčanja i smrtnosti, broju nezakonite djece, blizancima, napuštenoj djeci, broju i tempu poroda, najčešćim imenima, prezimenima i nadimcima, biranju kumova, primaljama i krstiteljima, odabiru dana vjenčanja, dobi mladenaca, ponovljenim brakovima, mjestima porijekla zaručnika, svjedocima na vjenčanjima, broj umrlih osoba po godinama, dobnoj i spolnoj strukturi umrlog stanovništva te uzrocima smrti barbanskog stanovništva. Dobiveni podatci uspoređeni su sa demografskim podacima dobivenima za druga istarska i hrvatska mjesta. Izneseni podatci i analize donose nova saznanja o stanovništvu barbanske župe na početku XIX. stoljeća.

SUMMARY

The population of Barban according to the parish registers of the XIX. century

The paper analyses the information based on registers of baptisms, marriages, and deaths of the parish of St. Nicholas Bishop in Barban for the period from 1820th to 1840th. It presents historical data about the settlement, the territorial scope of the parish and the number of the population in the censuses conducted at the beginning of the XIX. century. Parish books are a rich source of data on the population of a certain region. The paper presents data on the number of baptisms, marriages and deaths of the residents of the parish of Barban, the seasonality of conception, marriage and death rates, the number of illegitimate children, twins, abandoned children, the number and pace of delivery, the most common first and last names and nicknames, the choosing of godfathers, midwives and Baptist, the choosing of the day of the wedding, the newlyweds age, repeated marriages, places of origin of the bridegroom, witnesses at weddings, the number of deaths per year, the age and sex structure of the deceased population and the causes of death of the population of Barban. The obtained data were compared with demographic data which were obtained for other Istrian and Croatian towns. Presents data and analysis provide new insights on the population of the Barban parish at the beginning of the XIX. century.